

146 987

T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Muhasebe Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK BİREYSEL EMEKLİLİK
ŞİRKETLERİNDE
FİNANSAL RAPORLAMA**

146987

Yiğit Bora ŞENYİĞİT

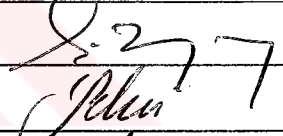
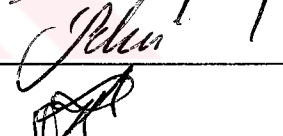
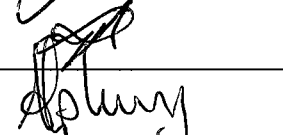
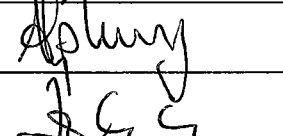
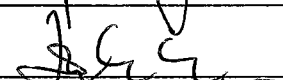
2501020356

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Ertuğrul BURGAZLIOĞLU

İstanbul, 2004

TEZ ONAYI

nstitümüz Muhasebe Bilim Dalında 2501020356 numaralı Yiğit Bora Şenyiğit'in azırladığı "Türk Bireysel Emeklilik Şirketlerinde Finansal Raporlama" konulu ÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü ğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca 15/07/2004 Perşembe günü saat 13.00'de apılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....'ne* OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
ROF.DR. FAHİR BİLGİNOĞLU	Kabul	
OÇ.DR. YAKUP SELVİ	KABUL	
OÇ.DR. FATİH YILMAZ	KABUL	
RD.DOÇ.DR. ALP BARAY	Kabul	
RD.DOÇ.DR. ERTUĞRUL BURGAZLIOĞLU	KABUL	

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'deki kamu sosyal güvenlik sistemini oluşturan sosyal güvenlik kuruluşları ve 2001 yılında kanunlaşarak yürürlüğe giren bireysel emeklilik sistemi incelenmiştir. Bu kapsamda, bireysel emeklilik sisteminin ana unsurlarından biri olan bireysel emeklilik şirketlerinde, 1.1.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi planlanan Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması'na göre, belirli finansal olayların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması incelenmiştir. Ayrıca Türkiye'deki bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyet raporlarında yer alan finansal raporların içerikleri karşılaştırılmıştır. Bütün bu incelemeler ışığında finansal raporlama sürecindeki eksiklikler ortaya konulmaya çalışılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

In this study, the social security institutions that form of the social security system in Turkey, and the private pension system that passed into law at 2001 were examined. Private pension fund companies that are one of the main component of the private pension system were evaluated, and accounting and reporting of some relevant financial events were demonstrated according to Private Pension Accounting By- Law that planned to take effect from the beginning of the year 2005. Also the contents of financial reports in the annual reports of private pension fund companies in Turkey were compared. In the nature of all analysis, the deficiencies in the financial reporting process were marked and some proposals were made.

ÖNSÖZ

Ülkemizdeki demografik değişimler, erken emeklilik uygulamaları gibi nedenlerden dolayı, finansman krizindeki kamu sosyal güvenlik sistemini, tamamlayıcı bir sistem olan bireysel emeklilik sistemi, 2001 yılında 4632 sayılı “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi” kanunu ile yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmada, sistemin temel unsurlarından olan bireysel emeklilik şirketlerindeki finansal raporlama süreci incelenmiş, süreçteki eksikler tespit edilmeye çalışılmış ve çözüme yönelik öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki büyük desteklerinden dolayı değerli hocam ve tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Ertuğrul BURGAZLIOĞLU'na, çalışmanın her aşamasındaki katkılarından dolayı başta Doç.Dr.Yakup SELVİ ve Doç.Dr. Fatih YILMAZ olmak üzere İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Anabilim Dalı'ndaki tüm hocalarıma, Dr. Cem DİKMEN'e, İMKB Vakfı Başkanı Dr. Çağatay ERGENEKON'a, Ak Sigorta Denetim Müdürü Levent ÖZER'e, sektördeki uygulamalar hakkında verdikleri bilgilerden dolayı Vakıf Emeklilik Muhasebe Müdürü Halil YOLCU'ya, Ak Emeklilik Denetim Müdürü Tolga AKSOY'a, Anadolu Hayat Emeklilik Muhasebe Müdürü Ferda ŞÜKRÜOĞLU'na, Başak Emeklilik Mali Raporlama Bölümü'ne ve hiçbir şeyle ölçülemeyecek desteklerinden dolayı annem ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ	1
0.1. ÇALIŞMANIN AMACI.....	1
0.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ.....	1
0.3. ÇALIŞMANIN SINIRLANDIRILMASI.....	1
0.4. UYGULANAN YÖNTEM VE ÇALIŞMANIN YAPISI	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

1.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI.....	3
1.1.1. Sosyal Güvenliğin Tanımı ve Nitelikleri	4
1.1.2. Sosyal Güvenliğin Finansmanı.....	5
1.1.2.1. Sosyal Güvenliğin Finansman Kaynakları	5
1.1.2.2. Finansman Yöntemleri	6
1.1.2.2.1. Dağıtım Yöntemi.....	6
1.1.2.2.2. Fonlama Yöntemi.....	7
1.2. TÜRKİYE’DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN ORGANİZASYONU....	7
1.2.1. Sosyal Sigortalar Kurumu	9
1.2.2. Emekli Sandığı.....	10
1.2.3. Bağ-Kur.....	10

1.3. TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE REFORM: BİREYSEL	
EMEKLİLİK	13
1.3.1. Türk Sosyal Güvenlik Sistemindeki Sorunlar ve Reform İhtiyacı	14
1.3.2. Bireysel Emeklilik Sistemine Geçiş Süreci	17

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

2.1. TEMEL KAVRAMLAR	19
2.1.1. Özel Emeklilik Fonları ve Emeklilik Planları	19
2.1.2. Maaş (Belirlenmiş Fayda) Esaslı Emeklilik Planları	21
2.1.3. Katkı Payı (Belirlenmiş Katkı) Esaslı Emeklilik Planları	22
2.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN AMACI VE	
TEMEL ÖZELLİKLERİ	23
2.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI	25
2.3.1. Bireysel Emeklilik Şirketi	25
2.3.2. Katılımcı	27
2.3.3. Bireysel Emeklilik Aracısı	29
2.3.4. Bireysel Emeklilik Hesabı	30
2.3.5. Emeklilik Yatırım Fonu	31
2.3.6. Portföy Yöneticisi	33
2.3.7. Saklayıcı	35
2.4. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ	37
2.5. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN EKONOMİDEKİ	
FONKSİYONLARI	39
2.6. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN VERGİ BOYUTU	40
2.7. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GÜVENLİĞİ VE DENETİMİ	42
2.7.1. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu	44
2.7.2. Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM)	44
2.8. ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN UYGULAMALARI	45
2.8.1. Amerika Birleşik Devletleri	46

2.8.2. Almanya	47
2.8.3. İngiltere	48
2.8.4. Şili	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ FİNANSAL İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

3.1. BİREYSEL EMEKLİLİK MUHASEBE UYGULAMASI.....	51
3.1.1. Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulamasının Amacı	51
3.1.2. Tekdüzen Hesap Planı.....	53
3.2. BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	55
3.2.1. Sermaye Avansı Tahsisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi.....	56
3.2.2. Giriş Aidatı Tahsilatı İşleminin Muhasebeleştirilmesi	58
3.2.3. Yönetim Gideri Kesintisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi	59
3.2.4. Fon İşletim Gideri Kesintisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi.....	60
3.2.5. Katılımcının Fon Alış İşleminin Muhasebeleştirilmesi	61
3.2.6. Katılımcının Fon Satış İşleminin Muhasebeleştirilmesi	63
3.2.7. Aktarım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi	65
3.2.8. Fon İşletim Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi.....	65
3.3. BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL TABLOLARI.....	66
3.3.1. Bilanço	66
3.3.2. Gelir Tablosu.....	68
3.3.3. Diğer Finansal Tablolar.....	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. HUKUKİ ÇERÇEVE.....	72
4.2. FİNANSAL RAPORLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	74
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA	84
EKLER.....	88

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Tablonun Konusu</u>	<u>Sayfa</u>
1.1.	Sosyal Sigorta Sisteminin Kapsadığı Nüfus	12
1.2.	SSK, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur'a Devlet Bütçesinden Yapılan Transferler	15
2.1.	Türkiye'deki Emeklilik Şirketleri ve Ana Sermayedarları	26
2.2.	Emeklilik Şirketlerindeki Katılımcı Sayıları	28
2.3.	Bireysel Emeklilik Sistemindeki Sözleşme Sayıları	31
2.4.	Emeklilik Şirketlerinin Emeklilik Yatırım Fonu Türü Sayıları	33
2.5.	Emeklilik Yatırım Fonlarını Yöneten Fon Yönetim Şirketleri	35
2.6.	Özel Emeklilik Fonlarının Ülke GSYİH'ye Oranları	39
2.7.	Çeşitli Ülkelerde Özel Emeklilik Fonlarının Vergilendirilmesi	41
2.8.	Bazı Ülkeler İtibariyle Üç Aşamalı Yapı	46
3.1.	BEMU Tekdüzen Hesap Planı'ndaki Bilanço Hesapları	54
3.2.	BEMU Tekdüzen Hesap Planı'ndaki Gelir Tablosu Hesapları	55
4.1.	Emeklilik Şirketlerinin İnternet Ortamında Yer Alan Finansal Bilgileri	75
4.2.	Karşılaştırmalı Finansal Rapor İçerikleri	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil No.</u>	<u>Seklin Konusu</u>	<u>Sayfa</u>
1.1.	Fonksiyon ve İşlev İtibariyle Sosyal Güvenliğin Finansmanı	16

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı Eser
AFP	: Administradoras de Fondos de Pensiones
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
Bağ-Kur	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BEMU	: Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması
EGM	: Emeklilik Gözetim Merkezi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	: International Labor Organization
IRA	: Individual
IMF	: International Monetary Fund
KPEEP	: Katkı Payı Esaslı Emeklilik Planları
KHK	: Kanun Hükmündeki Kararname
MEEP	: Maaş Esaslı Emeklilik Planları
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development
SERPS	: State Earnings-Related Pension Scheme
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜGİAD	: Türkiye Genç İşadamları Derneği
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici İşadamları Derneği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
USA	: United States of America
Y.y.	: Yayın Yeri Yok

GİRİŞ

0.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Ülkemiz için oldukça yeni olan bireysel emeklilik sisteminin temel unsurlarından birisi de bireysel emeklilik şirketleridir. Bu çalışmada, bireysel emeklilik şirketlerinin finansal raporlama süreci incelenmektedir. Bu kapsamda, gerçekleşen finansal işlemler, bu işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması açıklanacaktır.

Bireysel emeklilik şirketlerinin finansal raporlarını anlayabilmek için bireysel emeklilik sistemini anlamak gereklidir. Bireysel emeklilik sistemini açıklayabilmek için de sosyal güvenlik sisteminden bahsedilecektir. Dolayısıyla, ülkemizdeki sosyal güvenlik sistemini ve bireysel emeklilik sistemini incelemek bu çalışmanın alt amaçları içerisinde yer almaktadır.

0.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, sistemde oluşan fonların büyüklüğü, bireysel emeklilik sisteminin önemini yansıtmaktadır. Sisteme katılım, sisteme güven duyulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bireysel emeklilik şirketlerinin kamuya güvenilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir finansal raporlama yapması sisteme olan güveni artıracaktır.

0.3. ÇALIŞMANIN SINIRLANDIRILMASI

Ülkemizde bireysel emeklilik alanında faaliyet gösteren 11 şirketten 10 tanesi, hayat sigorta şirketi iken sonradan dönüşüm izni alarak bireysel emeklilik şirketi olan şirketlerdir. Dolayısıyla, bireysel emeklilik şirketleri hem dönüşüm izni almadan önceki faaliyet gösterdikleri alanlarda hem de bireysel emeklilik alanında faaliyette bulunmaktadır.

Çalışmanın konusu, Türkiye’de faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin sadece bireysel emeklilik faaliyetiyle ilgili olan finansal raporlama sürecinin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

0.4.UYGULANAN YÖNTEM VE ÇALIŞMANIN YAPISI

Çalışmada, yerli ve yabancı literatür taraması ve bireysel emeklilik alanında faaliyet gösteren işletmelerden bazılarının muhasebe departmanlarındaki uzmanlardan bilgi alınması yoluyla elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye’deki sosyal güvenlik sistemi anlatılmıştır. Bu kapsamda, sosyal güvenlik kavramının tanımı yapılmış, finansman kaynakları ve yöntemleri açıklanmıştır. Türkiye’deki kamu sosyal güvenlik sistemini oluşturan kuruluşlar hakkında bilgi verilmiş ve bireysel emeklilik sistemine neden ihtiyaç duyulduğu ve sisteme geçiş süreci anlatılmıştır.

İkinci bölümde, Türkiye’deki bireysel emeklilik sistemi anlatılmıştır. Sistemin temel özellikleri, unsurları ve işleyişi açıklanmış ve sistemin ekonomideki fonksiyonları, vergi boyutu, güvenliği ve denetimi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca dünyadaki bireysel emeklilik uygulamalarına değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, öncelikle bireysel emeklilik şirketlerinin finansal raporlamalarına yön veren Hazine Müsteşarlığı’nın yayımladığı hesap planı anlatılmıştır. Daha sonra, bu hesap planına göre, finansal işlemlerin nasıl kaydedildiği açıklanmış ve bu doğrultuda hazırlanan finansal tablolar hakkında bilgi verilmiştir.

Son bölüm olan dördüncü bölümde, ülkemizde faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyet raporlarının içerisinde yer alan finansal raporlar incelenerek çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde, sosyal güvenlik kavramının tanımı yapılmış, finansman kaynakları ve yöntemleri açıklanmıştır. Türkiye'deki kamu sosyal güvenlik sistemini oluşturan kuruluşlar hakkında bilgi verilmiş ve bireysel emeklilik sistemine neden ihtiyaç duyulduğu ve sisteme geçiş süreci anlatılmıştır.

1.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI

Sosyal güvenlik, insanlar için oldukça eski ve temel ihtiyaçlardan biridir. Bu ihtiyaç, gelecekte emin olmak isteğidir. Sosyal güvenlik, endüstri toplumlarının geliştirdiği ve geleceğe yönelik risklerden çağdaş toplumlarda yaşayan bireylerin korkularını ortadan kaldıran, güvenli ve aydınlık geleceğin yaratacağı doyumu ve mutluluğu gerçekleştiren vazgeçilmez bir sosyal politika aracı olmuştur.¹

Evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olan sosyal güvenlik kavramı, özde, bireyin karşılaşacağı ve yaşamı için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür.²

Sosyal güvenlik ihtiyacının aile içerisinde giderilmesi, ekonominin büyük ölçüde tarıma dayandığı dönemlerde olmuştur. Nüfus artışı, kıt kaynakların ihtiyaçları karşılayamaması ve tarıma dayalı ekonominin ortaya çıkardığı yapı, sosyal güvenlik ihtiyacının aile içerisinde giderilmesini zorlaştırmış ve şehirlere göç başlamıştır. Şehirlere göç edenler yaşamlarını devam ettirebilmek için zor çalışma

---

¹ Nusret Ekin, Yusuf Alper, Tekin Akgeyik, **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi'nde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İstanbul, İTO Yayın No:1999-69, 1999, s.18.

² Ali Güzel, Ali Rıza Okur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002, s.2.

koşullarında ücretli çalışmaya başlamışlardır. Bu gelişmeler sonucunda, sosyal güvenlik ihtiyacı aile içerisinde giderilemeyecek hale gelmiştir.

Sanayi devrimi ve sanayileşme sürecinin başlaması, ekonomik yapıyı tam anlamıyla değiştirmiş ve sosyal yapıda da derin değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler devlet tarafından yapılan sosyal güvenlik sistemlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. İlk kez 1889'da Alman Şansölyesi Otto von Bismarck tarafından sosyal güvenlik sistemi kurulmuştur.³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 22. maddesi ve hemen hemen tüm anayasalarda sosyal güvenlik, insan haklarından biri olarak sayılmıştır.

1.1.1. Sosyal Güvenliğin Tanımı ve Nitelikleri

Sosyal güvenlik kavramı olarak yeni sayılmakla birlikte, sosyal güvenlik düşüncesinin gelişimi sosyal ve ekonomik hayatın gelişimi ile paralellik göstermektedir. Sosyal güvenlik; gelirleri ne olursa olsun, kişilere belirli sosyal riskler karşısında güvence sağlama gücüne sahip kurum veya kurumlar topluluğudur.⁴

Sosyal güvenlik sistemlerinin önlem almak durumunda olduğu sosyal tehlikeler ise, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 102 sayılı "Sosyal Güvenliğin Asgari Standartları" sözleşmesinde şu şekilde sayılmıştır: "İş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, maluliyet, yaşlılık, ölüm, işsizlik, ailevi yükler." Söz konusu tehlikeleri çeşitli kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür.

Gelişmiş ülkelerde sosyal güvenlik sistemleri, asgari olarak yukarıda sayılan dokuz sosyal tehlikeye karşı önlemleri içermektedir.

³ William G. Shipman, "Lessons to Learn from "Old Europe"", *Cato Institute*, 19.05.2003, (Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/daily/05-19-03.html>, 10.09.2003.

⁴ Kenan Tunçomağ, *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, 5. bs., İstanbul, Beta Basım, 1990, s.5.

1.1.2.Sosyal Güvenliğin Finansmanı

Sosyal güvenlik kurumlarının başlıca gelirlerini primler oluşturur. Bunun dışında kaynakların işletilmesinden doğan faiz, rant ve kâr gibi gelir unsurları da bulunmakla birlikte, asıl önemlisi primlerdir.

1.1.2.1. Sosyal Güvenliğin Finansman Kaynakları

Sosyal güvenliğin finansman kaynakları iki ayrı şekilde belirlenmektedir. Birincisinde, sosyal güvenlik devlete ait bir görev olarak görülmekte ve kişinin sosyal güvenliğini sağlamak sorumluluğu devlete yüklenmektedir. İkincisinde ise, sosyal güvenlik bireysel sorumluluk bilincine dayandırılmaktadır. Bireysel sorumluluk ön plana çıkınca, birey kendisinin ve ailesinin güvencesini devletten önce düşünmek durumundadır.

Görüldüğü gibi, primlerin yalnız sigortalı ya da işverenden alınması mümkün olmakla birlikte, primli sistemi uygulayan ülkeler genellikle üçlü finansman sistemine sahiptir. Bu sistemde sigortalı, işveren ve devlet finansmana katılır.

Devletin yönettiği sosyal güvenlik kurumları, özel sigortadan farklı olarak, prim miktarını kişisel sigortaya göre belirlemezler. Yaygın olan uygulama, primlerin ücret / maaş geliri matrah alınarak belirli yüzdeler halinde hesaplanmasıdır.

Primleri aşağıdaki şekilde sınıflamak mümkündür:

a) Sigortalıdan Alınan Primler: Sigortalıların sosyal güvenliğin finansmanına katılması, kişisel sorumluluk ilkesiyle açıklanmaktadır. Sosyal tehlikeler için bireysel tasarruf yoluyla özel bir fon ayırması gereken sigortalılar, bunun yerine sigortaya prim ödemektedirler.

b) İşverenden Alınan Primler: Sosyal güvenlik sistemlerinde işveren çalışanı için prim öder. Çünkü, sigortalının uğrama ihtimali olan bazı risklerden doğrudan sorumlu olan işverendir.

c) Devlet katkıları: Devlet prim payı, sosyal gelir ödemelerine katılım, yönetim giderlerini karşılama, sigorta açıklarını kapama, vergi indirimi gibi yollarla sosyal güvenliğe prim katkısı sağlar. Türkiye’de ise devletin Emekli Sandığı dışında, sosyal güvenlik kurumlarına düzenli bir katkısı bulunmamaktadır.

1.1.2.2. Finansman Yöntemleri

Sosyal güvenliğin finansmanında kullanılan temel olarak iki yöntem bulunmaktadır. Birincisi dağıtım yöntemi, ikincisi ise fonlama yöntemidir.

1.1.2.2.1. Dağıtım Yöntemi

Sosyal güvenliğin finansmanında dağıtım yöntemi (pay-as-you-go), belirli bir dönem içerisinde toplanan gelirlerin aynı dönem içerisindeki harcamalarda kullanılması esasına dayanmaktadır.⁵ Yani çalışan nesil, kendisinden önceki neslin emeklilik maaşlarını finanse etmektedir.

Aktif üyelerden doğrudan ya da dolaylı olarak toplanan gelirin sistemden aylık alan pasif üyelere dağıtıldığı bu sistemde yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına kaynak transferi yapılması, dağıtım sisteminin sosyal devlet ve sosyal güvenlik kavramlarıyla özdeşleşmesine yol açmıştır.⁶

Dağıtım yöntemi primli ve primsiz olarak ikiye ayrılır. Primli dağıtım yöntemi, bireylerden prim toplanması suretiyle, bireyleri daha önce bahsedilen dokuz

⁵ Çağatay Ergenekon, **Emekliliğin Finansmanı: Global Uygulamalar Işığında Türkiye İçin Bir Özel Emeklilik Modeli Önerisi**, y.y., Ekim 2000, s.6.

⁶ A.e.

temel sosyal riskin garanti altına alınmasıyla ilgilidir. Primsiz dağıtım yöntemi ise, muhtaç durumdaki bireylere sosyal yardımlar yapılmasıdır.

1.1.2.2.2. Fonlama Yöntemi

Gelecekte yapılacak belirli bir harcama için önceden karşılık ayrılması esasına dayanan fonlama modeli, emeklilik döneminin finansmanı sürecinde çalışma hayatı boyunca düzenli olarak yapılan ödemelerle emeklilik döneminin giderlerini karşılamaya yönelik, verimli, güvenli alanlarda değerlendirilen bir birikim oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

Dünyanın birçok ülkesinde sosyal sigortalar sisteminin demografik değişim ve aktüeryal ilkelere aykırı uygulamalar dolayısıyla finansman krizine girdiği bir dönemde, özel emeklilik fonları sadece emeklilik günleri için rant yaratan bir tasarruf alanı olarak değil, sermaye piyasalarının derinliğini, ulusal tasarruf düzeyini, istihdamı, sermaye verimliliğini ve GSMH'yi artırmaktan, devletin ekonomiye müdahalesini azaltmaya, sosyal güvenlik sistemini politik müdahalelerden uzaklaştırmaktan, çalışanların ekonomiye entegrasyonunu sağlamaya kadar çok geniş bir perspektifte giderek önem kazandırmaktadır.⁷

Uygulamaya bakıldığında, bazı ülkelerde dağıtım ve fonlama yönteminin birlikte kullanıldığı karma (hybrid) yöntemler de mevcuttur.

1.2. TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN ORGANİZASYONU

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi, Anayasa'nın 60. ve 61. maddelerine göre teşkilatlandırılmıştır. Anayasa'nın 60. maddesi "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar"

---

⁷ A.e., s. 95.

hükümü ile devleti herkesi kapsayacak bir sosyal güvenlik sistemi kurmakla görevlendirirken, 61. maddesi “Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” başlığı altında, şehit dul-yetimleri, maluller, gaziler, özürllüer, yaşlılar ve korunmaya muhtaç çocukların haklarını düzenlemektedir.

Bu çerçevede kurulan sistem, biri sosyal sigorta sistemine diğeri de devletin sosyal yardımlarına dayanan ikili bir yapıya sahiptir. Bunlardan birincisi çalışanlara yönelik olup aktif sigortalıların, pasif sigortalıları (emeklileri) finanse ettiği bir sosyal sigorta sistemi, ikincisi ise muhtaç kesimlere dönük olarak vergiler vasıtasıyla toplumun finanse ettiği bir sosyal yardım mekanizmasıdır.⁸ Yani, Türkiye’de kamu sosyal güvenlik sisteminin finansmanında hem primli hem primsiz dağıtım yöntemi uygulanmaktadır.

Türk sosyal güvenlik sisteminde primli dağıtım yöntemi ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemi kullanan üç temel kurum; kamu çalışanlarına yönelik olan T.C. Emekli Sandığı, özel sektör çalışanları, tarım işçileri ve isteğe bağı sigortalılara hizmet veren Sosyal Sigortalar Kurumu ile esnaf ve zanaatkar, çiftçi ve diğeri bağımsız çalışanlara yönelik olan Esnaf ve Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (Bağ-Kur)’dur. Bunların dışında Amele Birliği, İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı ve Ordu Yardımlaşma Kurumu gibi tamamlayıcı sigorta kurumları da bulunmaktadır.

4447 sayılı kanunun 6. maddesine göre, 23.05.2002 tarihinden itibaren, kadınlar 58, erkekler ise 60 yaşında emekli olabilmektedir. Bu emeklilik yaşlarının uygulanması, çalışanların toplam çalışma yılına paralel olarak kademeli bir artışla olmaktadır. Bu da mevcut çalışanların bir süre daha bu yaşların altında emekli olabilecekleri anlamına gelmektedir.

---

⁸ Abdullah Akgün, “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi”, *Global Bülten*, Nisan 2002. s.10.

1.2.1. Sosyal Sigortalar Kurumu

Finansman yöntemi olarak dağıtım sistemini uygulayan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), 09.07.1945 tarih ve 4792 sayılı kanunla kurulan özel hukuk hükümlerine tabi olarak faaliyet gösteren, mali ve idari bakımdan özerk bir devlet kurumudur. Bu kurum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş statüsündedir.

Kurum, esas olarak 506 sayılı kanun hükümlerine göre zorunlu sigortalılığa tabi olan hizmet akdi ile çalışan sanayi ve hizmetler kesimini kapsamına alır. Bunun dışında zaman içinde getirilen istisnalar ile beraber sanatçılar ve koruma bekçileri gibi gruplar da dahil edilmiştir. Kurum, kapsamındaki kişilere iş kazaları ve meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm tehlikelerine karşı koruma garantisi sağlamaktadır. Finansmanı, prime tabi kazançlar üzerinden ödenen sigortalı ve işveren primleri ile sağlanmaktadır.

Mevcut uygulamada SSK çalışan payı % 14 olup; %9'u malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası, % 5'i Hastalık sigortası primi olarak alınmaktadır. SSK işveren payı %19,5 - % 25 arasında değişmekte olup; %11'i malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası, % 1,5 - % 7'si iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası primi, % 6'sı hastalık sigortası, %1'i analık, sigortası primi olarak alınmaktadır.

SSK, 506 sayılı kanun hükümlerine göre malul kalanlara malullük aylığı, yaşlılık sigortasından aylık alma şartlarını tamamlayanlara da emekli aylığı, ölüm halinde ise hak sahiplerine aylık maaş bağlamaktadır. SSK aktif (prim ödeyen) / pasif (emekli) sigortalı oranı tablo 1.1.'de görüleceği üzere 1999 yılında 2,21, 2002 yılı itibarıyla 1,75'tir.⁹

⁹ T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "2003 Yılı Basın Bülteni", (Çevrimiçi) http://www.calisma.gov.tr/basimbulteni/ssk_sigortalı_sayilari.htm, 20.03. 2004

1.2.2. Emekli Sandığı

08.06.1949 tarih ve 5434 sayılı kanunla, kamu kesiminde çalışan sivil ve askeri personeli sosyal güvenlik kapsamına almak üzere, çeşitli memur grupları için oluşturulmuş sandıkların birleştirilmesi ile kurulmuştur. Maliye Bakanlığı bünyesinde bir sosyal sigorta kuruluşudur.

Emekli Sandığı, mensuplarına yaşlılık, malullük ve ölüm hallerinde koruma garantisi sağlamaktadır. Ayrıca sandıktan gelir ve aylık almakta olanlarla bunların aile fertlerine sağlık hizmeti sunmaktadır. Emekli Sandığı iştirakçilerin ücretlerinden sigortalı primi oranı % 15 ve işveren primi oranı % 20 olarak kesinti yapmaktadır.¹⁰

T.C. Emekli Sandığı'nın aktif/pasif oranı 1995 yılında 1,97, 1999 yılında 1,69 olmuştur. Yani her geçen yıl pasif üyelerin sayısında olan artış aktif üyelerin sayısındaki artıştan daha fazla olmaktadır.

1.2.3. Bağ-Kur (Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu)

Bağ-Kur belirli bir prim karşılığında devlet eliyle esnaf, sanatkarlar ve bağımsız çalışan vatandaşların sosyal güvenliklerini sağlamak üzere 1479 sayılı kanunla kurulmuş bir sosyal güvenlik kuruluşudur. 2 Eylül 1971'de 1479 Sayılı Kanunla sosyal güvenlik hükümlerini uygulamak üzere, "Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu" kurulmuş, tüm yurttan 01.10.1972 tarihinden itibaren uygulamaya başlanılmıştır.

Kurum, kısa adı; "Bağ-Kur" olarak anılır. Kurum, bu kanun ve özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe haiz bir kamu kurumudur. Kurumun merkezi

---

¹⁰ Yusuf Alper, Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayınları, 1997, s.30.

Ankara'dadır. Kurum, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu olan Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili kuruluşu olup, mali ve idari bakımdan özerktir.¹¹

Bağ-Kur, SSK kapsamının dışında kalan ve bir işverene bağlı olmadan kendi adına ve hesabına çalışanların sigortalılık işlemlerini yürütmektedir. Bu kesime 1983 yılından itibaren 2926 sayılı kanunla sosyal güvenlik kapsamına alınan tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar da dahil olmuştur. Bağ-Kur, kapsamda bulunanlara yaşlılık, malullük, ölüm ve sağlık sigortası çerçevesinde sosyal güvenlik garantisi sağlamaktadır. 2926 sayılı kanun kapsamındaki ise yalnızca yaşlılık, malullük ve ölüm tehlikelerine karşı koruma altına alınmışlardır.

Zorunlu sigortalılık yanında isteğe bağlı sigortalılık uygulaması da vardır. Mevcut uygulamada prim oranı yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları için % 20, sağlık sigortası için % 12 olarak belirlenmiştir. Basamak sistemine dayalı bir sigortalama esas olup, ilk altı basamağı zorunlu, 7-12 arası 2 yılda, 12-24 arası ise yılda bir yükseltilebilen 24 basamak vardır. Halihazırda en problemlili sosyal sigorta kuruluşu olarak faaliyetini sürdürmektedir.

31.12.2000 tarihi itibarıyla, Bağ-Kur'a bağlı aktif sigortalıların sayısı 1479 ve 2926 sayılı kanunlara göre 3.312.694 kişidir. Aynı tarih itibarıyla 1479 sayılı kanuna göre bağlı pasif sigortalıların sayısı 1.277.444 kişidir. Bu durumda aktif / pasif oranı 2,59'dur.¹² Bu oran 2001 yılı sonu itibarıyla 2,48, 2002 yılı sonu itibarıyla 2,38, 2003 yılı sonu itibarıyla 2,33'tür.¹³

---

¹¹T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bağ-Kur Genel Müdürlüğü, "Bağ-Kur'un Kuruluşu ve Teşkilat Yapısı", (Çevrimiçi) <http://www.bagkur.gov.tr/sigorta/tarihce.shtml>, 15.01.2004.

¹² Türkmenoğlu, a.g.e., s.8.

¹³ T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "2003 Yılı Basın Bülteni", (Çevrimiçi) http://www.calisma.gov.tr/basimbulteni/bk_sigortalı_sayilari.htm, 20.03.2004

Tablo 1.1: Sosyal Sigorta Sisteminin Kapsadığı Nüfus¹⁴**(Bin Kişi)**

KURULUŞLAR	1995	1999
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	7.185	8.434
1. Aktif Sigortalılar	1.880	2.118
2. Aylık Alanlar	952	1.257
3. Bağımlılar*	4.352	5.059
4. Aktif Sigorta / Pasif Sigorta (1) / (2)	1,97	1,69
5. Bağımlılık Oranı (3+2) / (1)	2,82	2,98
II. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU TOPLAMI	28.726	36.367
1. Aktif Sigortalılar	4.411	5.858
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar**	981	901
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	253	194
4. Aylık Alanlar	2.338	3.149
5. Bağımlılar	20.743	26.266
6. Aktif Sigorta / Pasif Sigorta (1+2+3) / (4)	2,41	2,21
7. Bağımlılık Oranı (5+4) / (3+2+1)	4,09	4,23
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	11.833	13.876
1. Aktif Sigortalılar	1.791	1.940
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	82	264
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	796	861
4. Aylık Alanlar	881	1.180
5. Bağımlılar	8.283	9.632
6. Aktif Sigorta / Pasif Sigorta (1+2+3) / (4)	3,03	2,60
7. Bağımlılık Oranı (5+4) / (3+2+1)	3,43	3,53
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	291	333
1. Aktif Sigortalılar	71	79
2. Aylık Alanlar	52	59
3. Bağımlılar	168	195
4. Aktif Sigorta / Pasif Sigorta (1) / (2)	1,36	1,35
5. Bağımlılık Oranı (3+2) / (1)	3,11	3,22
V. GENEL TOPLAM	48.035	59.010
1. Aktif Sigortalılar	8.153	9.994
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	1.063	1.166
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1.049	1.055
4. Aylık Alanlar	4.223	5.644
5. Bağımlılar	33.546	41.152
6. Aktif Sigorta / Pasif Sigorta (1+2+3) / (4)	2,43	2,16
7. Bağımlılık Oranı (5+4) / (3+2+1)	3,68	3,83
VI. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİGORTALAR KAPSAMI***	41.668	56.017
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI****	61.075	64.851
VIII. SİGORTALI NÜFUS ORANI	78,8	91,0
IX. SAĞLIK SİGORTASI KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (%)	68,3	86,4

*Tahmin

**Topluluk sigortası ve isteğe bağlı sigortalıların bağımlıları sigorta kapsamında değerlendirilmiştir.

**1479 ve 2926 sayılı kanunlara tabi aktif ve pasif sigortalılar ile bunların bağımlıları sağlık sigortası kapsamında değerlendirilmiştir.

****1997 yılında yapılan nüfus tespiti sonuçlarına dayalı geçici nüfus tahminleridir.

¹⁴ Murat Şen, Tekin Memiş, **Özel Emeklilik ve Türkiye İçin Sistem Önerisi**, İstanbul, TÜGİAD Yayınları, 2001, s.12.

1.3. TÜRK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNDE REFORM: BİREYSEL EMEKLİLİK

Ülkemizde şu anda dağıtım yöntemine dayalı (pay-as-you-go), çalışanların emeklileri finanse ettiği zorunlu kamu emeklilik sistemi uygulanmaktadır. Emeklilik planlarını yürüten SSK, Emekli Sandığı ve Bağkur finansal güçlük içinde bulunmaktadır. Söz konusu kurumların açıkları Hazine tarafından karşılanmaktadır. Oldukça genç bir nüfusa sahip ülkemizde, işsizlik oranının azaltılması ve kayıt dışı sektörün hacminin küçük tutulması halinde çalıştığın sürece öde sistemi işlevini bir süre daha sürdürebilecektir. Fakat gelecekte, yaşlı nüfus oranı genç nüfus oranının üzerine çıktığında adı geçen emeklilik sistemi işlevini yerine getiremeyecek ve iflasa doğru gidecektir.¹⁵

Sosyal güvenlik sisteminin parametrik düzeltmelerin haricinde bir reforma tabi tutulması yönündeki ilk adım, yaklaşık 10 senelik bir hazırlık döneminin ardından 1980 yılında Şili’de gerçekleştirilmiştir. Sosyal güvenliği dağıtım modeline dayalı olmaktan çıkarılıp fonlama modeli çerçevesinde bireysel emeklilik hesaplarına dayandırıldığı bu ülkede ekonomik büyüme paralelinde elde edilen tecrübe, sosyal güvenlik reformuyla yakından ilgilenen Dünya Bankası, IMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yakından takip edilmiştir.

IMF’in 1987, OECD’nin 1988 yılında sonuçlandığı çalışmaların ortak paydasını, kamusal sosyal güvenlik sistemlerinin reforma tabi tutulmasının gerekliliği teması oluşturmaktadır. Şili’de anti-demokratik bir ortamda, bireylere seçme şansı tanımaksızın uygulanan özel emeklilik sisteminin handikaplarını da dikkate alan bu çalışmalara dayanılarak Dünya Bankası tarafından 1994 yılında demokratik ve liberal özgürlükler dahilinde fonlama modelini sosyal güvenliğe monte eden bir çalışma dünya kamuoyuna ilan edilmiştir. Emeklilik gelirin salt

---

¹⁵ A.Bülent Sabuncu, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sorununa Çözüm Getirecek ve Sermaye Piyasalarının Gelişimini Uyaracak Bir Öneri Olarak Özel Emeklilik Fonları”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2001, s.113.

dağıtım modeline dayalı olmaktan çıkartılıp, dağıtım ve fonlama modellerinin birbirini tamamladığı birden çok kaynaktan gelmesi (multi-pillarapproach) esasına dayanan Dünya Bankası çalışması, bu alanda 1990'ların sonuna kadar birçok ülkede gerçekleştirilen ya da 21. yüzyıl başında tamamlanması beklenen sosyal güvenlik reformunun fikri temelini oluşturmuştur.¹⁶ Türk sosyal güvenlik sistemindeki sorunları çözmek için 1999 yılında yapılmaya başlanan reformlardan en önemlilerinden bir tanesi bireysel emeklilik sistemidir.

1.3.1. Türk Sosyal Güvenlik Sistemindeki Sorunlar ve Reform İhtiyacı

Başlangıçta 7-8 çalışanın primleriyle bir emekli aylığını finanse etmek üzere kurulan sosyal güvenlik sistemleri, tıbbi gelişmeler ile yaşam standartlarının iyileşmesinden dolayı, insan ömrünün uzaması, ölüm ve doğum oranlarının gerilemesi sonucunda, günümüzde global bazda 4-5 çalışanın primleriyle bir emekliyi finanse etme noktasına gelmiştir. OECD genelinde yaşlıların toplum içerisindeki payı 1990 yılında % 18 iken, 2030 yılında %30'a yükseldiğinde bir emekliye karşılık sadece bir çalışan kalacaktır. Aktif / Pasif rasyosu olarak tanımlanan bu oran, 2001 yılı itibariyle Türkiye'de % 1,8'dir.¹⁷

¹⁶ Devlet Planlama Teşkilatı, "Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu", (Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.org.tr/sosyalgu/oik64.pdf>, s.70, 15.03.2004.

¹⁷ Samet Bilgen, "Özel Emeklilik Sistemi ve Şirketleri", **Global Bülten**, Nisan 2002, s.14.

Tablo 1.2: SSK, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur'a Devlet Bütçesinden Yapılan Transferler (1989-99, Milyar TL)¹⁸

	SSK	Emekli Sandığı	Bağ-Kur	Toplam
1989	1	1.500	0	1.501
1990	0	528	0	528
1991	0	1.707	300	2.007
1992	0	7.126	0	7.126
1993	0	11.230	2.700	13.930
1994	14.480	21.570	4.530	40.580
1995	59.200	41.000	8.000	108.200
1996	146.000	119.200	70.100	335.300
1997	337.000	300.000	123.000	760.000
1998	451.000	550.000	435.000	1.436.000
1999	1.105.000	1.035.000	610.000	2.750.000

Tablo 1.2.'de görüldüğü gibi, 1994 yılına kadar SSK'nın kendi kendisini finanse edebildiği, Bağ-Kur'un devlet bütçesinden düşük miktarlarda fon transferi yapıldığı görülmektedir. SSK ve Bağ-Kur'un kendi kendine finanse edemez hale gelişindeki sebeplere aşağıda detaylı olarak değinilmektedir. Emekli Sandığı ise devlet tarafından finanse edilen bir kuruluş olduğundan yıllar itibariyle bütçeden yapılan fon transferleri tabloda görülmektedir.

Türk sosyal güvenlik sisteminde yer alan kurumların, sorunları nedeniyle bireyleri tatmin edici düzeyde hizmet veremediği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Türk kamu sosyal güvenlik sisteminin sorunlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür¹⁹:

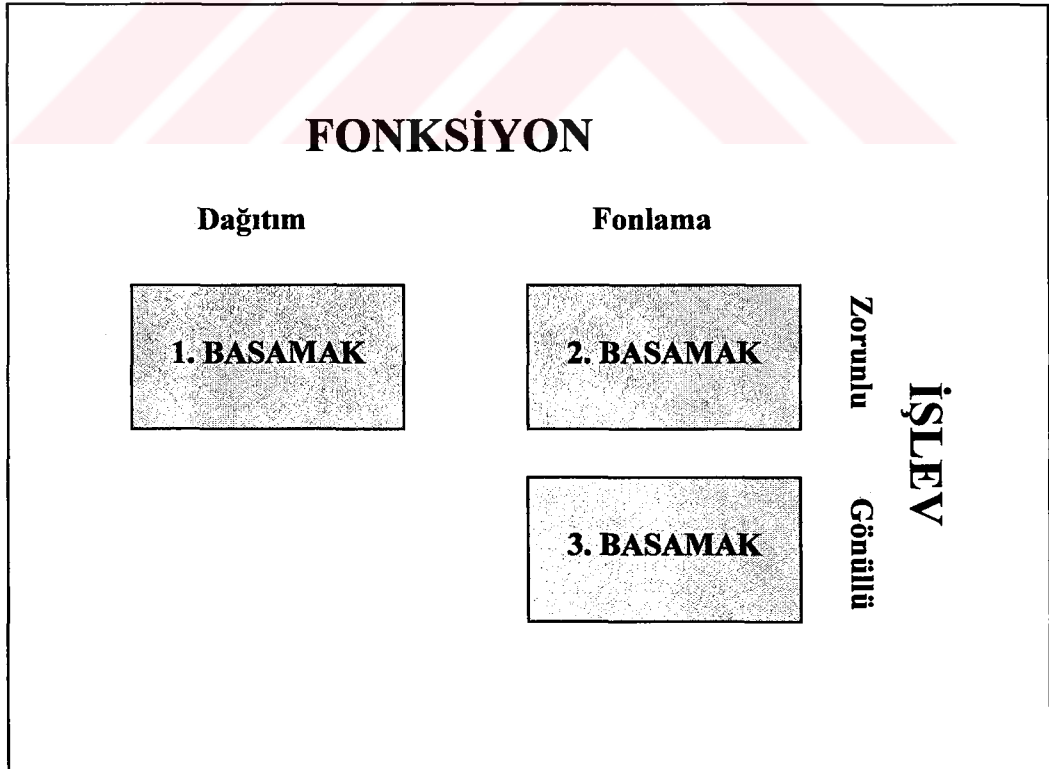
- Emekliye ayrılma koşullarının rasyonel olmayacak şekilde düşük tutulması (Erken yaşta emeklilik).

¹⁸ Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.e., s.73.

¹⁹ Ahmet Erol, Ercan Yıldırım, **Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi**, 2.bs., İstanbul, Yaklaşım Yayınları, 2004, s.136.

- Emekli sayısının çalışan sigortalı sayısına oranı olarak tanımlanan sistem bağımlılık oranının yüksekliği (Aktif / Pasif oranı).
- Yasal mevzuatın kayıt dışı istihdamı teşvik edici düzenlemeler içermesi (İşverenlerin mali yükümlülüklerinin artırılmasına bağlı olarak sigortasız işçi çalıştırmanın yaygınlaşması).
- Sağlık hizmetlerinden yararlanma koşullarında ödenen prim ile ilişki kurulmaması.
- Prim tahsilat oranlarının düşüklüğü.
- Belirli dönemlerde çıkarılan af yasaları.
- Prim oranları yüksek olmasına rağmen prime esas ücret seviyesinin düşük olması.
- Sistemin etkin bir şekilde denetlenmemesi.
- Kurumlarda idari ve mali özerkliğin uygulanamaması.
- Popülist siyasi müdahaleler.

Şekil 1.1: Fonksiyon ve İşlev İtibariyle Sosyal Güvenliğin Finansmanı²⁰

²⁰ Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.e., s.71.

Bütün gelişmiş ülkelerde sosyal güvenlik sistemi üç kademeli olarak kurulup çalıştırılmaktadır. Birinci kademedede, devletin kurup çalıştırdığı ve çalışana emeklilik hakkı veren sistem, ikinci kademedede işverenler tarafından kurulup çalıştırılan emeklilik fon ve planları, üçüncüsü ise özel kesim tarafından kurulan bireysel emeklilik hakkı sağlayan isteğe bağlı tasarruf ve yatırım sistemidir.²¹

Şekil 1.1.'de görüldüğü üzere, sosyal güvenliğin birinci basamağı zorunlu bazda dağıtım ilkesine dayanmakta, ikinci basamağı yine katılım zorunlu tutularak fonlama ilkesine göre oluşturulmakta ve üçüncü basamak ise gönüllü katılım bazında fonlama ilkesine dayandırılmaktadır

Türkiye’de diğer birçok ülkeden farklı olarak dağıtım sisteminin birinci basamak olarak ifade edilen “yoksulluktan korunma işlevi” ile ikinci basamak olarak tanımlanan “gelir düzeyinin korunması” işlevleri varolan kamu emeklilik sistemi çerçevesinde birlikte gerçekleştirilmektedir.²² Üçüncü basamakta ise bireysel emeklilik sistemi, hayat sigortalarıyla birlikte yerini almıştır. Bu sistemle sosyal güvenlik doğan sorumluluğun bir kısmı devletten alınıp bireylere verilmiştir. Türkiye’de bireysel emeklilik sistemine geçiş süreci bir sonraki kısımda detaylı olarak açıklanmıştır.

1.3.2. Bireysel Emeklilik Sistemine Geçiş Süreci

Türkiye’de 1994 yılından itibaren yoğun bir şekilde tartışma konusu olan özel emeklilik ile ilgili ilk ciddi çalışma 1997 yılında TÜSİAD (Türkiye Sanayici İşadamları Derneği) tarafından yayınlanan “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma” adlı rapordur.²³ Ayrıca, yine bu konuyla ilgili olarak Hazine

²¹ Erol, Yıldırım, a.g.e., s.213.

²² Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.e., s.71.

²³ İlhan Ege, “Bireysel Emeklilik Sistemlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, Dönence Basım-Yayın, 2003, s.317.

Müsteşarlığı'nın ILO uzmanlarına hazırlattığı ve 1996'da yayınlanan "Sosyal Güvenlik Nihai Raporu" bulunmaktadır.²⁴

Türk sosyal güvenlik sisteminde kapsamlı değişiklikler 1999 yılında 4447 sayılı kanunla başlamıştır. 2000 yılında TBMM'de bireysel emeklilik ile ilgili kanun tasarısı görüşülmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın ekinde (Ek-1) sunulmuş olan 28 Mart 2001 tarihinde 4632 sayılı "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" TBMM'de kabul edilmiş, 7 Nisan 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış ve altı ay sonra 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca 10 Temmuz 2001 tarihinde yayınlanan 4697 sayılı "Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair" kanun ile bireysel emeklilik sistemi ile ilgili mali teşvikler ve vergi düzenlemeleri de yapılmıştır. Vergi boyutu, sistemin başarısını doğrudan etkileyeceğinden oldukça önemlidir.

Ülkemizde aynı dönemlerde yaşanan mali sektördeki krizler, toplumun mali sektöre olan güvenini oldukça sarsmış ve bu nedenle güven tesis edecek bir sistemin düzenlenmesi yaklaşık üç yıl sürmüştür. Uzun bir düzenleme sürecinden sonra ilk bireysel emeklilik sözleşmeleri 27 Ekim 2003 tarihinden itibaren yapılmaya başlanmıştır.

---

²⁴ Can Tuncay, Yusuf Alper, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden Yapılanma**, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 1997, s.71.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde, 27 Ekim 2003 tarihinden itibaren ülkemizde fiilen başlayan bireysel emeklilik sisteminin, temel unsurları, işleyisi, denetimi, vergi boyutu ve çeşitli ülke uygulamalarına yer verilecektir.

2.1. TEMEL KAVRAMLAR

Bireysel emeklilik sisteminin daha iyi açıklanabilmesi için, belirtilmesi gereken özel emeklilik fonları, emeklilik planları, çoğunlukla kamu sosyal güvenlik sistemlerinde kullanılan maaş (belirlenmiş fayda, defined benefit) esaslı emeklilik planları, dünyada ve Türkiye'de bireysel emeklilik sistemlerinde kullanılan katkı payı (belirlenmiş katkı, defined contribution) esaslı emeklilik planları kavramlarına çalışmanın bu bölümünde değinilmiştir.

2.1.1. Özel Emeklilik Fonları ve Emeklilik Planları

Özel emeklilik fonları (private pension funds); çalışanların çalışma hayatı süresince elde ettikleri gelirden tasarruf ederek, emeklilik döneminde sürdürülebilir bir hayat düzeyine olanak tanıyan ve koşulları önceden belirlenmiş bir emeklilik planı çerçevesinde işverenler, çalışanlar veya her iki grubun ya da, herhangi bir işverene bağlı olarak çalışmayan bireylerin düzenli olarak yaptıkları belirli tutardaki katkıların bir fonda toplanarak, profesyonel portföy yönetim ilkeleri çerçevesinde yatırıma yönelttiği kurumsal yapılar olarak tanımlanmaktadır.¹

---

¹Deniz Derelioğlu, **Dünyada Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler**, Ankara, SPK Kurumsal Yatırımcılar Dairesi, Rota Yayın, 2001, s.15.

Özel emeklilik fonları ilk kez 1875 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde bir demiryolu şirketi (American Express Company) tarafından kurulmuştur. İkinci olarak ise, 1880 yılında Baltimore ve Ohio Demiryolu Şirketi tarafından kurulmuştur.² 1875 – 1929 döneminde Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da 421 özel emeklilik programı kurulmuş olmasına rağmen gelişim sürecinin hızlandığı dönem 1929 yılı sonrasındır.

1940 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde özel sektör işçilerinin yaklaşık % 15'i özel emeklilik programları bünyesine katılmıştır. 1960 yılında vergi reformuyla birlikte bu oran % 41'e ulaşmıştır. 1974 yılında Çalışanların Emeklilik Gelirini Güvence Yasası (The Employee Retirement Income Security Act, ERISA) ile birlikte bu oran % 45'e ulaşmıştır. Özel emeklilik programları Avrupa'da 1940'lı yıllarda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. İngiltere, Hollanda ve İsviçre başta olmak üzere hızla gelişme göstermiştir.³

Emeklilik planı; katılımcılarına emekli olduklarında düzenli olarak emeklilik ödemelerinin yapılmasını sağlamak amacıyla oluşturulan ve plan katılımcılarının hakları ve yükümlülükleri, yapılan katkıların ne şekilde değerlendirileceği ve emeklilik ödemelerinin hangi esaslara göre yapılacağı gibi konuları ayrıntılı olarak düzenleyen bir sözleşmedir.⁴

Çalışanların yararına devlet, yerel yönetimler ve özel şirketler, üyeleri yararına sendikalar, kendi yararına bireyler emeklilik planları kurabilirler. Emeklilik planlarını oluşturan bu kişi veya kurumlar sponsor olarak adlandırılmaktadır.

Özet olarak, emeklilik planı, emeklilik fonu ile ilgili temel prensipleri belirleyen bir sözleşmedir. Emeklilik fonu, emeklilik planına bağlı olarak çalışanların birikimlerinin toplu olarak değerlendirilmesi ve çalışanlara emeklilik

² Joseph J. Melone, Everett T. Allen, Jr., **Pension Planning**, Richard D. Irwin Inc., USA, 1968. p.1.

³ Selma Ekinci, "Özel Emeklilik Fonlarının Sermaye Piyasası Üzerindeki Rolü", Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s. 27.

⁴ Derelioğlu, a.g.e., s.15.

döneminde gelir sağlanması amacıyla oluşturulmuş kurumsal nitelikli bir yatırım aracıdır. Emeklilik fonlarından oluşan portföyler profesyonel portföy yöneticileri tarafından yönetilir.

2.1.2. Maaş (Belirlenmiş Fayda) Esaslı Emeklilik Planları

Maaş Esaslı Emeklilik Planları (MEEP, defined benefit plan) kapsamında verilecek olan emekli maaşı, başlangıç aşamasında belirlenmekte ve plana katılan tüm çalışanlara uygulanmaktadır. Yani bu planlarda çalışanlar, emeklilik dönemlerinde elde edecekleri geliri bilmektedirler.

MEEP'lerde emeklilik planının tüm katılımcılara, önceden belirlenmiş bir asgari çalışma süresinin sağlanmış olması koşuluyla, her çalışma yılına karşılık sabit bir emeklilik tutarına hak kazanabilecekleri gibi (flat benefit plan), emeklilik ödemeleri çalışanın hizmet süresinin sonundaki aylık gelirinin belirli bir yüzdesi olarak (unit benefit plan) veya bu iki yöntemin karma bir şekilde uygulanmasından oluşan bir yöntemle göre (variable benefit plan) belirlenebilir.⁵

Fonlama modeli kapsamındaki MEEP'leri dağıtım modelindekilerden ayıran özellik ise, emeklilik maaşının karşılanabilmesi için çalışma dönemi boyunca düzenli olarak ödenen katkı paylarının, mevcut emeklilerin aylıklarının ödenmesinde kullanılmayıp bir fon havuzunda biriktirilerek yatırımlara sevk edilmesidir.⁶ Planın belirgin özelliği; çalışma süresi ve gelir düzeyine ilişkin varsayımlar ile belirlenebilir yarar ve belirlenemeyen ileriye yönelik maliyet unsurlarıdır.⁷

---

⁵ Ekinci, a.g.e., s.19.

⁶ Çağatay Ergenekon, **Emekliliğin Finansmanı: Global Uygulamalar Işığında Türkiye İçin Bir Özel Emeklilik Modeli Önerisi**, y.y., Ekim 2000, s.101.

⁷ Dan M. Mc Gill, Donald S. Grubbs, **Fundamentals of Private Pensions**, Pension Research Council, USA, 1989, p.27.

MEEP'lerin emeklilik maaşı taahhütlerini yerine getirebilmesi için, fonlama düzeyinin mevcut ve gelecekteki yükümlülüklerini karşılamaya yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Yükümlülükler nihai kazanca göre belirlendiğinden kazanç düzeyi arttıkça fonlama düzeyi de yükselmektedir. Yükümlülükler ile fon varlıkları arasındaki ilişki aktüeryal metotlarla izlenmekte olup, kullanılan aktüeryal değerlendirme yöntemine göre programın fonlama düzeyi açık ya da fazla verebilmektedir.

MEEP fonlarında açık ortaya çıkması durumunda sözkonusu açık programın sponsoru konumundaki işveren kuruluş ya da sendika tarafından ödenen ilave primlerle karşılanmaktadır.⁸ Başka bir deyişle, emeklilik yükümlülükleri, emekli olan bireylere ödemeleri yapmak için toplanan fonların yetersiz kalabileceğini bilen sponsorun yükümlülüğündedir.⁹

2.1.3. Katkı Payı (Belirlenmiş Katkı) Esaslı Emeklilik Planları

Basitliği, şeffaflığı, demografik değişimlere mukavimliği ve politik müdahalelere kapalılığıyla ön plana çıkan Katkı Payı Esaslı Emeklilik Planları (KPEEP, defined contribution), 20. yüzyılın son çeyreğinde özel emeklilik fonlarının global ölçüde yaygınlaşıp büyümesine büyük katkı yapmıştır. Şili, Avustralya, İsviçre, Danimarka ve Singapur'da emeklilik planlarının katkı payı esaslı düzenlenmesi zorunlu tutulmuş olup, ABD, İngiltere, Belçika, Kanada Almanya ve İrlanda başta olmak üzere birçok ülkede katkı payı esaslı planlara doğru bir yönelim görülmektedir.¹⁰

KPEEP'lerde katılımcının her döneme ait katkı payı önceden belirlenir. Emeklilik döneminde elde edilecek gelir, ödenen katkı paylarına ve emeklilik fonlarından elde edilecek getiriye bağlıdır. Katkı payları sadece çalışan tarafından

⁸ Çağatay Ergenekon, "Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları: Türkiye'deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış", Milli Reasürans T.A.Ş. Bilimsel Eser Yarışması, 1998, s.11.

⁹ Frank J.Fabozzi, Franco Modigliani, *Capital Markets Institutions and Instruments*, USA, Prentice Hall, 1992, p.105.

¹⁰ Ergenekon, *Emekliliğin Finansmanı: Global Uygulamalar Işığında Türkiye İçin Bir Özel Emeklilik Modeli Önerisi*, s.111.

ödenebileceği gibi, çalışan ve işveren birlikte de ödeyebilirler. Dolayısıyla çalışan yatırdığı katkı payları ve birikimlerinin getirisine bağlı olarak sosyal güvencesinden kendisi sorumlu olmaktadır. Çünkü emeklilik döneminde elde edeceği gelir çalışanın kendi tercihlerine göre şekillenecektir.

2.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN AMACI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Bireysel emeklilik sisteminin amacı ve temel özellikleri, sistemi düzenleyen kanunda belirtilmiştir. 28 Mart 2001 tarihinde TBMM’de kabul edilen 4632 sayılı “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu”nun mikro düzeydeki amacı, kanunda da açıkça belirtildiği üzere, kamu sosyal güvenlik sisteminin bir alternatifi değil tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesidir.

Kanunun makro düzeydeki amacı ise, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasının temin edilmesi, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesidir.

Kanunun kapsamı, sistemin temel unsuru olan emeklilik şirketlerinin kuruluş, çalışma, yönetim ve denetimine, kişilerin sisteme katılma, ayrılma ve emeklilik koşullarına, emeklilik yatırım fonlarının kuruluşuna, katkıların bu fonlarda toplanmasına ve değerlendirilmesine, aracılık hizmetlerine, kamuya açıklanacak bilgilerin kapsamına ve bireysel emeklilikle ilgili diğer hususlara ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir.

Kanunda temel hükümler açıklanmış ve hüküm bulunmayan haller için sermaye piyasası ve sigortacılık mevzuatı adres olarak gösterilmiştir. Emeklilik fonları ile sigorta sektörü arasındaki bağlantı, her ikisinin de uzun vadeye

odaklanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Sigorta sektörünün hayat branşı doğası gereği, para piyasası kurumları gibi nakit yönetimine odaklanmayıp uzun vadeli yatırım perspektifiyle hareket eder.¹¹

27 Ekim 2003 tarihinde emeklilik sözleşmelerinin yapılmasıyla başlayan bireysel emeklilik sisteminin temel özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür¹² :

- Sistem, gönüllülük esasına göre işleyecek ve her kesimin katılımına açık olacaktır.
- Tasarruflar, Hazine Müsteşarlığı'nın denetimine tabi olarak kurulacak emeklilik şirketleri tarafından, Sermaye Piyasası Kurulu mevzuatı çerçevesinde oluşturulacak emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilecektir.
- Emeklilik şirketleri en az 3 farklı risk ve getiri bileşimine sahip emeklilik yatırım fonu kuracak, bu şekilde bireylerin kendi risk ve gelir beklentilerine uygun yatırım tercihleri yapabilmelerine olanak tanınacaktır.
- Yatırımların kamu borçlanma senetleri ve ters repo gibi sabit getirili yatırım araçlarının yanı sıra, hisse senedi gibi değişken getirili yatırım araçlarına da yönlendirilmesi mümkün olacaktır.
- Emeklilik yatırım fonları, Sermaye Piyasası Kurulu'na tabi portföy yönetim şirketleri tarafından profesyonel portföy yönetim ilkeleri çerçevesinde yatırıma yönlendirilecektir. Birikimlerin asgari bir süre sonunda başka bir emeklilik yatırım fonuna ya da emeklilik şirketine aktarılması mümkün olacaktır.

¹¹ Ergenekon, "Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları: Türkiye'deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış", s.14.

¹²Sermaye Piyasası Kurulu, (Çevrimiçi) http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/yf_index.html?tur=eyf, 05.10.2003.

- Emeklilik yatırım fonunun varlıkları, emeklilik şirketinin malvarlığından ayrı olarak Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülen merkezi bir saklama kuruluşunda saklanacaktır.

2.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN TEMEL UNSURLARI

Çalışmanın bu kısmında bireysel emeklilik sisteminin temel unsurları olan, bireysel emeklilik şirketi, katılımcı, bireysel emeklilik aracısı, bireysel emeklilik hesabı, emeklilik yatırım fonu, portföy yöneticisi ve saklayıcı kavramları Türkiye'deki 4632 sayılı "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" ve Türkiye'deki uygulama kapsamında açıklanmıştır.

2.3.1. Bireysel Emeklilik Şirketi

4632 sayılı kanunun 8. maddesinde, emeklilik şirketinin, 4632 sayılı "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu"na göre kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere bu kanun ile oluşturulan emeklilik branşında ruhsat almış şirketi ifade ettiği belirtilmiştir.

Kanunun aynı maddesinde, şirketin 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu hükümlerine göre hayat ve ferdi kaza sigortaları branşlarında da ruhsat alabileceği belirtilmiştir. Ancak şirketin emeklilik branşı dışında başka bir branşta da faaliyet göstermesi halinde her bir branşa ait hesaplar ayrı tutulması gerekmektedir.

Emeklilik şirketinin ticari unvanında "emeklilik" kelimesinin bulunması zorunlu olduğu kanunun aynı maddesinde belirtilmiştir. Şirketi kurmak için başvurulacak kurum Hazine Müsteşarlığı olup, kuruluş izni ilgili bakan tarafından verilmektedir. Kurulacak şirketin taşıması gereken özellikler 4632 sayılı kanunun 8. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

- Anonim şirket şeklinde kurulması,
- Faaliyet konusunun bu kanunda belirtilen faaliyetlerle sınırlandırılmış olması,
- Sermayesinin 20 trilyon liradan az olmaması ve ödenmiş sermayesinin asgari 10 trilyon olması ve kalanının 3 yıl içerisinde ödenmesinin taahhüt edilmesi,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- Anasözleşmesinin bu kanun hükümlerine uygun olması,
- İş planı ve sistem tasarımı ile yapılabirlik raporlarının sunulması.

Kanunun aynı maddesinde sermayenin en az yüzde ellibirinin mali piyasalar konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip tüzel kişi ortaklara ait olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Aşağıdaki tablo 2.1.'de Türkiye'de faaliyet gösteren 11 bireysel emeklilik şirketi ve şirketlerin ana sermayedarları görülmektedir. Görüldüğü gibi emeklilik şirketlerinin kurucuları genellikle bankalardır. Ana sermayedarı, tamamen yabancı sermayeli olan tek emeklilik şirketi Commercial Union Hayat ve Emeklilik Şirketi'dir.

Tablo2.1: Türkiye'deki Emeklilik Şirketleri ve Ana Sermayedarları

Emeklilik Şirketi	Ana Sermayedar	Sermaye Oranı
Ak Emeklilik	Akbank	% 73,41
Anadolu Hayat Emeklilik	İş Bankası	% 62
Ankara Emeklilik	Polis Bakım ve Yardım Sandığı	% 100
Başak Emeklilik	Ziraat Bankası	% 41
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	Aviva Grubu	% 100
Doğan Emeklilik	Dışbank	% 81,2
Garanti Emeklilik ve Hayat	Garanti Bankası	% 100
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	Koç Holding	% 49
Oyak Emeklilik	Ordu Yardımlaşma Kurumu	% 99,9
Vakıf Emeklilik	Vakıfbank	% 53,9
Yapı Kredi Emeklilik	Yapı Kredi Sigorta	% 99,9

Kanunun 9. maddesinde kuruluş izni alan şirketin faaliyete geçebilmesi için emeklilik branşında faaliyet ruhsatı almasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Kanunun aynı maddesinde emeklilik branşı faaliyet ruhsatının Hazine Müsteşarlığı tarafından verildiği ve faaliyet ruhsatı almak üzere Hazine Müsteşarlığı'na yapılan başvurularda aşağıdaki şartların arandığı belirtilmiştir.

- İki yıl içerisinde en az 100.000 katılımcıya hizmet verecek biçimde gerekli her türlü planlamanın yapılmış olması,
- İş planı ve sistem tasarımında öngörülen düzenlemelerin yapılmış olması,
- Fiziksel mekan, teknik ve idari altyapı ile insan kaynakları uyumunun sağlanmış olması şartları aranır.

4632 sayılı kanunun 9. maddesine göre; emeklilik branşında faaliyet ruhsatı alan şirketin, ruhsatın veriliş tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde emeklilik fonu kurmak amacıyla SPK'ya başvurmalıdır.

2.3.2. Katılımcı

4632 sayılı kanunda sistemin müşterisi için "katılımcı" kavramı kullanılmıştır. Medeni haklarını kullanmaya haiz katılımcının sisteme giriş tarihinden itibaren en az 10 yıl sistemde bulunmak koşuluyla 56 yaşını tamamladıktan sonra emekliliğe hak kazanacağı kanunun 6. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Katılımcı emekliliğe hak kazanmak için en az 10 yıl boyunca katkı payı ödemelidir. Katkı payı ödemeye ara verilmesi mümkündür. Kanunda, herhangi bir kamu sosyal güvenlik kuruluşuna üye olanların sisteme giremeyeceğine dair bilgi bulunmamaktadır. Burada amaçlanan herkese açık bir sistem yapılandırmaaktır.

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde, şirket nezdinde açılacak bireysel emeklilik hesabına katkı yapar. Şirket, katkı paylarını, şirkete intikalini takip eden en geç ikinci iş gününde yatırıma yönlendirmek zorundadır. Emeklilik şirketleri genellikle katkı payı bankaya yattığında, o tutarı

likit fonlara yönlendirmekte, ikinci iş gününde de, katılımcının seçtiği emeklilik planındaki fonlara yönlendirmektedir.

Belirtilmesi gereken bir başka husus da, katılımcının herhangi bir kamu sosyal güvenlik sistemine üye olması bireysel emeklilik sistemine girmesine engel değildir. Çünkü bireysel emeklilik sistemi, kamu sosyal güvenlik sistemine alternatif değil, tamamlayıcı bir sistemdir.

Tablo2.2: Emeklilik Şirketlerindeki Katılımcı Sayıları¹³

Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı (31.12.2003)	Katılımcı Sayısı (31.05.2004)
Ak Emeklilik	3.145	17.620
Anadolu Hayat Emeklilik	3.114	13.716
Ankara Emeklilik	22	5.252
Başak Emeklilik	126	2.310
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	68	7.554
Doğan Emeklilik	123	6.780
Garanti Emeklilik ve Hayat	2.975	16.882
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	615	6.607
Oyak Emeklilik	1.330	11.564
Vakıf Emeklilik	237	13.521
Yapı Kredi Emeklilik	3.490	23.094
Genel Toplam	15.245	124.900

Tablo 2.2.'de sisteme katılım hakkında bilgi vermesi bakımından, 11 emeklilik şirketinin 31.12.2003 ve 31.05.2004 tarihlerindeki katılımcı sayıları görülmektedir. Bazı emeklilik şirketleri faaliyet ruhsatlarını daha geç aldığı için 31.12.2003 tarihinde katılımcı sayıları oldukça düşüktür. Her iki tarihte de katılımcı sayısı bazında lider emeklilik şirketi Yapı Kredi Emeklilik'tir. İkinci sırada ise, Ak Emeklilik yer almaktadır. Emeklilik Gözetim Merkezi tabloda yer alan bilgileri ve benzer verileri haftalık olarak internet sitesinde yayımlamaktadır.

¹³ Emeklilik Gözetim Merkezi, "Göstergeler", (Çevrimiçi) <http://www.egm.org.tr/BESgostergeler.htm>, 10.06.2004.

Sistemin avantajlarından biri ise, katılımcının emeklilik şirketini değiştirebilmesidir. 4632 sayılı kanunun 5. maddesine göre, katılımcı emeklilik sözleşmesinin başlamasından itibaren en az bir yıl geçtikten sonra bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin başka bir emeklilik şirketine aktarılmasını talep edebilir ve bu durumda yeniden giriş aidatı ödemez. Bu halde şirket bildirimden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde talebi yerine getirmekle ve birikimlerle birlikte bu hesaba ilişkin bilgi ve belgeleri aktarmakla yükümlüdür. Böylece emeklilik şirketleri arasında rekabet artmakta ve sunacakları hizmetin kalitesi yükselmektedir. Kanunda, katılımcının, tercih ettiği risk düzeyine göre tercih ettiği emeklilik fonlarını yılda en fazla dört kez değiştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

2.3.3. Bireysel Emeklilik Aracısı

3 Mart 2004 tarihinde 25391 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkında Yönetmelik”teki tanıma göre, bireysel emeklilik aracıları, şirketler tarafından katılımcılara sunulan emeklilik ürünlerinin tanıtımı, pazarlanması ve satışına ilişkin aracılık hizmetlerini bir sözleşmeye dayanarak, daimi bir surette şirketlerin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları şirket adına yapan gerçek kişilerdir. Bireysel emeklilik aracıları ile ilgili düzenlemeler Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılır.

Bireysel emeklilik aracıları hakkında yönetmeliğin beşinci maddesinde bireysel emeklilik aracılarında aranan nitelikler şöyle sıralanmıştır:

- Dört yıllık fakülte, dört yıllık yüksek okul, iki yıllık sigortacılık veya bankacılık meslek yüksek okulu mezunu olmak.
- Sınavda başarı göstermiş olmak.
- Müflis veya konkordato ilân etmiş olmamak, bireysel emeklilik veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezası ile cezalandırılmış olmamak, taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut basit

veya nitelikli zimmet, cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, kara para aklama veya devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmamak, karşılıksız çek keşide etmiş olmamak.

- Meslek şeref ve haysiyetine aykırı davranışlarda bulunmamak,
- Adına bireysel emeklilik aracılığı yapacakları şirket veya şirketlerin emeklilik ürünlerine ilişkin gerekli eğitimleri tamamlamış olmak.
- Şirket bünyesinde veya şirket adına bireysel emeklilik aracılığını çağrı merkezi, müşteri ilişkileri ve benzer isimler altında yapanlar da bireysel emeklilik araçlarında aranan niteliklere haiz olmalıdır.

Bireysel emeklilik araçlarının lisans belgesi alabilmek için, Emeklilik Gözetim Merkezi'nin düzenlediği elektronik ortamda gerçekleşen elektronik bireysel emeklilik araçları sınavında (e-BEAS) başarılı olmaları gerekmektedir. Bireysel emeklilik araçları lisans belgesini aldıktan sonra bireysel emeklilik aracılığı faaliyeti için tanıtım kartı almak ve Emeklilik Gözetim Merkezi'nin nezdindeki sicile kayıt olmak zorundadırlar.

2.3.4. Bireysel Emeklilik Hesabı

4632 sayılı kanununun 1. maddesinde tanım şu şekilde yapılmıştır: “Emeklilik sözleşmesi çerçevesinde katılımcı ad ve hesabına ödenen katkılar ve bu katkılara ilişkin her türlü getirinin katılımcı bazında izlendiği hesaba bireysel emeklilik hesabı denir.” Bu hesaplar bireysel emeklilik şirketi nezdinde tutulmaktadır.

Tablo 2.3.'de ülkemizde faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerindeki sözleşme sayıları görülmektedir.

Tablo2.3: Bireysel Emeklilik Sistemindeki Sözleşme Sayıları¹⁴

Emeklilik Şirketi	Sözleşme Sayısı (31.12.2003)	Sözleşme Sayısı (31.05.2004)
Ak Emeklilik	3.203	20.231
Anadolu Hayat Emeklilik	3.131	13.822
Ankara Emeklilik	23	5.419
Başak Emeklilik	130	2.350
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	68	7.587
Doğan Emeklilik	123	6.888
Garanti Emeklilik ve Hayat	3.127	17.139
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	619	6.677
Oyak Emeklilik	1.335	11.680
Vakıf Emeklilik	238	13.712
Yapı Kredi Emeklilik	4.815	24.656
Genel Toplam	16.812	130.161

2.3.5. Emeklilik Yatırım Fonu

4632 sayılı kanunun 15. maddesinde emeklilik yatırım fonu şu şekilde tanımlanmıştır: “Şirket tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenen katkıların, riskin dağıtılması ve inançlı mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan malvarlığıdır.” Ayrıca aynı maddede fonun tüzel kişiliği olmadığı ve fonun, bu kanunda yer alan amaçlar dışında kullanılamayacağı ve kurulamayacağı belirtilmiştir.

28 Şubat 2002 tarih, 24681 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Emeklilik Yatırım Fonu Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik”e göre fon portföyü, aşağıda belirtilen para ve sermaye piyasası araçları ile işlemlerinden oluşur :

- Nakit, vadeli ve vadesiz mevduat.

¹⁴ Emeklilik Gözetim Merkezi, “Göstergeler”,(Çevrimiçi) <http://www.egm.org.tr/BESgostergeler.htm>, 10.06.2004.

- Borçlanma senetleri ile hisse senetleri.
- Kıymetli madenlere ve gayrimenkule dayalı sermaye piyasası araçları.
- Repo ve ters repo işlemleri.
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri.
- Borsa para piyasası işlemleri.
- Yatırım fonu katılma belgeleri.
- SPK tarafından uygun görülen ve kamuya ilan edilen diğer para ve sermaye piyasası araçları.

Aynı yönetmeliğin 11. maddesine göre, kanun çerçevesinde, her şirketin grup emeklilik yatırım fonları hariç en az üç ayrı fon kurması şarttır. Kurulması zorunlu üç fonun her birinin başlangıç tutarı, şirketin ödenmiş sermayesinin yirmide birinden az olamaz. Ancak, şirketin bu üç ayrı fonuna ilave olarak kurulacak yeni bir fonu için asgari fon başlangıç tutarı şirket tarafından belirlenmektedir.

4632 sayılı kanunun, 17. maddesine göre şirket, fon portföy sınırlamalarına ilişkin ilkeler, fon portföyünde yer alacak devlet iç borçlanma senetlerinin asgari oranı ve yabancı menkul kıymetlerin azami oranı ile fon portföyündeki varlıkların değerlendirilmesine ilişkin esas ve usuller Hazine Müsteşarlığı'nın uygun görüşü alınarak SPK tarafından belirlenmektedir.

Şirkete ve katılımcılara ait fondaki pay adedi, fon miktarı, fonun faaliyet ilke ve esasları, örgüt yapısı, muhasebe, belge ve kayıt düzeni, katılımcıların bilgilendirilmesi ve bunlara ilişkin esas ve usuller Hazine Müsteşarlığı'nın uygun görüşü alınarak SPK tarafından belirleneceği kanunun aynı maddesinde belirtilmiştir.

SPK'nın 10.05.2002 tarih ve 22/646 sayılı kararında emeklilik yatırım fonu türleri; gelir amaçlı fonlar, büyüme amaçlı fonlar, para piyasası fonları, kıymetli madenler fonu, ihtisaslaşmış fonlar ve diğer fonlar olarak sayılmıştır. Bireysel

emeklilik şirketleri bu fon türlerini dikkate alarak çeşitli sayılarda fon oluşturmuşlardır.

Tablo2.4: Emeklilik Şirketlerinin Emeklilik Yatırım Fonu Türü Sayıları

Emeklilik Şirketi	Emeklilik Yatırım Fonu Türü Sayısı (31.12.2003)
Ak Emeklilik	7
Anadolu Hayat Emeklilik	9
Ankara Emeklilik	5
Başak Emeklilik	5
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	6
Doğan Emeklilik	7
Garanti Emeklilik ve Hayat	6
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	8
Oyak Emeklilik	5
Vakıf Emeklilik	7
Yapı Kredi Emeklilik	7

Tablo 2.4.'de görüldüğü gibi bireysel emeklilik şirketleri, katılımcıların risk profillerine göre, çeşitli sayılarda emeklilik yatırım fonu kurmuşlardır. 31.12.2003 tarihi itibarıyla, katılımcı için en çok yatırım fonu çeşidi Anadolu Hayat Emeklilik'te bulunmaktadır.

2.3.6. Portföy Yöneticisi

Emeklilik yatırım fonlarından oluşan portföy, portföy yöneticileri tarafından yönetilir. 4632 sayılı kanununun 18. Maddesine göre, portföy yöneticileri, portföyü söz konusu kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, fon içtüzüğü, emeklilik sözleşmesi ve ilgili mevzuat hükümlerine göre yönetmekle yükümlüdür. Alınacak

portföy yönetim hizmetine ilişkin esaslar bu konuda şirket ve portföy yöneticileri arasında yapılacak portföy yönetim sözleşmesi ile belirlenir. Portföy yönetim sözleşmesinin SPK tarafından onaylanması zorunludur.

Kanunun aynı maddesine göre, bireysel emeklilik şirketi, portföy yöneticilerinin, fon yönetiminde gerekli özen ve basireti göstermemeleri, SPK'nın portföy yöneticiliğine ilişkin ilkelerine aykırı hareket etmeleri, mali bünyelerinin zayıfladığının tespit edilmesi gibi durumlarda, portföy yönetim sözleşmesini feshedip, SPK tarafından uygun görülen başka portföy yöneticileri ile portföy yönetim sözleşmesi imzalayabilir.

Portföy yönetim şirketi sistemin oldukça önemli unsurlarından bir tanesidir. Çünkü katılımcılar, bireysel emeklilik şirketini seçerlerken dikkat ettikleri kriterlerden bir tanesi de fonun getirisidir. Fonun getirisini belirleyen en önemli unsur portföy yönetim şirketidir.

4632 sayılı kanuna dayanılarak yayınlanan "Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş Ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik" in 20. maddesinde de belirtildiği üzere, Fon portföyünün önceden saptanmış belirli bir getiri sağlayacağına dair yazılı veya sözlü bir garanti verilemez. Uygulamada, bireysel emeklilik şirketleri tahmini getiri oranlarıyla, katkı payına göre emekli maaşı tutarı hesaplamaktadırlar. Burada yapılan sadece tahmindir. Emeklilik yatırım fonu, serbest piyasa koşullarına göre işleyen bir mekanizmadır. Dolayısıyla herhangi bir getiri garantisi yoktur. Ancak yönetmeliklerle portföye getirilen sınırlamalar doğrultusunda, zarar etme riski azaltılmaya çalışılmıştır.

Tablo2.5: Emeklilik Yatırım Fonlarını Yöneten Fon Yönetim Şirketleri¹⁵

Emeklilik Şirketi	Fon Yönetim Şirketi
Ak Emeklilik	Ak Portföy
Anadolu Hayat Emeklilik	İş Portföy Yönetimi
Ankara Emeklilik	Ata Portföy Yönetimi
Başak Emeklilik	Ziraat Portföy Yönetimi
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	Bender Menkul Değerler
Doğan Emeklilik	Dış Yatırım, Dış Portföy
Garanti Emeklilik ve Hayat	Garanti Portföy Yönetimi
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	Koç Portföy Yönetimi
Oyak Emeklilik	Oyak Portföy Yönetimi
Vakıf Emeklilik	Vakıf Portföy Yönetimi
Yapı Kredi Emeklilik	Yapı Kredi Portföy Yönetimi

Tablo 2.5.'de görüldüğü üzere, bireysel emeklilik şirketlerinin fonlarını yöneten kuruluşlar genellikle kendi yan kuruluşlarıdır.

2.3.7. Saklayıcı

Saklayıcı, emeklilik yatırım fonu portföyündeki varlıkların saklandığı kurumdur. 4632 sayılı kanununun 17. maddesine göre fon portföyündeki varlıklar saklayıcı nezdinde saklanır. Katılımcıların sahip oldukları ve fondaki katkılarını gösteren pay adedi de, saklayıcı nezdinde katılımcı bazında ve katılımcıların erişebileceği şekilde izlenir.

Ülkemizdeki saklayıcı kurum Takasbank'tır. Takasbank, Türkiye'de menkul kıymetlerin takası, saklaması ve uluslararası standartlarda numaralandırılması ile görevlendirilmiş bir sektör bankasıdır. Takasbank, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

¹⁵ Milliyet Gazetesi, Bireysel Emeklilik Özel Gazetesi, 14.09.2003.

tarafından Türkiye'nin "Merkezi Saklama Kuruluşu" olarak kabul edilmiştir.¹⁶ Ancak kanunda kurum ismi belirtilmemiş, sadece tanım yapılmış ve saklayıcı kurumun hangi kurum olacağı açık uçlu bırakılmıştır.

SPK tarafından, 28 Şubat 2002 tarihli, 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Emeklilik Yatırım Fonu Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik"te saklayıcı ve şirket arasında fon varlıklarının saklanması ve katılımcılar ile ilgili kayıtların tutulması amacıyla sözleşme yapılması zorunlu olduğu belirtilmiş ve bu sözleşme kapsamında saklayıcının sorumlulukları şu şekilde sayılmıştır:

- a) Fon varlıklarının saklanması,
- b) Fon adına yapılan varlık alım ve satım işlemlerinin takasının yapılabilmesi için gerekli ortamın sağlanması ve kontrolü,
- c) Fon paylarının katılımcı bazında tutulması ve katılımcılara fon hesaplarında yatırıma yönlendirilecek katkı payı tutarı ile bunlara karşılık gelen pay sayılarını fon bazında izleme imkanı sağlanması,
- d) Fon portföyünün SPK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde yönetilmesinin kontrolü,
- e) Portföy değerinin ve birim pay değerinin bu Yönetmelikte belirlenen değerlendirme esasları çerçevesinde hesaplandığının kontrolü,
- f) Fon hesaplarında yatırıma yönlendirilecek ve şirket tarafından bildirilen katılımcı katkı paylarının fona aktarımında pay sayısının doğru hesaplanıp hesaplanmadığının kontrol edilmesi,
- g) Fon hesabından yapılacak ödeme ve virman işlemlerinin kontrolü,
- h) Fon portföyündeki menkul kıymetler üzerindeki hakların portföy yönetim şirketinin talimatı çerçevesinde kullanılmasına aracılık,
- i) Şirkete ve portföy yönetim şirketine, fon ile ilgili bilgileri izleme imkanının ve gerekli raporların elektronik ortamda sağlanması,

---

¹⁶ İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., (Çevrimiçi) <http://www.takasbank.com.tr/tr/Takasbnk/index.htm>, 05.01.2004.

j) SPK ve Hazine Müsteşarlığı tarafından istenecek fon işlemleri ve varlıkları ile ilgili bilgilerin elektronik ortamda sağlanması.

2.4. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı bir sistem olan bireysel emeklilik sistemine girmek için bir emeklilik şirketi ile emeklilik sözleşmesi imzalanması gerekmektedir.

Medeni haklarını kullanabilen herkes herhangi bir bireysel emeklilik şirketi ile sözleşme imzalayarak sisteme katılabilir. Bu sözleşme 28 Şubat 2002 tarih ve 24681 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik" in 5.maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: "Katılımcının sisteme girmesine, sistemden ayrılmasına, emekli olmasına, katkı ödemesine, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesine, fonlarda yatırıma yönlendirilmesine ve katılımcı veya lehdarına yapılacak ödemelere ilişkin esaslar ile tarafların diğer ve hak ve yükümlülüklerini düzenleyen katılımcı ile şirketin taraf olarak yer aldığı bir sözleşmedir." Bu sözleşmenin yapılması ile şirket tarafından katılımcı için bireysel emeklilik hesabı açılmaktadır. Katılımcının şirkete katkı payı ödemesiyle beraber yürürlüğe giren sözleşmedeki ödenmesi öngörülen katkı payı tutarı katılımcının emeklilik dönemindeki beklentilerine göre bireysel emeklilik şirketi tarafından hazırlanan teklif sonucunda katılımcının tercihi doğrultusunda kararlaştırılmaktadır.

Bireysel emeklilik şirketi, katılımcının sisteme ilk kez katılması sırasında katılımcıdan giriş aidatı talep edebilir. Giriş aidatı, katılımcıdan sisteme girişte bir yıllık süre içinde taksitler halinde alınabileceği gibi tamamı veya bir kısmı çıkışa da ertelenebilir.

Sisteme girişte yatırım tercihlerini belirleyen ve plan dahilinde sunulan fonlardan bir fon karması oluşturan katılımcı sisteme dahil olduktan sonra dilerse

emeklilik planını değiştirebilir. Aynı yönetmeliğin 20.maddesinde plan değişikliğinin yılda en fazla dört kez yapılabileceği belirtilmiştir.

Ayrıca katılımcılar aynı şirkette en az 1 yıl kalmak suretiyle hesabındaki birikimlerin başka bir şirkete aktarılmasını talep de edebilir. Bۆylelikle katılımcı sisteme dahil olduktan sonra, birikimlerini emeklilik hakkı kazanıncaya kadar aynı şirkette beklemek yerine daha iyi performans gösteren veya daha kaliteli hizmet veren başka bir şirkete aktarabilecektir. Ayrıca, bۆyle bir uygulama bireysel emeklilik şirketlerinin daha dikkatli çalışmalarına ve rekabetçi bir yapıya sahip olmalarına da yol açacaktır.

Katılımcı sisteme giriş tarihinden itibaren en az 10 yıl sistemde bulunmak ve 56 yaşını tamamlamak koşulu ile emekli olmaya hak kazanır. Aynı yönetmeliğin 26. maddesinde emekliliğe hak kazanan katılımcının;

- Bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin bir kısmını veya tamamını defaten ۆdenmesini ya da,
- Yapacağı yıllık gelir sigortası sۆzleřmesi kapsamında kendisine gelir bağlanmasını talep edebileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu sۆzleřmenin emekli olunan şirketle yapılabileceği gibi, bu şirketteki hesapların başka bir şirkete aktarılması suretiyle ve başka bir şirketle de yapılabileceği de belirtilmiştir.

Yıllık gelir sigortası sۆzleřmesi toplu veya belirli sۆreler içerisinde yapılan katkılara gۆre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir sۆre sonra başlayan sigortalıya veya lehdarına ۆmür boyu veya belirli bir sۆre için yapılan dۆzenli ۆdemeleri dۆzenleyen sۆzleřmedir. Sۆzleřmeye gۆre belirlenen emekli aylıkları, aylık, ۆer aylık, altışar aylık ya da yıllık olarak ۆdenebilir.

Katılımcı tasarruf yaptığı dۆnemde vefat, maluliyet ya da değişik sebeplerden ۆtürü emekliliğe hak kazanmadan sistemden çıkmak isteyebilir. Katılımcının sۆzleřme devam ederken vefatı halinde lehdarlarına; malul kalması durumunda ise, kendisine hesabındaki birikimler toplu olarak ۆdenecektir. Benzer şekilde emekliliğe

hak kazanmadan sistemden ayrılmak isteyen katılımcıya da hesabındaki birikimlerin ödenmesi mümkündür.

Bireysel emeklilik şirketine dönüşen şirketlerde birikimli hayat sigortası bulunan katılımcılar kanundaki şartlara bağlı olarak birikimlerini bireysel emeklilik sistemine aktarabileceklerdir.

2.5. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN EKONOMİDEKİ FONKSİYONLARI

Bireysel emeklilik sisteminde biriken fonların ülke ekonomisine oldukça olumlu etkiler yapacağı açıktır. Ülkemizde henüz çok yeni olan sistemin, olumlu etkileri sistemdeki fon büyüklüğündeki artışla orantılı olarak artacaktır. Tablo 2.6. sistemin önemini göstermektedir.

Tablo2.6: Özel Emeklilik Fonlarının Ülke GSYİH'ye Oranları (2001)¹⁷

	ABD	Japonya	İngiltere	Hollanda	İsviçre	Şili
GSYİH (\$ milyar)	9.963	4.491	1.396	378	251	66
Fon Büyüklükleri (\$ milyar)	7.773	2.277	1.128	417	321	36
GSYİH'ye oranı (%)	% 78	% 51	% 81	% 110	% 128	% 54

4632 sayılı kanunun genel gerekçesine bakıldığında, sistemin öncelikle ülkemizdeki emekliliğe yönelik tasarrufların mali sektör içerisinde ülke ekonomisinin hizmetine sunulmasını amaçladığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel emeklilik sistemi ile bireylerin emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin artırılması ile birlikte;

¹⁷Onur Müminoğlu, Suat Teker, "Amerika, Avrupa ve Türkiye'nin Bireysel Emeklilik Sistemlerinin Yapısal Bir Karşılaştırılması", VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri, Dönence Basım-Yayın, İstanbul, 22-25 Ekim 2003, s.469.

- Uzun vadeli altyapı yatırımları için gerekli fonları sağlayacak ve dolayısıyla istihdamı artıracak,
  - Kamunun uzun vadeli borçlanmasına olanak sağlayacak,
  - Piyasalardaki kısa vadeli spekülâtif baskıları azaltacak,
  - Ulusal tasarruf eğilimini artıracak,
  - Emekliliğe yönelik tasarrufların mali sisteme akması ile kayıtdışılığı azaltacak,
  - Sermaye piyasalarının derinleşmesine katkıda bulunacak,
- bir yapının oluşturulması amaçlanmaktadır.¹⁸

2.6. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN VERGİ BOYUTU

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında bireysel emeklilik sistemindeki katılımcılardan devlet aşağıda sayılan üç aşamada vergi alabilmektedir.

- I. Bireysel emeklilik sistemine yatırılan katkılar üzerinden vergi.
- II. Emeklilik fonundan elde edilen kazanç üzerinden vergi.
- III. Emekliliğe hak kazanıldığında alınan toplu ikramiye veya emekli aylıkları üzerinden vergi.

Tablo 2.7.'de görüleceği üzere çoğunlukla üçüncü aşamada yani emekliliğe hak kazanıldıktan sonra vergilendirme olduğu görülmektedir. Türkiye'deki uygulamada da, belli şartlar altında vergi boyutu benzer şekildedir. Buradaki amaç, vergi erteleme yapılarak sisteme girişi teşvik etmektir.

---

¹⁸ Sezgin Özcan, "Bireysel Emeklilik Sistemi İle Amaçlanan", *Finansal Forum*, 18.04.2001.

Tablo2.7: Çeşitli Ülkelerde Özel Emeklilik Fonlarının Vergilendirilmesi¹⁹

	Çalışanların Emeklilik Fonuna Yatırdıkları Katkıları Üzerinde Vergi	Yatırım Gelirleri Üzerinde Vergi (Faiz ve Sermaye Kazançları)	Emekli Aylığı ve/veya Toplu İkramiye Üzerinde Vergi
ABD	Yok	Yok	Var
İngiltere	Yok	Yok	Var
Almanya	Var	Yok	Var
Japonya	Yok	Var	Var
Kanada	Yok	Yok	Var
Hollanda	Yok	Yok	Var
İsveç	Yok	Var	Var
Danimarka	Yok	Var	Var
İsviçre	Yok	Yok	Var
Avusturya	Var	Var	Var
Fransa	Yok	Yok	Var
İtalya	Yok	Yok	Var
Yeni Zelanda	Var	Var	Yok
Türkiye	Yok	Yok	Var

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili vergi düzenlemeleri 4697 sayılı “Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair” kanun ile yapılmıştır.

Bireysel emeklilik sisteminde, emeklilik yatırım fonlarına ödenecek olan katkıları, ücretlilerde yıllık ücretin, serbest meslek mensuplarında ise yıllık gelirin %10’unu ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak üzere gelir vergisi matrahından indirilebilecektir.

İşverenler tarafından ücretliler adına bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları ise, bu % 10’luk sınırı aşmamak üzere doğrudan gider olarak yazılabilecektir. Ayrıca emeklilik yatırım fonlarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur.

¹⁹ Ergenekon, a.g.e., s.108.

Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, maluliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin %25'i gelir vergisinden ve her türlü stopajdan müstesna olacaktır.

Emekliliğe hak kazandıktan sonra alınan ve % 25'i her türlü vergiden muaf olan emeklilik aylığı veya toplu paralar menkul sermaye iradı olarak kabul edilecek ve beyan yerine stopaj ile vergilendirilecektir. Buna göre tüzel kişiliğe haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından;

- a) On yıl süreyle prim, aidat veya katkı payı ödemedi ayrılanlara yapılan ödemeler %15,
- b) On yıl süreyle katkı payı ödemiş olmakla birlikte bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazanmadan ayrılanlar ile diğer sandık ve sigortalardan on yıl süreyle prim veya aidat ödeyenlere ve vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler %10,
- c) Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemeler % 5, oranında stopaja tabi olacaktır.²⁰

2.7. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GÜVENLİĞİ VE DENETİMİ

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin başarılı olabilmesi için, en önemli konulardan biri de sistemin güvenliği ve denetimidir. Sistem, katılımcıların en az 10 yıl boyunca tasarruf yapmasını gerektirmekte ve dolayısıyla, katılımcıların uzun vadeli tasarruf yapabilmeleri için sisteme güvenmeleri gerekmektedir. Özellikle batan bankalarla birlikte, finansal kurumlara olan güvenin azalması, sistemin güven verici olmasını zorunlu kılmaktadır.

²⁰ Sermaye Piyasası Kurulu, (Çevrimiçi) http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/yf_index.html?tur=, 25.03.2004.

Ülkemizde bireysel emeklilik sisteminin güvenliği ve denetimi ile ilgili düzenlemeleri Hazine Müsteşarlığı ve SPK yapmaktadır. Emeklilik Gözetim Merkezi ve Takasbank ise, sistemin güvenliğini sağlama amacı için, bu iki kurumun kullandığı araç konumundadır. Bireysel emeklilik şirketlerinin Hazine Müsteşarlığı tarafından, fonlarının ise SPK tarafından denetlenmesinin dışında şirket ayrıca bir şirket içi denetim sistemi ve fon iç denetim sistemi de kurmak zorundadır.

Bunların dışında “Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik”in 28. maddesine göre şirket, emeklilik ve sigortacılık faaliyetleri ile ilgili olarak her yıl sonu itibarıyla bir aktüer tarafından yapılacak olan aktüeryal denetime tâbidir. Aktüeryal denetim, şirketin faaliyet gösterdiği tüm branşları kapsayacak şekilde branş bazında yapılacak teknik analizleri içerir. Aynı yönetmeliğin 30. maddesine göre, emeklilik şirketlerinin bağımsız dış denetime tabi olduğu belirtilmiştir.

Özetlemek gerekirse, sistemin güvenliği için yapılan denetimler şunlardır:

- Hazine Müsteşarlığı’nın Denetimi
- Sermaye Piyasası Kurulu’nun Denetimi
- Bağımsız Dış Denetim
- Şirket İç Denetim Sistemi
- Fon İç Denetim Sistemi
- Aktüeryal Denetim
- EGM’nin Günlük Gözetim ve Denetimi

Bütün bu gözetime ve denetime rağmen, bireysel emeklilik şirketi iflas etse dahi, katılımcı bundan herhangi bir zarar görmeyecektir. Çünkü fonun malvarlığı Takasbank’ta saklanmaktadır ve böyle bir durumda başka bir şirkete devredilecektir.

Çalışmanın bu bölümünde, sistemdeki önemleri nedeniyle Emeklilik Gözetim Merkezi ve Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2.7.1. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu

Danışma Kurulu, Hazine Müsteşarının başkanlığında, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Müsteşarlık ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından görevlendirilecek en az genel müdür düzeyinde birer temsilciden oluşur.

Danışma Kurulu, bireysel emeklilik sistemine ilişkin politikalarını belirlemek, bu politikaların gerçekleştirilmesi için alınması gerekli önlemler konusunda önerilerde bulunmak ve mevzuat düzenlemeleri hakkında tavsiye niteliğinde karar almakla görevlidir.

2.7.2. Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM)

Emeklilik Gözetim Merkezi A.Ş. (EGM), 4632 sayılı kanun ve ilgili mevzuat uyarınca Hazine Müsteşarlığının görev ve yetkilendirmesi çerçevesinde merkezi İstanbul'da olmak üzere 10 Temmuz 2003 tarihinde kurulmuştur.

Bireysel emeklilik sisteminin güvenli ve etkin bir şekilde işletilmesini sağlamak, katılımcıların hak ve menfaatlerini korumak amacıyla hem denetleyici kamu otoritelerinin (Hazine Müsteşarlığı ve SPK) karar almasına yardımcı olacak verileri, hem de kamuoyuna sağlıklı bilgi aktarımı için gerekli verileri sağlamak için görevlendirilen EGM' nin hissedarları, Hazine Müsteşarlığı ve sistemde faaliyet gösterme izni alan 11 şirkettir. (Ak Emeklilik, Anadolu Hayat Emeklilik, Ankara Emeklilik, Başak Emeklilik, Commercial Union Hayat ve Emeklilik, Doğan Emeklilik, Garanti Emeklilik ve Hayat, Koç Allianz Hayat ve Emeklilik , Oyak Emeklilik, Vakıf Emeklilik , Yapı Kredi Emeklilik)

EGM'nin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür²¹:

---

²¹ Emeklilik Gözetim Merkezi, (Çevrimiçi) <http://www.egm.org.tr/faaliyet.asp>, 30.03.2004

- Müsteşarlığın karar almasına yardımcı olacak verilerin sağlanması ve Müsteşarlığın yazılı iznine istinaden hizmet alacak bireysel emeklilik şirketlerine ve kamuya sağlıklı bilgi aktarımı için, emeklilik şirketlerinin faaliyetlerinin günlük olarak elektronik ortamda gözetimi ve yetkili kamu otoritelerine raporlanması,
- Emeklilik şirketlerince yapılacak işlemlerin sonucunda oluşan bilgilerin konsolidasyonu,
- Katılımcılara ait bilgilerin saklanması ve gizliliğinin korunması,
- Kamuoyunun ve katılımcıların bilgilendirilmesi,
- İstatistik üretilmesi, bireysel emeklilik sisteminin analitik olarak sorgulanması,
- Bireysel emeklilik araçları sınavının yapılması ve bireysel emeklilik araçları sicilinin takibi,
- Ortak tanıtım, eğitim programları, yazılım ve benzeri konulardaki taleplerin karşılanması,
- Sistemin güven içinde işleyişi ile olası sorunların zamanında gerekli müdahalelerde bulunulmasına olanak sağlayacak veri oluşturulması faaliyetlerinde bulunmaktadır.

2.8. ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN UYGULAMALARI

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi oluşturulurken, şüphesiz çeşitli ülkelerdeki bireysel emeklilik sistemleri incelenmiş ve örnek alınmıştır. Bu bölümde, gelişmiş ülkelerdeki bireysel emeklilik sistemlerinin yapısı hakkında fikir vermesi bakımından üç gelişmiş ülke olan Amerika, Almanya, İngiltere ve dünyada bireysel emeklilik dendiğinde akla ilk gelen ülke olan Şili’deki sistem hakkında genel bilgi verilecektir.

Tablo2.8: Bazı Ülkeler İtibariyle Üç Aşamalı Yapı²²

	ABD	İngiltere	Almanya	Şili
Birinci Aşama	Sosyal Güvenlik	Kamu Temel Emeklilik Sistemi	Kamu Emeklilik Sigortası	Kamu Asgari Emeklilik Sistemi
İkinci Aşama	Şirket Emeklilik Fonları (MEEP ve KPEEP; 401(k) planları)	Kamu Kazanç Bağlantılı Emeklilik Planı (SERPS); Şirket Emeklilik Fonları; Özel Emeklilik Fonları	Şirket Emeklilik Fonları	Emeklilik Fonları (AFP)
Üçüncü Aşama	Bireysel Birikimler (genellikle IRA ve Keogh), diğer gelirler	Bireysel Birikimler (genellikle emeklilik fonları, ilave şirket emeklilik fonları)	Bireysel Birikimler (genellikle yaşam sigortası), diğer gelirler	Bireysel Birikimler (genellikle emeklilik fonları, ilave şirket emeklilik fonları)

2.8.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de sosyal güvenlik mevzuatının uygulanan son şekli 2 Eylül 1974 tarihinde kabul edilen Çalışanların Emeklilik Gelirini Güvence Yasası’na (ERISA, Employee Retirement Income Security Act) dayanmaktadır. ERISA; işveren emeklilik planları, kar paylaşımı planları, çalışanları hisse sahibi yapmaya yönelik planlar, çalışanlara hisse edindirme planları, irat koşulları, zorunlu tasarruf planları, bağımsız çalışanları kapsayan planlar ile bireysel tasarruf hesaplarını kapsamaktadır.²³

ABD’de tablo 2.8.’de görüleceği üzere ilk aşamada devletin kurmuş olduğu temel bir sosyal güvenlik sistemi bulunmaktadır. İkinci aşamada hem MEEP hem de

²² Onur Müminoğlu, Suat Teker, a.g.e., s.469.

²³ Ahmet Erol, Ercan Yıldırım, *Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi*, 2.bs., İstanbul, Yaklaşım Yayınları, 2004, s.172.

KPEEP bulunmaktadır. 401 (k) planları, işverenler tarafından sponsorluğu yapılan gönüllü nitelikteki emeklilik planlarıdır. Bu plan çerçevesinde işverenler, çalışanların ücretinden belirli bir tutarı belirli dönemlerde bir emeklilik fonunda değerlendirmek üzere kesmektedir.²⁴

İsmi ilgili vergi kanunundan alan 401(k) planları, KPEEP türündedir. Üçüncü aşamada ise, çeşitli emeklilik planları bulunmaktadır. En çok kullanılanların başında, Keogh ve IRA bulunmaktadır. Keogh Planları, serbest meslek sahipleri için emeklilik planlarıdır. Kişisel Emeklilik Hesapları (IRA, Individual Retirement Accounts); kişisel tasarrufların kişinin emekliliğinde kullanılması amacıyla bir fonda biriktirerek değerlendirilmesi için açılan özel emeklilik hesaplarıdır.²⁵

2.8.2.Almanya

Diğer pek çok ülkeden ve özellikle ABD'den farklı olarak, Alman şirketleri emeklilik planı mal varlıklarını hukuki olarak bağımsız bir emeklilik fonuna transfer etmek zorunda değildir. "Çalışanların emeklilik ödemelerine tahsis edilen fonlar"ın büyük bir kısmı şirketlerin bilançolarının pasif tarafında emeklilik rezervleri olarak tutulmaktadır.²⁶ Emeklilik ödemesi rezervlerinin bilançoda oluşturulması, işveren tarafından direkt emeklilik ödemesi taahhüdüne dayandırılmaktadır. Bu fonlar şirketin işletme sermayesinde kalmakta ve emeklilik rezervi fonları şirketçe kullanılabilir. Bir bakıma şirkete çalışanları tarafından sağlanan uzun vadeli bir borcu temsil etmektedirler. Emeklilik karşılıkları iflas durumunda ödeme önceliğine sahiptir.

Şirket iflas ettiğinde sorunlar yaşanabilmektedir. Bu çeşit problemler Almanya'da, Emeklilik Ödemesi Garanti Kurumu'nun kurulmasıyla ciddiyetini biraz

---

²⁴ Derelioğlu, a.g.e., s.20.

²⁵ Erol, Yıldırım, a.g.e., s.173.

²⁶ Elif Buzlupınar, **Emeklilik Fonları, Sermaye Piyasasına Kaynak Aktarımı, Türkiye Üzerine Değerlendirmeler**, Ankara, SPK Yayın No:47, 1996, s.62.

olsun yitirmişlerdir. Emeklilik ödemesi taahhüdüne giren her şirket bu kuruma üye olmak zorundadır. Kurum üyelerin katkılarıyla finanse edilmektedir.²⁷

2.8.3. İngiltere

İngiltere’de üç aşamalı yapının ilk aşamasında, tablo 2.8.’de görüldüğü gibi, dağıtım yöntemine dayalı Kamu Temel Emeklilik Sistemi (Basic State Retirement Pension) bulunmaktadır. Sistem devlet tarafından finanse edilmektedir.

İkinci aşamada, Kamu Kazanç Bağlantılı Emeklilik Planları (SERPS, State Earning-Related Pension Scheme) ve Mesleki Emeklilik Planları (OPS, Occupational Pension Schemes) bulunmaktadır. İşçi Partisi tarafından 1975 yılında sosyal güvenlik yasası ile düzenlenen ve 1978 yılında yürürlüğe giren SERPS; mevcut emeklilik sistemine (Basic State Retirement Pension) gelire dayalı bir emeklilik programı ilave etmiştir.²⁸

Üçüncü aşamada ise, bireysel emeklilik planları (Personal Pension Plans) bulunmaktadır. Bireysel emeklilik planlarına; serbest meslek sahipleri, herhangi bir emeklilik planı içerisinde yer almayan ve belirli bir ücret karşılığında çalışanlar, hem SERPS’lere hem de mesleki emeklilik planlarına katkıda bulunurken bireysel emeklilik planlarının SERPS’lerden daha iyi getiri sağlayacağına inanan kişiler, yalnızca vefat teminatı veren mesleki emeklilik planlarına üye çalışanlar katılabilmektedir.²⁹

2.8.4. Şili

Şili, devlet tarafından yürütülen dağıtım yöntemine dayalı (pay-as-you-go) emeklilik sistemini 1981 yılında bireysel emeklilik hesaplarının oluşturulduğu yeni

---

²⁷ A.Bülent Sabuncu, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sorununa Çözüm Getirecek ve Sermaye Piyasalarının Gelişimini Uyaracak Bir Öneri Olarak Özel Emeklilik Fonları”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2001, s.67.

²⁸ Erol, Yıldırım, a.g.e., s.191.

²⁹ Ekinci, a.g.e., s.38.

sistemle değiştirmiştir.³⁰ şili, kamu sosyal güvenlik sistemindeki finansman krizini ozmek için parametrik tedbirlerle birlikte reform yaparak bireysel emeklilik sistemine geçmesi yönüyle dünyadaki ilk ülkedir. şili’deki 1981 yılında oluşturulan özel emeklilik hesaplarının  önemli özelliği vardır: Fon seçme özgürlüğü, yönetimin özel sektör tarafından yapılması ve emeklilik hesapları üzerindeki mülkiyet hakkıdır.³¹

Yeni sistemle, bireylerin emeklilik döneminin finansmanında birinci derece sorumlu tutulması, emeklilik gelirinin özel sektör tarafından yürütülen fon yönetimi kuruluşlarına devredilmesi ve fonların hisse senetleri ve tahvillere plase edilerek sermaye piyasasının geliştirilmesi amaçlanmıştır.³²

şili’deki uygulama, çalışanların maaş ve ücretlerinden kesilen primlerin, kısaca AFP (Administradoras de Fondes de Pensiones, Emeklilik Fonu Yönetimleri) olarak bilinen anonim şirket formundaki kuruluşlarında sıkı denetim altında değerlendirilmesine dayanmaktadır.³³

Söz konusu AFP’ler Türkiye’deki emeklilik şirketlerinden farklı olarak sadece bir emeklilik fonu yönetme hakkına sahip olarak kurulmuşlardır. Sebebi ise, şili’nin uzun dönemli tasarruf yönetimi deneyimsizliğidir.³⁴ Daha sonraları fon sayılarında artış konusunda düzenlemeler yapılmıştır.

şili’deki model zorunlu, ülkemizdeki bireysel emeklilik sistemi ise gönüllüdür. Çünkü şili’deki modelde, sosyal güvelik sistemine alternatif bir yapı oluşturulmuştur. Ülkemizde ise, bireysel emeklilik sistemi alternatif değil, tamamlayıcı bir sistemdir.

³⁰ L. Jacobo Rodrguez, “Chile’s Private Pension System at 18: Its Current State and Future Challenges”, **The Cato Project On Social Security Privatization**, (evrimii) <http://www.socialsecurity.org/pubs/ssps/ssp17.pdf>, 12.11.2003.

³¹ L. Jacobo Rodrguez, “Chile’s Hot Pensions”, (evrimii) <http://www.socialsecurity.org/daily/10-30-99.html>, 12.11.2003.

³² ağatay Ergenekon, **zel Emeklilik Fonları: şili örneğinden Alınacak Dersler**, IMKB Yayınları, 1998, s.82-83.

³³ A.e., s.88.

³⁴ Rodrguez, a.g.e., s.16.

Şili'deki özel emeklilik sistemi oldukça başarılı olmuştur. Şili'deki özel emeklilik sisteminin başarısı diğer üç Güney Amerika ülkesine önderlik etmiştir. Son yıllarda, Arjantin (1994), Peru (1993), ve Kolombiya (1994) benzer reformları uygulamıştır.³⁵

---

³⁵ Jose Pinera, "Empowering Workers: The Privatization of Social Security in Chile", Cato's Letter No:10, Cato's Institute, 1996, (Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/pubs/articles/jp-01-17-96.html>, 12.11.2003.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ FİNANSAL İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASI

Çalışmanın bu bölümünde, ülkemizde faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinde gerçekleşen belirli finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması açıklanacaktır.

3.1. BİREYSEL EMEKLİLİK MUHASEBE UYGULAMASI

Ülkemizde bireysel emeklilik sistemine geçişle birlikte Hazine Müsteşarlığı tarafından “Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması (BEMU)” başlığı altında tebliğ ve bireysel emeklilik şirketlerinde uygulanmak üzere Tekdüzen Hesap Planı yayımlanmıştır. Yeni uygulamanın 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi öngörülmüş ancak bireysel emeklilik şirketlerinin alt yapılarının yeni hesap planına uyumlu olmayışı uygulamayı geciktirmiştir.

Yeni hesap planının 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren sadece bireysel emeklilik şirketlerinde değil tüm sigorta şirketlerinde uygulamaya geçmesi planlanmaktadır.

3.1.1. Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulamasının Amacı

Bu çalışmanın ekinde sunulan (Ek-2) Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulamasının (BEMU) amacının, bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sisteminde faaliyet gösteren şirketlerin tek tip bilanço ve gelir tablosu hazırlanmasına olanak tanınması, muhasebe kayıtlarında ve raporlamada yeknesaklık sağlanması, sağlıklı ve karşılaştırılabilir bilgi üretimi ve akımını sağlayacak bir alt yapı oluşturup şirketlerin mali durumunun ve gelişiminin mümkün olan en iyi şekilde izlenebilir ve değerlendirilebilir hale gelmesi olduğu BEMU’da belirtilmiştir.

Bu düzenlemedeki hükümler vergi mevzuatında yer alan değerlendirme ilke ve kurallarıyla ilgili bulunmamaktadır. Bu nedenle mükellefler tuttukları defter ve belgeler ile beyannamelerini vergi mevzuatının ilgili hükümlerine uygun şekilde düzenlemek zorundadırlar. Vergi mevzuatının farklı uygulamalara yer verdiği durumlarda şirketlerin sözkonusu mevzuat çerçevesinde gerekli düzeltmeleri yapmaları kendi sorumlulukları içerisindedir. Ancak şirketler kamuya açıkladıkları mali tabloları bu düzenlemeye uygun olarak hazırlamakla yükümlüdürler.

Şirketlerin oluşturdukları emeklilik yatırım fonlarının muhasebeleştirilmesi SPK tarafından yapılan düzenlemelere tabi bulunmaktadır.

Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması (BEMU) ile yapılan düzenlemeler ile Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yapılan düzenlemeler arasında fark mevcutsa, halka açık şirketlerin Müsteşarlığa gönderecekleri mali tablolar ve bilgiler ile Müsteşarlık tarafından kamuya açıklanması istenen mali tablolar ve bilgilerde Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması'ndaki (BEMU) düzenlemeleri dikkate almak zorunda oldukları belirtilmiştir. Ayrıca emeklilik yatırım fonlarının muhasebesine ilişkin SPK'nın buna ilişkin düzenlemelerindeki hükümlerin saklı olduğu belirtilmiştir.

Şirketlerin bilgi işlem alt yapılarını, BEMU'da belirtilen hesaplar dışında, faaliyet gösterdikleri tüm alanlarda günlük gözetim ve denetime dayanak oluşturacak tüm verilerini (istatistikî veriler de dahil) elektronik ortamda elde edilmelerine olanak sağlayacak şekilde kurmaları gerekmektedir.¹

Ayrıca BEMU'da bireysel emeklilik şirketlerinin muhasebe uygulamalarında Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ne göre hareket etmeleri gerektiği belirtilmiştir.

---

¹ Hazine Müsteşarlığı, (Çevrimiçi) <http://www.bireyselemlilik.gov.tr>, 20.08.2003.

Görüldüğü gibi, bireysel emeklilik şirketlerinin muhasebe uygulamalarına yön veren kuruluş Hazine Müsteşarlığı'dır. Yatırım fonlarının muhasebesine ise, SPK yön vermektedir.

3.1.2. Tekdüzen Hesap Planı

Tablo 3.1. ve tablo 3.2. incelendiğinde hazırlanan Tekdüzen Planı sınıflandırma itibariyle 26.12.1992 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ndeki Tekdüzen Hesap Planı'nın sınıflandırmasıyla aynıdır. Sınıflandırma itibariyle tek fark, maliyet hesapları (7'li hesaplar) ile ilgili hesap sınıfının sektör farkı nedeniyle BEMU Tekdüzen Hesap Planı'nda yer almamasıdır. Hesap planında ana hesapların altında alt hesaplarda detaylı olarak tanımlanmıştır.

BEMU Tekdüzen hesap planındaki hesap sınıfları ise, 26.12.1992 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ndeki Tekdüzen Hesap Planı'ndaki benzer tanımlarla açıklanmaktadır. Dönen varlıklar hesap sınıfı; nakit olarak elde veya bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda en fazla bir yıl içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlık unsurlarını kapsamaktadır. Duran varlıklar hesap sınıfı; bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeven varlıkları ve alacakları kapsamaktadır.

Kısa vadeli borçlar hesap sınıfı en çok bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi sonunda ödenecek yabancı kaynakları kapsamaktadır. Uzun vadeli borçlar ise bir yıldan daha uzun sürede ödenmesi öngörülen yabancı kaynakları kapsamaktadır. Özkaynaklar ise; şirket ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren ödenmiş sermaye ile, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları ve geçmiş yıllar zararları ile dönemin net kar veya zararını kapsamaktadır.

Tablo3.1: BEMU Tekdüzen Hesap Planı'ndaki Bilanço Hesapları²

AKTİF HESAPLAR		
SINIF KODU	GRUP KODU	HESAP SINIF VE GRUPLARI
1		DÖNEN VARLIKLAR
1	0	HAZIR DEĞERLER
1	1	MENKUL DEĞERLER
1	2	ANA FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN ALACAKLAR
1	3	DİĞER ALACAKLAR
1	8	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI
1	9	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR
2		DURAN VARLIKLAR
2	0	TEMİNAT OLARAK BLOKE EDİLMİŞ HAZIR DEĞERLER
2	2	ANA FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN ALACAKLAR
2	3	DİĞER ALACAKLAR
2	4	MALİ DURAN VARLIKLAR
2	5	MADDİ DURAN VARLIKLAR
2	6	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
2	8	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI
2	9	DİĞER DURAN VARLIKLAR
PASİF HESAPLAR		
SINIF KODU	GRUP KODU	HESAP SINIF VE GRUPLARI
3		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
3	0	MALİ BORÇLAR
3	1	TEKNİK KARŞILIKLAR
3	2	ANA FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN BORÇLAR
3	3	DİĞER BORÇLAR
3	6	ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER
3	7	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI
4		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
4	0	MALİ BORÇLAR
4	1	TEKNİK KARŞILIKLAR
4	2	ANA FAALİYETLERDEN KAYNAKLANAN BORÇLAR
4	3	DİĞER BORÇLAR
4	6	ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER
4	7	BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI
4	8	GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI
4	9	DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
5		ÖZKAYNAKLAR
5	0	ÖDENMİŞ SERMAYE
5	2	SERMAYE YEDEKLERİ
5	4	KAR YEDEKLERİ
5	7	GEÇMİŞ YILLAR KARLARI
5	8	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)
5	9	DÖNEM NET KARI (ZARARI (-))

² Hazine Müsteşarlığı, (Çevrimiçi) <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr>, 20.08.2003.

Tablo3.2: BEMU Tekdüzen Hesap Planı'ndaki Gelir Tablosu Hesapları³

GELİR TABLOSU HESAPLARI		
SINIF KODU	GRUP KODU	HESAP SINIF VE GRUPLARI
6		GELİR TABLOSU HESAPLARI
6	0	EMEKLİLİK FAALİYETİ
6	1	BOŞ
6	2	HAYAT DALI TEKNİK BÖLÜMÜ
6	3	HAYATDIŞI DALLAR TEKNİK BÖLÜMÜ
6	4	BOŞ
6	5	TEKNİK OLMAYAN BÖLÜM
6	6	BOŞ
6	7	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR
6	8	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)
6	9	DÖNEM KARI VEYA ZARARI
7		BOŞ
8		BOŞ
9		NAZİM HESAPLAR

Tablo 3.2.'de yer alan gelir tablosu hesaplarına bakıldığında, bilançoda olduğu gibi, hem bireysel emeklilik şirketlerinin hem de hayat dışı dallarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin kullanmasına imkan veren bir yapının oluşturulduğu görülmektedir.

3.2.BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ İŞLEMLERİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, bireysel emeklilik şirketlerinde gerçekleşen belirli finansal işlemlerin muhasebeleştirilmesi hesap planında yer alan “ana faaliyetlerden kaynaklanan alacaklar”, “ana faaliyetlerden kaynaklanan borçlar” ve “emeklilik faaliyeti” hesap gruplarındaki ana hesaplar bazında yapılacaktır. Açıklanan işlemler, fonun bireysel emeklilik şirketi tarafından kuruluşu, katılımcının sisteme girişi, sistemde kaldığı süre içinde yapılan kesintiler ve katılımcının sistemden çıkışı ile ilgilidir.

³ Hazine Müsteşarlığı, (Çevrimiçi) <http://www.bireyselemeklilik.gov.tr>, 20.08.2003.

3.2.1. Sermaye Avansı Tahsisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi

28 Şubat 2002 tarih, 24681 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Emeklilik Yatırım Fonu Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik”e göre, kanun çerçevesinde, her şirketin grup emeklilik yatırım fonları hariç en az üç ayrı fon kurması şarttır. Kurulması zorunlu üç fonun her birinin başlangıç tutarı, şirketin ödenmiş sermayesinin yirmide birinden az olamaz. Ancak, şirketin bu üç ayrı fonuna ilave olarak kurulacak yeni bir fonu için asgari fon başlangıç tutarı şirket tarafından belirlenir.

Kurulması zorunlu üç fon için, fonların kuruluşunu müteakip, her bir fon için ayrı ayrı olmak üzere şirketin ödenmiş sermayesinin yirmide birinden az olmamak üzere fonlara avans tahsis edilir. Asgari üç fona ilave olarak kurulacak her bir fon için avans tutarı şirket tarafından belirlenir.

Emeklilik yatırım fonlarına yapılan sermaye tahsisi hesabı, şirketler tarafından kurulan emeklilik fonlarına tahsis edilen sermaye paylarının izlendiği bir hesaptır. Bireysel emeklilik şirketi, emeklilik fonlarını kurmak üzere, fonlara sermaye avansı tahsis eder ve aşağıdaki şekilde muhasebeleştirir:

_____ / _____	
1250AA Emeklilik Yatırım Fonlarına Sermaye Tahsisi	XXXXXX
1020 Bankalar	XXXXXX
_____ / _____	

AA: Fon bazında alt hesaplar açılacaktır.

Emeklilik yatırım fonunun sahip olduğu varlıkların, emeklilik şirketinin bilançosunda gösterilebilmesi için yapılan muhasebe kaydı aşağıdaki şekildedir:

1250AA Saklayıcı Şirketten Alacaklar	XXXXXXX
3250AA Saklayıcı Şirkete Borçlar	XXXXXXX

Aynı zamanda, portföydeki emeklilik yatırım fonu katılma belgeleri adet ve birim fiyat bazında nazım hesaplarda aşağıdaki şekilde takip edilir.

9025 AA Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX
9075 Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX

AA: Fon bazında alt hesaplar açılacaktır. Aynı zamanda her fon hesabının altında katılımcı bazında takip edilmesine olanak sağlayacak şekilde ek numarası ve müşteri numarası tahsis edilir.

9028 AA Fon Birim Fiyatları	XXX
9028 AA Fon Birim Fiyatları	XXX

Sermaye avansı, katılım belgelerinin halka arzıyla birlikte fondan çekildiğinde yukarıdaki muhasebe kayıtları ters kayıtlarla kapatılır. Bu geçen süre içinde elde edilen faiz geliri ve avansın fondan geri çekilmesi aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir.

1020 Bankalar	XXXXXXX
1250 AA Emeklilik Yatırım Fonlarına Sermaye Tahsisi	XXXXXXX
6030 Sermaye Tahsis Avansı Faizleri	XXXXXXX

Sermaye tahsis avansı faizleri hesabı, emeklilik yatırım fonlarının kurulmasında tahsis edilen sermayeye ilişkin faiz gelirlerinin izlendiği bir hesaptır.

3.2.2. Giriş Aidatı Tahsilatı İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Giriş aidatı gelirleri hesabı, katılımcının bireysel emeklilik sistemine ilk kez katılması sırasında veya yeni bir bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde katılımcı veya katılımcının nam ve hesabına hareket eden kişilerden emeklilik sözleşmesi teklif formunun imzalandığı tarihte geçerli olan asgari ücretin aylık tutarını aşmamak kaydıyla alınacak giriş aidatının kaydedildiği bir hesaptır. Tahsilat yapıldığında aşağıdaki kayıt yapılır.

1020 Bankalar	XXXXXXX
6015 Giriş Aidatı Gelirleri	XXXXXXX

Uygulamaya bakıldığında, emeklilik şirketleri sisteme girişi cazip hale getirmek için giriş aidatı tahsilatını, emekliliğe hak kazanarak veya kazanmadan sistemden çıkışta veya başka emeklilik şirketine aktarım yapıldığında yapacaklarını emeklilik sözleşmelerinde belirtmektedirler.

Bu haliyle, giriş aidatı bir “çıkış aidatı” haline gelmiştir. Dolayısıyla, giriş aidatı gelirinden doğan alacak, uzun vadeli ana faaliyetten doğan bir alacaktır. Ancak hesap planında duran varlıklar kısmında katılımcılardan alacaklar hesabı bulunmamaktadır. Bu durumda diğer ana faaliyetlerden doğan alacaklar hesabında şu şekilde muhasebeleştirilmelidir:

_____ / _____	
2260 Katılımcılardan Alacaklar	XXXXXXX
6015 Giriş Aidatı Gelirleri	XXXXXXX
_____ / _____	

Daha sonra giriş aidatı tahsil edildiğinde ise, aşağıdaki kayıt yapılır:

_____ / _____	
1020 Bankalar	XXXXXXX
2260 Katılımcılardan Alacaklar	XXXXXXX
_____ / _____	

3.2.3. Yönetim Gideri Kesintisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Bireysel emeklilik şirketleri emeklilik faaliyetinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla katılımcıdan yönetim gideri kesintisi yaparlar. Yönetim gideri kesintisi katılımcının bireysel emeklilik hesabına yaptığı katkı payları üzerinden en fazla yüzde sekiz oranında yapılır ve aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

_____ / _____	
1020 Bankalar	XXXXXXX
6010 Yönetim Gideri Kesintisi	XXXXXXX
_____ / _____	

3.2.4. Fon İşletim Gideri Kesintisi İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Fon işletim gideri kesintisi, emeklilik yatırım fonlarının içtüzüklerinde belirtilen ve fon portföyünün yönetim giderlerini karşılamak üzere katılımcıdan yapılan kesintidir.

Fon işletim gideri, fonun yönetimi karşılığında emeklilik şirketine ödenen ücrettir. Fon işletim gideri kesintisi fon varlıklarından karşılanmakta olup, fonun getirisini azaltıcı bir etki yapmaktadır. Bu kesinti oranı ne kadar yüksekse fonun getirisi de o kadar düşük olmaktadır.

Mevzuat gereği fon işletim gideri oranı en fazla günlük yüzbinde 10 (yıllık %3,65) olabilmektedir. Emeklilik şirketleri fon işletim gideri oranlarını bu sınırı aşmamak kaydıyla serbestçe belirleyebilmektedirler.

Örneğin yıllık gider oranı %3,65 olan bir fonun yatırım yaptığı varlıklar yıllık %10 değer kazanırsa, bu fonun yıllık getirisi kesintiler nedeniyle yaklaşık %6,35 olacaktır. Yıllık gider oranı %2,00 olan bir fonun yatırım yaptığı varlıkların aynı şekilde yıllık %10 değer kazanması durumunda ise, bu fonun yıllık getirisi yaklaşık %8,00 olacaktır.⁴ Fon yönetim gideri kesintisi aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

1020 Bankalar	/	XXXXXX
6000 AA Fon Yönetim Gideri Kesintisi		XXXXXX

⁴ Sermaye Piyasası Kurulu, (Çevrimiçi) http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/yf_index.html?tur=, 20.03.2004.

3.2.5. Katılımcının Fon Alış İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Katılımcı sisteme girmek ve sistemde kalmak için katkı payı ödemesi yapmaktadır. Sisteme ilk girişte, giriş aidatı ödemesi de yapar. Uygulamaya bakıldığında katılımcılar, bu ödemeyi bankadan havale ile, veya hesaptan otomatik olarak veya kredi kartı ile yapmaktadırlar. İlk iki tip ödeme, bireysel emeklilik şirketi tarafından aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

1020 Bankalar	XXXXXX
60400BB Aracı Komisyonu	XXXXXX
6015 Giriş Aidatı Gelirleri	XXXXXX
4235AA Katılımcılar	XXXXXX
6010 Yönetim Gideri Kesintisi	XXXXXX
3240 Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar	XXXXXX

BB: Gider türü bazında alt hesaplar açılacaktır.

Katılımcı kredi kartı ile ödeme yaptığında ise, katılımcıya katkı payı ödemelerinde herhangi bir masraf yansıtılmaması kanuni zorunluluktur. Dolayısıyla yapılan tahsilatlar blokaj süresi sonunda fon hesaplarına aktarılacaktır. Kredi kartından provizyon alındıktan sonra şu muhasebe kaydı yapılır:

1020 Bankalar (Kredi Kartı Blokaj Hesabı)	XXXXXXX
6040BB Aracı Komisyonu	XXXXXXX
6015 Giriş Aidatı Gelirleri	XXXXXXX
4235AA Katılımcılar (Kredi Kartı Blokaj)	XXXXXXX
6010 Yönetim Gideri Kesintisi	XXXXXXX
3240 Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar	XXXXXXX

Kredi kartı blokaj süresi dolduktan sonra, katkı tutarı şirketin banka hesabına geçer ve aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

1020 Banka	XXXXXXX
1020 Banka (Kredi Kartı Blokaj Hesabı)	XXXXXXX

4235AA Katılımcılar (Kredi Kartı Blokaj Hesabı)	XXXXXXX
4235AA Katılımcılar	XXXXXXX

Fon payları, temsil ettiği değer in nakden emeklilik şirketine ödenmesi şartıyla katılımcının bireysel emeklilik hesabına aktarılacaktır. Fon paylarının değeri, fonun net varlık değerinin dolaşımdaki fon pay sayısına bölünmesiyle bulunur. Fonun net varlık değeri ise, fonun toplam değerine fonun alacaklarının eklenmesi ve borçlarının düşülmesiyle bulunur.

Katılımcının yatırdığı katkı payını emeklilik yatırım fonuna yönlendirilmesi işlemi sırasında, geçici ara hesaplar kullanan işletmeler bulunmaktadır. Ancak yapılan muhasebe kayıtlarıyla amaçlanan emeklilik yatırım fonu varlığını “Saklayıcı Şirketten Alacaklar” ve “Katılımcılar” hesabını karşılıklı çalıştırarak bilançoda raporlamaktır.

Emeklilik yatırım fonunun sahip olduğu varlıkların, emeklilik şirketinin bilançosunda gösterilebilmesi için yapılan muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir:

2250 AA Saklayıcı Şirketten Alacaklar	XXXXXX
1020 Bankalar	XXXXXX
9025 AA Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX
9075 Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX
9028 AA Fon Birim Fiyatları	XXX
9028 AA Fon Birim Fiyatları	XXX

3.2.6. Katılımcının Fon Satış İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Katılımcı emekliliğe hak kazandığında fonlarını satarak toplu ödeme alacak ya da emeklilik şirketiyle yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesiyle emekli maaşı alacaktır. Bununla ilgili düzenlemeler Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılacaktır. Katılımcı emekliliğe hak kazanmadan da sistemden çıkabilir. Her iki durumda da fon

satışı yapılacak, belli bir vergi kesintisi yapılacak ve katılımcı sistemden çıkmış olacaktır. Katılımcının fon satış işlemi aşağıdaki gibi muhasebeleştirilir:

1020 Bankalar	XXXXXXX
2250 Saklayıcı Şirketten Alacaklar	XXXXXXX
4235 AA Katılımcılar	XXXXXXX
1020 Bankalar	XXXXXXX
3600 Ödenecek Vergi ve Fonlar	XXXXXXX
9075 AA Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX
9025 Portföydeki Katılım Belgeleri (Adet)	XXX
9078 AA Fon Birim Fiyatları	XXX
9028 AA Fon Birim Fiyatları	XXX

3.2.7. Aktarım İşleminin Muhasebeleştirilmesi

Katılımcı eğer birikimlerini başka bir emeklilik şirketine aktarmak istiyorsa fon satış işlemi muhasebeleştirilir. Ancak vergi tahakkuk etmediğinden tutarın banka yolu ile gönderilmesinde aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır:

_____ / _____	
4235 AA Katılımcılar	XXXXXX
1020 Bankalar	XXXXXX
_____ / _____	

3.2.8. Fon İşletim Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi

Bireysel emeklilik şirketi portföy yönetim şirketine, portföyü yönetim ve işletim hizmetine karşılığında, portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde ödeme yapar ve bireysel emeklilik şirketi aşağıdaki muhasebe kayıtlarını yapar:

_____ / _____	
6020 Fon İşletim Karşılığında Ödenen	XXXXXX
3255 Portföy Yönetim Şirketine Borçlar	XXXXXX
_____ / _____	
_____ / _____	
3255 Portföy Yönetim Şirketine Borçlar	XXXXXX
1020 Banka	XXXXXX
_____ / _____	

3.3. BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL TABLOLARI

Bireysel emeklilik şirketlerinin finansal raporlarının içeriği BEMU'da şu şekilde açıklanmıştır: Yıllık faaliyet raporları belirlenen esas ve standartlar çerçevesinde düzenlenmiş bulunan ayrıntılı mali tabloları, bunların dipnotları ve eklerini içerir. BEMU incelendiğinde mali tablolar dendiğinde, bilanço ve gelir tablosunun kastedildiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca ortaya çıkan bir diğer durum ise, hazırlanan ikinci tablo için, sigorta şirketleri kâr-zarar tablosu kavramını kullanırlarken, BEMU ile birlikte gelir tablosu kavramı gelmiştir.

3.3.1. Bilanço

BEMU yürürlüğe girdiğinde, bireysel emeklilik şirketlerinin bilançolarında, emeklilik faaliyeti ile ilgili olarak varlık hesaplarına bakıldığında, saklayıcı şirketten alacaklar, katılımcılardan alacaklar, emeklilik yatırım fonlarına yapılan sermaye tahsisi yer alacaktır. Bu hesaplar dönen varlıklar ve / veya duran varlıklar sınıfında yer alırlar.

Borç hesaplarına bakıldığında, katılımcılar, bireysel emeklilik aracılara borçlar, saklayıcı şirkete borçlar, portföy yönetim şirketine borçlar hesapları yer alacaktır. Yine bu hesaplar da, kısa vadeli yabancı kaynaklar ve / veya uzun vadeli yabancı kaynaklar sınıfında yer alırlar.

Finansal tabloların ayrılmaz bir parçası olan bilanço dipnotları için, BEMU'ya bakıldığında, bireysel emeklilik şirketinin emeklilik faaliyeti ile doğrudan ilişkili dipnotlar aşağıdaki gibidir:

- Şirketin kurduğu emeklilik yatırım fonları ve birim fiyatları.

- Portföydeki katılım belgeleri ve dolaşımdaki katılım belgeleri adet ve tutar.
- Dönem içinde giren, ayrılan, iptal edilen ve mevcut bireysel emeklilik ve grup emeklilik katılımcılarının adetçe portföy tutarları.

Bilanço hesapları aşağıdaki kısmi bilanço üzerinde gösterilmiştir.

ABC BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ
31/12/20.. TARİHLİ
KİSMİ BİLANÇOSU

Varlıklar	Borçlar+Özsermaye
<ul style="list-style-type: none"> • Saklayıcı Şirketten Alacaklar • Katılımcılardan Alacaklar • Emeklilik Yatırım Fonlarına Yapılan Sermaye Tahsisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcılar • Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar • Saklayıcı Şirkete Borçlar • Portföy Yönetim Şirketine Borçlar

Saklayıcı şirketten alacaklar hesabı, saklayıcıda bulunan fon varlıklarının bireysel emeklilik şirketinin bilançosunda gösterilmesi için oluşturulmuş bir hesaptır. Bilançonun borçlar tarafındaki katılımcılar hesabı ile karşılıklı çalışır. Katılımcıdan alacaklar hesabı ise, bireysel emeklilik şirketinin tahsil edilmemiş giriş aidatı veya buna benzer alacakları takip ettiği hesaptır.

Emeklilik yatırım fonlarına yapılan sermaye tahsisi hesabı, geçici süreyle bilançoda görünen bir hesaptır. Şirket verdiği avansı, fon çalışmaya başladıktan 6 ay sonra fondan geri çeker. Katılımcılar hesabı, bireysel emeklilik şirketinin katılımcılara vadesi gelecek ve katılımcılara ödenecek tutarları raporladığı hesaptır. Tutarlar, vade en az 10 yıl olduğundan uzun vadeli yabancı kaynaklar hesap sınıfındaki katılımcılar hesabında raporlanacaktır. Vade 1 yıl ve altına düştüğünde kısa vadeli katılımcılar hesabı kullanılacaktır.

Bireysel emeklilik aracılara borçlar hesabı, adından da anlaşılacağı gibi, bireysel emeklilik aracılara olan komisyon ve bunun gibi borçların izlendiği hesaptır.

Saklayıcı şirkete borçlar hesabı, saklayıcı şirkete yani Takasbank'a verdiği fon varlıklarını saklama hizmetinden dolayı doğan borçların izlendiği hesaptır.

Portföy yönetim şirketine borçlar hesabı ise emeklilik yatırım fonunu yöneten portföy yönetim şirketine portföy yönetimi hizmetinden doğan borçların izlendiği bir hesaptır.

3.3.2. Gelir Tablosu

Bireysel emeklilik şirketlerinin gelir tablosunda bireysel emeklilik faaliyeti ile ilgili olarak, aşağıda görüleceği üzere, 5 adet gelir hesabı, 2 adet gider hesabı bulunmaktadır.

ABC BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ 01/01/20.. – 31/12/20.. DÖNEMİ KISMİ GELİR TABLOSU

GELİRLER

- Fon Yönetim Gideri Kesintisi
- Yönetim Gideri Kesintisi
- Özel Hizmet / Ara Verme Halinde
Yönetim Gideri Kesintisi
- Giriş Aidatı Gelirleri
- Sermaye Tahsis Avansı Faizleri

GİDERLER

- Emeklilik Faaliyeti Yönetim Giderleri
- Fon İşletim Karşılığında Ödenen

Hesapları açıklamadan önce hesapların isimleri üzerinde durulacaktır. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'nden "kişilik" ilkesine göre, işletmelerin, sahibi veya ortaklarından, yöneticilerinden ve personelinden ayrı bir tüzel kişiliği vardır. Yöneticilerin ve tüm personelin faaliyetleri bu tüzel kişilik adına yapılmış faaliyetlerdir. Muhasebe işlemleri bu tüzel kişilik adına yürütülür.⁵

Gelir hesaplarının isimlerinden bazılarına bakıldığında, kişilik ilkesine uymayan bir bakış açısı vardır. Örneğin gelir hesapları içinde, şirketin gelirlerinden bir tanesi olan yönetim gelirlerine, yönetim gideri kesintisi denmiştir. Böyle denmesinin sebebi, "Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik"te ilgili gelirlerin gider kesintisi olarak tanımlanmasıdır. Katılımcı için, emeklilik şirketi tarafında yapılan bir gider kesintisi söz konusudur. Şirket için bir gelirdir ve hesaba "yönetim gelirleri" demek, anlaşılabilirlik bakımından daha doğru olacaktır. Benzer yaklaşım, diğer "gider kesintisi" ismi verilen gelir hesapları için de geçerlidir.

Gelir tablosundaki hesaplara bakıldığında; fon yönetim gideri kesintisi hesabı, fon net varlık değeri üzerinden hesaplanan günlük en fazla yüzde on oranında fon işletim gideri kesintilerinin kaydedildiği bir hesaptır.

Yönetim gideri kesintisi ise, katılımcının, bireysel emeklilik hesabı katkı payları üzerinden en fazla yüzde sekiz oranında alınan yönetim gideri kesintilerinin izlendiği hesaptır.

Özel hizmet / ara verme halinde yönetim gideri kesintisi, katkı payı ödenmesine ara verilmesi veya yasal bildirimler ve sunulan standart hizmetler dışında emeklilik sözleşmesinde tanımlanmış özel hizmetlerin talep edilmesi halinde asgari ücretin aylık tutarının en fazla yüzde yirmi beşini aşmamak kaydıyla kesinti tutarına karşılık gelen fon adetlerinin katılımcının bireysel emeklilik hesaplarındaki

---

⁵ Cengiz Erdamar, Feryal Orhon Basık, **Finansal Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, İstanbul, Dönence Basım-Yayın, 2003, s.6

fon adetlerinden indirim suretiyle yapılacak yönetim gideri kesintisinin izlendiği hesaptır.

Giriş aidatı gelirleri hesabı, katılımcının, bireysel emeklilik sistemine ilk kez katılması veya yeni bir hesap açtırması halinde, emeklilik sözleşmesi teklif formunun imzalandığı tarihte geçerli olan asgari ücretin aylık tutarını aşmamak üzere alınacak giriş aidatının takip edildiği hesaptır.

Sermaye tahsis avansı faizleri hesabı, emeklilik yatırım fonlarının kurulmasında tahsis edilen sermayeye ilişkin faiz gelirlerinin izlendiği bir hesaptır.

Şirketin genel yönetim, araştırma ve geliştirme, pazarlama satış ve reklam giderleri ile ilgili olarak yapılan ve emeklilik faaliyeti ile ilgili bölüme ait olduğu kesin olan veya şirketçe belirlenmiş belirli kriterlere göre dağıtımı yapılmış bulunan personel giderleri, dışardan sağlanan fayda ve hizmetler, çeşitli giderler, vergi resim ve harçlar, amortisman giderleri gibi giderler emeklilik faaliyeti yönetim giderleri hesabında izlenir.

“Fon işletim karşılığında ödenen” hesabı, emeklilik yatırım fonlarının işletim ve yönetim masrafları için ödenen paraların izlendiği hesaptır.

Finansal tabloların ayrılmaz bir parçası olan gelir tablosu dipnotları için, BEMU’ya bakıldığında, bireysel emeklilik şirketinin emeklilik faaliyeti ile doğrudan ilişkili dipnotlar aşağıdaki gibidir:

- Dönem içinde yeni giren bireysel emeklilik katılımcılarının adet ile brüt ve net katılım paylarının bireysel ve kurumsal olarak dağılımları.
- Dönem içinde başka şirketten gelen bireysel emeklilik katılımcılarının adet ile brüt ve net katılım paylarının bireysel ve kurumsal olarak dağılımları.

- Dönem içinde şirketin hayat portföyünden bireysel emekliliğe geçen bireysel emeklilik katılımcılarının adet ile brüt ve net katılım paylarının bireysel ve kurumsal olarak dağılımları.
- Dönem içinde şirketin portföyünden ayrılan başka şirkete geçen veya başka şirkete geçmeyen her ikisi birlikte bireysel emeklilik katılımcılarının adet ile brüt ve net katılım paylarının bireysel ve kurumsal olarak dağılımları.

3.3.3. Diğer Finansal Tablolar

BEMU Tebliği'nin 8. maddesinde, nakit akım tablosu, özkaynak değişim tablosu, kar dağıtım tablosu ile yükümlülük karşılama yeterliliği tablosu diğer finansal tablolar arasında sayılmıştır. Yine aynı tebliğin 5. maddesinde bu tablolara ilişkin şekil ve esasların bu tebliğe ek olarak çıkartılacak genelgelerde belirleneceği açıklanmıştır.

Bilindiği gibi mevcut uygulamada, Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan "1 Sıra Numaralı Muhasebe Sistemi Genel Tebliği"nde belirtildiği üzere, sigorta şirketleri, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması esaslarına uymak zorunda değildir. Ancak sigorta şirketlerinin düzenlemek zorunda oldukları kendilerine özgü bilanço ve kâr-zarar tabloları temel finansal tablolar olup, ek finansal tablolar düzenlememektedirler.⁶

---

⁶ Mehmet Kahya, *Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz*, İstanbul, Sentez Reklam ve Danışmanlık, 2001, s.98.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETLERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde ülkemizde faaliyet gösteren bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyet raporlarında yer verdikleri finansal bilgi unsurları, öncelikle hukuki çerçeveye açıklanarak, karşılaştırılmıştır.

4.1. HUKUKİ ÇERÇEVE

Dünya’da, yıllık faaliyet raporları, bir şirket ile ilgili kişi ve kurumların temel bilgi ihtiyacını karşılayan birincil kaynak niteliğindedir. Türkiye’de şirket faaliyet raporlarının hukuki yönü Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), düzenlemeleri içerisinde yer almaktadır. TTK’nın 325, 327 ve 354. maddeleri yıllık raporun içeriğini net olarak listelememiş olmakla birlikte, yönetim kurullarının faaliyetler ile ilgili raporu, bilanço ve kâr-zarar tablosu, kâr dağıtım önerisi ve denetim raporunun yıllık rapor kapsamında olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu rapor, esas olarak şirket ortaklarına yönelik olmakla birlikte, birçok şirketin bu kapsamdaki bir raporu içerik yönüyle zenginleştirerek işletme dışına tanıtım amacıyla sunduğu da bilinmektedir.¹

Sermaye Piyasası Kanunu’nun gerekçesinde VII. bölüm, 50.maddesi (a) fıkrası hükmü uyarınca sigorta şirketleri, kuruluş, denetim, gözetim, muhasebe, mali tablo ve rapor standartları konularında kendi özel hükümlerine tabidir. Burada gösterilen adres, bireysel emeklilik şirketleri için, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ile 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’dur.

Sektörde faaliyet gösteren 11 bireysel emeklilik şirketinin 10 tanesi hayat sigorta şirketinden bireysel emeklilik şirketine dönüşmüştür. Söz konusu 10 bireysel

---

¹ Göksel Yücel, Ertuğrul Burgazlıoğlu, “Devlet İşletmelerinde Faaliyet Raporu Uygulaması ve Kamuyu Adınlatma”, Türkiye XXI. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 2002, s.182.

emeklilik şirketi, dönüşüm sonrasında, hayat ve ferdi kaza branşında faaliyet göstermeye devam ettiklerinden dolayı hem 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na hem de 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'na tabidirler.

7397 sayılı kanunun (22.6.1994-539 Sayılı KHK ile değişik) 39. maddesinde, sigorta şirketlerinin bilanço ve kâr-zarar tablosu hazırlamak zorunda oldukları belirtilmiştir. Ayrıca denetimin zorunlu olduğu aynı maddeden anlaşılmaktadır. Ancak kanunda faaliyet raporunun içeriği ile ilgili herhangi bir açıklama yoktur.

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nda faaliyet raporu içeriği belirtilmemiş, 7397 sayılı kanun adres olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla, çoğu emeklilik şirketi faaliyet raporlarının finansal raporlama kısmında, hazırlamakla yükümlü oldukları finansal tabloları ve denetim raporunu sunmakla yetinmektedirler.

01.01.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi planlanan BEMU'da bireysel emeklilik şirketleri için faaliyet raporu içeriği tanımlanmakta ve aşağıdaki unsurlar sayılmaktadır:

- Hesap döneminin kapanmasından ilgili raporların düzenlenmesine kadar geçen sürede meydana gelen önemli olaylara,
- Ortaklığın gelişimi hakkında yapılan öngörülere,
- Yapılan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine,
- Türk Ticaret Kanununun 329. maddesi hükümleri çerçevesinde ortaklığın kendi hisse senetlerini elde etmesi durumunda bu hususa ilişkin bilgilere,

yer vermesi zorunludur. Yıllık faaliyet raporları belirlenen esas ve standartlar çerçevesinde düzenlenmiş bulunan ayrıntılı mali tabloları, bunların dipnotları ve eklerini içerir. BEMU'da belirlenen esaslar bilanço ve gelir tablosu ile ilgilidir. Görüldüğü gibi, 7397 sayılı kanundaki düzenlemeden farklı olarak dipnotlardan bahsedilmektedir.

4.2. FİNANSAL RAPORLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde, bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyet raporu içerisinde yer alan finansal raporlar, içeriklerindeki unsurlar bakımından karşılaştırılacaktır. İlk bireysel emeklilik sözleşmeleri 27 Ekim 2003 tarihinde yapılmaya başlandığından, karşılaştırma 2003 yılı faaliyet raporu bazında yapılacaktır.

Faaliyet raporlarının finansal raporlar kısmının içeriğinde yer alan unsurlarla ilgili karşılaştırmaya geçilmeden önce, şirketlerin internet sayfalarında faaliyet raporlarının olup olmadığı veya ne tür finansal bilgi sundukları karşılaştırılacaktır.

Günümüzde bu raporlara, özellikle “İnternet (Örütbağ)” ortamı ile daha kolay ulaşılabilmekte, raporların doğrudan kişisel bilgisayarlara aktarımı uygulaması çok hızlı biçimde yaygınlaşmaktadır. Şirketlere aynı zamanda önemli bir maliyet tasarrufu sağlayan bu uygulama, aynı zamanda bilginin ucuz ve süratli biçimde yayılmasına olanak vermektedir.²

Yapılan bu karşılaştırma, aynı zamanda, özel sektörün kurumsal şirketlerinin, kamuyu aydınlatma amacı için teknolojiyi ne ölçüde kullanmakta olduklarını da göstermiş olacaktır. Karşılaştırma sonucu beklenen, tüm şirketlerin internet sitelerinde güncel ve kapsamlı finansal bilgilerin yer almasıdır.

Tablo 4.1.’de yer alan karşılaştırma, 01.06.2004 tarihinde bireysel emeklilik şirketlerinin tabloda belirtilen internet sayfalarına tek tek girmek suretiyle elde edilen verilerden oluşturulmuştur.

---

² A.e.

Tablo4.1: Emeklilik Şirketlerinin İnternet Ortamında Yer Alan Finansal Bilgileri
(01.06.2004)

Emeklilik Şirketi	İnternet Adresi	Yer Alan Finansal Bilgi
Ak Emeklilik	www.akemeklilik.com.tr	2000, 2001 ve 2002 Yılları Finansal Özetleri
Anadolu Hayat ve Emeklilik	www.anadoluhayat.com.tr	2000, 2001 ve 2002 Yılları Faaliyet Raporları
Ankara Emeklilik	www.ankaraemeklilik.com	2001, 2002, ve 2003 Yılları Finansal Özetleri
Başak Emeklilik	www.basakemeklilik.com.tr	2002 Yılı Faaliyet Raporu
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	www.cuhayat.com.tr	Yok
Doğan Emeklilik	www.doganemeklilik.com.tr	Yok
Garanti Emeklilik ve Hayat	www.garantiemeklilik.com.tr	2001 ve 2002 Yılları Finansal Özetleri
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	www.kocallianz.com.tr	2000,2001,2002 ve 2003 Yılları Faaliyet Raporları
Oyak Emeklilik	www.oyakemeklilik.com.tr	Yok
Vakıf Emeklilik	www.vakifemeklilik.com.tr	2001 ve 2002 Yılları Faaliyet Raporları
Yapı Kredi Emeklilik	www.ykemeklilik.com.tr	2003 Yılı Faaliyet Raporu

Ziyaret edilen internet sitelerinde kanundaki zorunluluk nedeniyle yatırım fonu ile ilgili mali tablo ve çeşitli finansal bilgiler bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın kapsamı, bireysel emeklilik şirketlerinde finansal raporlama ile sınırlıdır.

Bireysel emeklilik şirketleri, internet sayfaları bazında karşılaştırıldığında, %73'ünün internet sayfalarında finansal bilgi sunduğu görülmektedir. Finansal bilgi sunanların %63'ü de faaliyet raporunu sunmakta, kalan %37'si ise finansal özet sunmaktadırlar.

Güncel bilgi bakımından kıyaslandığında, %27'sinin 2003 yılına ait verileri sundukları görülmektedir. Karşılaştırma, çalışmanın zaman sınırı nedeniyle, şirketlerin faaliyet yılını tamamladıktan 5 ay sonra yapıldığından dolayı, şirketlerin ileriki bir tarihte 2003 yılı verilerini sunacakları kabul edilirse, bu oran yükselebilir.

2003 yılı faaliyet raporlarının finansal raporlar kısmının içeriğinde yer alan unsurlarla ilgili karşılaştırma için, şirketlerin internet sayfalarında yer alan faaliyet raporları dikkate alınmıştır. Faaliyet raporu internet sayfasında yer almayan şirketlerden ise, 31.05.2004 tarihi itibarıyla, 2003 yılı faaliyet raporu talep edilmiştir. Sonuç olarak; 11 bireysel emeklilik şirketinden, 1 tanesi henüz faaliyet raporunu hazırlamadığını bildirmiş, 1 emeklilik şirketi faaliyet raporunu kamuya paylaşmadığını bildirmiş, 2 emeklilik şirketinden de yanıt alınamamıştır.

Karşılaştırmanın amacı, uygulamada finansal raporlamada hangi unsurların yer aldığına dair görüş edinmektir. Faaliyet raporuna ulaşamayan bireysel emeklilik şirketlerinden tekrar faaliyet raporu talep edilmemiş, böylelikle şirketlerin kamuya bilgi verme yaklaşımı ile ilgili durum tespiti yapılmıştır.

Tablo4.2: Karşılaştırmalı Finansal Rapor İçerikleri

	Bilanço	Kar / Zarar Tablosu	Dipnotlar	Denetçi Raporu	Kâr Dağıtım Tablosu	Bağımsız Denetim Raporu
Emeklilik Şirketi						
Ak Emeklilik	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Var
Anadolu Hayat ve Emeklilik	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Ankara Emeklilik	..	..	..	..	..	..
Başak Emeklilik	Var	Var	Var	Var	Var	Yok
Commercial Union Hayat ve Emeklilik	..	..	..	..	..	..
Doğan Emeklilik	..	..	..	..	..	..
Garanti Emeklilik ve Hayat	..	..	..	..	..	..
Koç Allianz Hayat ve Emeklilik	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Yok
Oyak Emeklilik	Var	Var	Var	Yok	Yok	Yok
Vakıf Emeklilik	Var	Var	Yok	Var	Yok	Yok
Yapı Kredi Emeklilik	Var	Var	Var	Var	Var	Yok

(..) : Bilgi edinilememiştir.

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi, 7 şirketin de finansal raporlama içerikleri birbirinden farklıdır. Asgari olarak tamamının bilanço ve kâr-zarar tablosunu finansal raporlama kapsamına dahil ettiği görülmektedir. Şirketlerin tamamının kanuni zorunluluk nedeniyle bağımsız denetimden geçtiği bilinmekte, ancak bazı emeklilik şirketlerinin faaliyet raporunda yer almamaktadır. Tabi bu durum, faaliyet raporu internet sayfalarından edinilen emeklilik şirketleri için, internet sayfalarında faaliyet raporu başlığı altında, faaliyet raporunun tamamının yer almamasından da kaynaklanabilir.

Halka açık tek bireysel emeklilik şirketi Anadolu Hayat Emeklilik Şirketi'dir. Sermaye Piyasası Kanunu'nun gerekçesinde VII. bölüm, 50.maddesi (a) fıkrası hükmü uyarınca sigorta şirketleri, kuruluş, denetim, gözetim, muhasebe, mali tablo ve rapor standartları konularında kendi özel hükümlerine tabidir. Anadolu Hayat Emeklilik, kendi özel hükümlerinde o konu ile ilgili bir açıklama olmadığı durumlarda zorunlu olmamakla birlikte Sermaye Piyasası Kanunu'na göre hareket ederek finansal raporlama yapmaktadır.

Sermaye Piyasası Hakkında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ'in (Seri XI, No:25) 57. maddesinde faaliyet raporunda yer alacak mali tablolar 54. madde adres gösterilerek şu şekilde sayılmıştır: Bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu, öz sermaye değişim tablosu, dipnotlar ve dipnotlarda yer almak üzere muhasebe politikaları ile ilgili açıklamalar da ilgili mali tabloların bir parçasını oluşturduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, Anadolu Hayat Emeklilik hem 7397 sayılı kanunu dikkate alarak, hem de Sermaye Piyasası Kanunu'nu dikkate alarak diğer emeklilik şirketlerine göre en kapsamlı finansal raporlamayı yapmaktadır.

BEMU henüz yürürlüğe girmediğinden bireysel emeklilik işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtları Müsteşarlığı'nın sigorta tekdüzen hesap planına eklediği geçici hesaplar vasıtasıyla yapılmaktadır. Türkiye'de faaliyette bulunan sigorta ve reasürans şirketleri, Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu ve Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan "Tekdüzen Hesap Planı Komitesi" tarafından hazırlanan ve 01.01.1994 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanan hesap planına göre iş ve işlemlerini muhasebeleştirmek zorundadırlar.³

Tablo 4.2.'de, faaliyet raporlarına ulaşılabilen tüm emeklilik şirketlerinin hazırlamış olduğu, bilanço ve kâr-zarar tablosu da yine sigorta tekdüzen hesap planına göre hazırlanmakta ve bireysel emeklilik faaliyeti ile ilgili raporlama Hazine

---

³ Mehmet Kahya, *Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz*, İstanbul, Sentez Reklam ve Danışmanlık, 2001, s.98.

Müşteriler tarafından eklenen geçici hesaplar ve bilanço ile kâr-zarar tablosunda açılan bireysel emeklilik sütununda yapılmaktadır.

Bilanço ve kâr-zarar tablosunun ayrılmaz bir parçası olan dipnotlar ise, bazı emeklilik şirketlerinin finansal raporlarında yer alırken bazı emeklilik şirketlerinin finansal raporlarında yer almamaktadır. Yine bu durum da, faaliyet raporu internet sayfalarından edinilen emeklilik şirketleri için, internet sayfalarında faaliyet raporu başlığı altında, faaliyet raporunun tamamının yer almamasından da kaynaklanabilir.

Tablo 4.2.'de yer alan, denetçi raporu, ortakların yönetim kurulunu denetlemek üzere atadığı, görev süreleri bir yıl olan denetçilerin hazırladığı rapordur. Denetçiler bu raporu genel kurula yönelik olarak hazırlarlar. Yine bu denetim de kanuni zorunluluk nedeniyle bütün emeklilik şirketlerinde yapılmış ancak bazı emeklilik şirketlerinin faaliyet raporunda yer alırken, bazı emeklilik şirketlerinin faaliyet raporlarında yer almamıştır.

Kâr dağıtım tablosunu, kâr dağıtımını yapacak olan emeklilik şirketleri hazırlamış ve finansal raporlama kapsamında sunmuş, kâr dağıtımını yapmayan emeklilik şirketleri ise hazırlamamıştır. Ancak, faaliyet raporu internet sayfalarından edinilen emeklilik şirketleri için, internet sayfalarında faaliyet raporu başlığı altında, kâr dağıtımını yaptığı halde kâr dağıtım tablosunu rapor içerisinde sunmayan şirketler olabilir. Bunun tespiti, şirketler halka açık olmadığından dolayı güçtür.

Finansal raporların güvenilirliğini sağlamak amacıyla bütün emeklilik şirketleri bağımsız denetim yaptırmaya kanunen zorunludur. Ancak bağımsız denetim raporu bazı şirketlerin faaliyet raporunda yer almamaktadır. Bağımsız denetim raporu faaliyet raporunda mutlaka yer almalıdır.

Sonuç olarak, ülkemizdeki bireysel emeklilik şirketlerinin finansal rapor kullanıcılarına belli bir standartta ve kapsamlı finansal bilgi sunmadıkları görülmektedir. Bu noktada, finansal raporların içeriği kapsamlı olarak belirlenerek, standart hale getirilmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeni bin yıla yeni bir emeklilik sistemiyle giren Türkiye için, bireysel emeklilik sisteminin başarılı olması oldukça önemlidir. Gelişmiş ülkelerdeki özel emeklilik fonlarının büyüklüğüne bakarak, gelecekte bireysel emeklilik şirketlerinin en önemli finansal kurumlar arasında yer alacağını şimdiden söylemek mümkündür. Sistemin başarısı, katılımın yüksek olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, sistemin tanıtılması, pazarlama faaliyetleri ve katılımı etkileyecek önemli unsurlardan biri olan vergisel teşvikler de oldukça önemlidir.

Teknolojide ve bilimdeki gelişmeler sayesinde insan ömrünün uzaması, dünyada birçok ülkenin uyguladığı, sosyal güvenlik sistemi finansman yöntemlerinden çalışırken öde (pay-as-you-go) sistemini krize doğru sürüklemiştir. Birçok ülkele karşılaştırıldığında, daha genç bir nüfusa sahip olan Türkiye’de ise, özellikle erken emeklilik uygulamaları, kamu sosyal güvenlik kurumlarını kendi kendini finanse edemez hale getirmiş ve sosyal güvenlik kurumlarının her geçen yıl devlet bütçesine olan yükleri artmıştır.

Türkiye’de sosyal güvenlik alanında 1999 yılında başlayan reformların en önemlilerinden sayılan 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4632 sayılı “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi” kanunudur. Kanunla birlikte, bireysel emeklilik sistemine geçilmiştir. Bireysel emeklilik sistemi fonlama yöntemine göre finanse edilmektedir. Buna göre, kişiler çalıştıkları dönemde yaptıkları tasarruflarla, emeklilik dönemlerinde elde edecekleri geliri belirlemektedirler. Sistem, emeklilik dönemiyle ilgili devletin üzerindeki yükü biraz da olsa hafifleterek, sorumluluğu ve tercihi kişiye bırakmaktadır.

Belirtildiği gibi, bireysel emeklilik sisteminin ülkemizde başarılı olması için vergi boyutu oldukça önemlidir. Bireysel emeklilik sistemine katılımı artırmak için mevcut vergi avantajlarını artırmak gereklidir. Kamu sosyal güvenlik kuruluşlarından alınan emeklilik maaşları üzerinden gelir vergisi alınmazken, bireysel emeklilik

sisteminden emekliliğe hak kazanan katılımcının emeklilik maaşının veya alacağı toplu ödemenin sadece % 25'i gelir vergisinden muafır. Bireysel emeklilik sisteminden alınacak emekli maaşı veya toplu ödeme gelir vergisinden tamamen muaf olmalı ve sisteme katılım daha cazip hale getirilmelidir. Ayrıca bir diğer uygulama, belli büyüklüğe ulaşmış işletmelerin sisteme girmelerinin zorunlu tutulması şeklinde olabilir. Bu takdirde sisteme katılım daha da artacaktır.

Bireysel emeklilik sisteminde önemli bir diğer konu da yönetim gideri kesintisi ve fon işletim gideri kesintisi oranlarının emeklilik yatırım fonunun getirisini doğrudan etkilediğidir. Dolayısıyla, fon sadece performansına bakılarak değil, yapılan kesintiler de dikkate alınarak seçilmelidir.

Bireysel emeklilik sisteminin temeli sigorta mekanizmasından daha çok, uzun vadeli portföy yönetimi esasına dayanmaktadır. Ancak her ikisinde de “uzun vade” ortak payda olduğundan, sisteme sigortacılık sektörü tarafından sahip çıkmıştır.

Bireysel emeklilik alanında faaliyet gösteren 11 şirketten, 10 tanesi hayat sigortası şirketinden bireysel emeklilik şirketine dönüşmüştür. 1 tanesi, sadece bireysel emeklilik şirketi olarak kurulmuştur. Sigorta şirketlerinde olduğu gibi bireysel emeklilik şirketlerinde de finansal raporlamaya yön veren kurumun, Hazine Müsteşarlığı olduğu görülmektedir.

Hazine Müsteşarlığı “Bireysel Emeklilik Sistemi Muhasebe Uygulaması (BEMU)” başlığı altında, tek tip finansal raporlama için, 01.01.2005 tarihinden itibaren kullanılması planlanan Tekdüzen Hesap Planı yayımlamıştır. Yeni hesap planı uygulamaya girene kadar, bireysel emeklilik şirketleri sigorta tekdüzen hesap planına geçici olarak eklenen hesaplar vasıtasıyla, emeklilik faaliyeti ile ilgili finansal işlemleri raporlayacaklardır.

Yeni tekdüzen hesap planı tüm sigorta şirketlerinin kullanacağı şekilde yapılmıştır. Sigorta şirketlerinin mevcut kullandığı sigorta tekdüzen hesap planı ile karşılaştırıldığında, yeni hesap planı yapısının oldukça farklı olduğu görülmektedir.

En temel farklardan bir tanesi, yeni hesap planında varlıklar ve borçlar kısa ve uzun vadeli olarak ayırma tabi tutulurken, sigorta tekdüzen hesap planında böyle bir ayırım söz konusu değildir.

Emeklilik yatırım fonlarını yöneten portföy yönetim şirketlerinin finansal raporlama içerikleri, ilgili yönetmelikte sayılmıştır. Bireysel emeklilik şirketleri için Hazine Müsteşarlığı'nın düzenleme yaptığı belirtilmiş ancak herhangi bir içerik tanımı yapılmamıştır.

BEMU'da bireysel emeklilik şirketlerinin faaliyet raporlarının içerisinde yer alacak unsurlar belirlenmiştir. BEMU yürürlüğe girinceye kadar olan dönem için, finansal raporlama içerisinde yer alacak unsurların neler olduğu belirsizliğini sürdürmektedir.

2003 yılı için şirketlerin faaliyet raporlarının, finansal raporlar kısmına bakıldığında, bütün emeklilik şirketleri bilanço ve gelir tablosunu hazırlarken, bazı emeklilik şirketleri temel mali tablolar olarak kabul edilen bilanço ve gelir tablosunun, ayrılmaz bir parçası olan dipnotları finansal raporun içerisine dahil etmediği görülmektedir. Finansal tablo kullanıcıları oldukça önemli bir finansal tablo olan nakit akış tablosunu birçok emeklilik şirketinin finansal raporunun içerisinde bulmak mümkün değildir. Ayrıca bazı emeklilik şirketlerinin finansal raporlarının içinde bağımsız denetim raporu yer almamaktadır. Bağımsız denetim raporu, finansal tabloların güvenilir olup olmadığını açıklar. 4632 sayılı kanundaki zorunluluk nedeniyle tüm emeklilik şirketlerinin bağımsız denetimden geçtiği bilinmekte, ancak bağımsız denetim raporunun faaliyet raporunda yer almaması şaşırtıcı gelmektedir.

Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uygun sigortacılık muhasebe sistemine 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçilmesinin planlandığını ve bu kapsamda tüm sigorta şirketlerinin 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla enflasyon muhasebesi uygulamasına geçeceğini açıklamıştır. Dolayısıyla, finansal raporlar enflasyona göre düzeltilmiş finansal tabloları da içermemektedir.

Bu noktada yapılması gereken, ülkemizdeki bireysel emeklilik şirketleri için, uluslararası uygulamalara paralel şekilde faaliyet raporlarının finansal raporlar kısmının içeriğinin standart olarak belirlenmesidir. Uluslararası uygulamalar dikkate alındığında faaliyet raporlarının finansal raporlar kısmı için şu unsurlar önerilebilir: bağımsız denetim raporu, uygulanan muhasebe politikaları, bilanço ve dipnotları, gelir tablosu ve dipnotları, karşılaştırmalı özet bilanço ve gelir tablosu, enflasyona göre düzeltilmiş bilanço ve gelir tablosu, nakit akış tablosu, özkaynak değişim tablosu, yükümlülük karşılama yeterliliği tablosu ve kar dağıtım tablosu.

BEMU'da faaliyet raporlarında yer alacak finansal raporlar; ayrıtılı mali tablolar bunların dipnotları ve ekleri olarak tanımlanmıştır. Yapılması gereken yukarıdaki öneriye benzer şekilde detaylı bir tanımlamanın yapılması ve bireysel emeklilik şirketlerinin finansal raporları arasında standardın sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Abdullah : “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi”, **Global Bülten**, Nisan 2002, s.10-13.
- Alper, Yusuf : **Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayınları, 1997.
- Bilgen, Samet : “Özel Emeklilik Sistemi ve Şirketleri”, **Global Bülten**, Nisan 2002, 14-16.
- Buzlupınar, Elif : **Emeklilik Fonları, Sermaye Piyasasına Kaynak Aktarımı, Türkiye Üzerine Değerlendirmeler**, Ankara, SPK Yayın No:47, 1996.
- Derelioğlu, Deniz : **Dünyada Özel Emeklilik Fonu Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler**, Ankara, SPK Kurumsal Yatırımcılar Dairesi, Rota Yayın, 2001.
- Ege, İlhan : “Bireysel Emeklilik Sistemlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması”, VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, Dönence Basım-Yayın, 2003.
- Ekin, Nusret, Y. Alper, T. Akgeyik : **Türk Sosyal Güvenlik Sistemi’nde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma**, İstanbul, İTO Yayın No:1999-69, 1999.
- Ekinci, Selma : “Özel Emeklilik Fonlarının Sermaye Piyasası Üzerindeki Rolü”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.
- Erdamar, Cengiz, Feryal Orhon Basık : **Finansal Muhasebe ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi**, İstanbul, Dönence Basım-Yayın, 2003.
- Ergenekon, Çağatay : **Emekliliğin Finansmanı: Global Uygulamalar Işığında Türkiye İçin Bir Özel Emeklilik Modeli Önerisi**, y.y., 2000.

- Ergenekon, Çağatay : “Sosyal Güvenlik Sistemleri Bağlamında Özel Emeklilik Uygulamaları: Türkiye’deki Gelişime Global Perspektifte Bir Bakış”, Milli Reasürans T.A.Ş. Bilimsel Eser Yarışması, 1998.
- Ergenekon, Çağatay : **Özel Emeklilik Fonları: Şili Örneğinden Alınacak Dersler**, IMKB Yayınları, 1998.
- Erol, Ahmet, Ercan Yıldırım : **Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi**, 2.bs., İstanbul, Yaklaşım Yayınları, 2004.
- Fabozzi, Frank J., Franco Modigliani : **Capital Markets Institutions and Instruments**, USA, Prentice Hall, 1992.
- Güzel, Ali, Ali Rıza Okur : **Sosyal Güvenlik Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002.
- Kahya, Mehmet : **Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Finansal Analiz**, İstanbul, Sentez Reklam ve Danışmanlık, 2001.
- Mc Gill, Dan M., Donald S. Grubbs : **Fundamentals of Private Pensions**, USA, Pension Research Council, 1989.
- Melone, Joseph J., Everett T. Allen, Jr. : **Pension Planning**, USA, Richard D. Irwin Inc., 1968.
- Müminoğlu, Onur, Suat Teker : “Amerika, Avrupa ve Türkiye’nin Bireysel Emeklilik Sistemlerinin Yapısal Bir Karşılaştırılması”, VII. Ulusal Finans Sempozyumu Bildirileri, Dönence Basım-Yayın, İstanbul, 2003.
- Özcan, Sezgin : “Bireysel Emeklilik Sistemi İle Amaçlanan”, **Finansal Forum**, 18.04.2001
- Pinera, Jose : “Empowering Workers: The Privatization of Social Security in Chile”, Cato’s Letter No:10, **Cato’s Institute**, 1996, (Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/pubs/articles/jp-01-17-96.html>, 12.11.2003.
- Rodríguez, L. Jacobo : “Chile’s Private Pension System at 18: Its Current State and Future Challenges”, The Cato Project On Social Security Privatization, (Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/pubs/ssps/ssp17.pdf>, 12.11.2003.

- Rodríguez, L. Jacobo : “Chile's Hot Pensions”,
(Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/daily/10-30-99.html>, 12.11.2003.
- Sabuncu, A. Bülent : “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sorununa Çözüm
Getirecek ve Sermaye Piyasalarının Gelişimini
Uyaracak Bir Öneri Olarak Özel Emeklilik Fonları”,
İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış
Doktora Tezi, İstanbul, 2001.
- Shipman, William G. : “Lessons to Learn from "Old Europe"”, **Cato Institute**,
19.05.2003, (Çevrimiçi) <http://www.socialsecurity.org/daily/05-19-03.html>, 10.09.2003.
- Şen, Murat, Tekin Memiş : **Özel Emeklilik ve Türkiye İçin Sistem Önerisi**,
İstanbul, TÜGİAD Yayınları, 2001.
- Tuncay, Can, Yusuf Alper : **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Yeniden
Yapılanma**, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 1997.
- Tunçomağ, Kenan : **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**,
5. bs., İstanbul, Beta Basım, 1990.
- Türkmenoğlu, Sibel İldem : “Özel Emeklilik Fonları ve Türkiye Uygulaması”,
Marmara Üniv. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.
- Yücel, Göksel, Ertuğrul Burgazlıoğlu : “Devlet İşletmelerinde Faaliyet Raporu Uygulaması
ve Kamuyu Aydınlatma”, Türkiye XXI. Muhasebe
Eğitimi Sempozyumu, 2002.
- İnternet Kaynakları : Devlet Planlama Teşkilatı, “Sosyal Güvenlik
Özel İhtisas Komisyonu Raporu”,
(Çevrimiçi) <http://ekutup.dpt.org.tr/sosyalgu/oik64.pdf>, s.70, 15.03.2004.
- : Emeklilik Gözetim Merkezi,
(Çevrimiçi) <http://www.egm.org.tr/faaliyet.asp>,
30.03.2004.
- : Emeklilik Gözetim Merkezi,
“Göstergeler”,(Çevrimiçi) <http://www.egm.org.tr/BESgostergeler.htm>, 10.06.2004.

- : Hazine Müsteşarlığı, (Çevrimiçi)
<http://www.bireyselemeklilik.gov.tr>, 20.08.2003.
- : İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.,
(Çevrimiçi) <http://www.takasbank.com.tr/tr/Takasbnk/index.htm>, 05.01.2004.
- : Milliyet Gazetesi, Bireysel Emeklilik Sistemi
Özel Gazetesi, 14.09.2003.
- : Sermaye Piyasası Kurulu, (Çevrimiçi)
http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/yf_index.html?tur=,
25.03.2004.
- : Sermaye Piyasası Kurulu, (Çevrimiçi)
http://www.spk.gov.tr/kyd/yf/yf_index.html?tur=eyf,
05.10.2003.
- : T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Bağ-Kur Genel Müdürlüğü, "Bağ-Kur'un Kuruluşu
ve Teşkilat Yapısı", (Çevrimiçi)
<http://www.bagkur.gov.tr/sigorta/tarihce.shtml>, 15.01.2004.
- : T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
"2003 Yılı Basın Bülteni", (Çevrimiçi)
http://www.calisma.gov.tr/basinbulteni/ssk_sigortalı_sayilari.htm, 20.03. 2004.

EK-1: BİREYSEL EMEKLİLİK TASARRUF VE YATIRIM SİSTEMİ KANUNU

Kanun No : 4632
Kabul Tarihi : 28.03.2001

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç ve Kapsam

Madde 1- Bu kanunun amacı, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesidir.

Bu kanunun kapsamı, emeklilik şirketlerinin kuruluş, çalışma, yönetim ve denetimine, kişilerin sisteme katılma, ayrılma ve emeklilik koşullarına, emeklilik yatırım fonlarının kuruluşuna, katkıların bu fonlarda toplanmasına ve değerlendirilmesine, aracılık hizmetlerine, kamuya açıklanacak bilgilerin kapsamına ve bireysel emeklilikle ilgili diğer hususlara ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde sermaye piyasası ve sigortacılık mevzuatının ilgili hükümleri ve genel hükümler uygulanır.

Tanımlar

Madde 2- Bu kanunda geçen deyimlerden,

- a) Bakan veya Bakanlık : Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan veya Bakanlık,
- b) Müsteşarlık : Hazine Müsteşarlığı'nı,
- c) Kurul : Sermaye Piyasası Kurulu'nu,
- d) Katılımcı : Emeklilik sözleşmesine kendi ad ve hesabına taraf olan gerçek kişiyi,
- e) Katkı payı : Emeklilik sözleşmesi hükümlerine göre ödenmesi gereken tutarı,
- f) Şirket : Emeklilik şirketini,
- g) Fon : Emeklilik yatırım fonunu,
- h) Portföy yöneticisi : Kuruldan portföy yöneticiliği yetki belgesi almış ve Kurulca uygun görülen portföy yönetim şirketini,
- ı) Saklayıcı : Emeklilik yatırım fonu portföyündeki varlıkların saklandığı ve Kurulca uygun görülen saklama kuruluşunu,
- j) Bireysel emeklilik hesabı : Emeklilik sözleşmesi çerçevesinde katılımcı ad ve hesabına ödenen katkılar ve bu katkılara ilişkin her türlü getirinin katılımcı bazında izlendiği hesabı,
- k) Birikim : Bireysel emeklilik hesabındaki katkılar ile bunların getirilerinin toplamını,
- l) Bireysel emeklilik aracılığı : Her ne ad altında olursa olsun herhangi bir emeklilik şirketine bağlı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, daimi bir surette emeklilik şirketlerinin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları emeklilik şirketi adına yapan gerçek veya tüzel kişileri ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu

Yapısı ve Görevleri

Madde 3- Bireysel emeklilik politikalarını belirlemek ve bunların gerçekleştirilmesi için alınması gerekli önlemler konusunda önerilerde bulunmak üzere Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu kurulmuştur. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu, Hazine Müsteşarının başkanlığında Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından görevlendirilecek en az genel müdür düzeyinde birer temsilciden oluşur. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu en az üç ayda bir Müsteşarlıkça önerilen tarih ve gündemle toplanır.

Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu'nun sekretarya hizmetleri Müsteşarlık tarafından yürütülür. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu'nun çalışma esas ve usulleri Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu'nun uygun görüşü alınarak Müsteşarlıkça bir yönetmelikle düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Emeklilik Sözleşmesi

Emeklilik Sistemine Katılma ve Emeklilik Sözleşmesi

Madde 4- Bireysel emeklilik sistemine medeni hakları kullanma ehliyetini haiz kişiler katılabilir. Sisteme katılacak kişiler şirket ile emeklilik sözleşmesi imzalamak zorundadırlar.

Emeklilik sözleşmesi katılımcının sisteme girmesine, sistemden ayrılmasına, emekli olmasına, katkıların ödenmesine, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesine, fonlarda yatırıma yönlendirilmesine ve katılımcı veya lehdarına yapılacak ödemelere ilişkin esaslar ile tarafların diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen, esas olarak katılımcı ve şirketin taraf olarak yer aldığı bir sözleşmedir. Emeklilik sözleşmesinde bulunacak hususlara ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir.

Katılımcının ve Şirketin Hak ve Yükümlülükleri

Madde 5- Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde, şirket nezdinde açılacak bireysel emeklilik hesabına katkı yapar. Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde yer alacak şartlar çerçevesinde, katkı payının aynı şirkete ait birden fazla fon arasında paylaşılmasına karar verebilir. Katılımcı bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin başka bir emeklilik şirketine aktarılmasını talep edebilir. Bu halde şirket bildirimden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde talebi yerine getirmekle ve birikimlerle birlikte bu hesaba ilişkin bilgi ve belgeleri aktarmakla yükümlüdür. Başka bir şirkete aktarım talebinde bulunulabilmesi için, bu kanun kapsamında yapılan ilk emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren en az bir yıl geçmesi gereklidir. Aktarım, aktarım talebine ve aktarımda süre kısıtlamalarının istisnalarına ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlık tarafından belirlenir.

Şirket, bu maddede öngörülen aktarma yükümlülüğünü yedi iş günü içerisinde yerine getirmemezse, yedinci iş gününün sonunda ihtara gerek kalmaksızın kendiliğinden mütemerrit hale gelir. Bu halde uygulanacak aylık temerrüt faizi, katılımcının dahil olacağı fonun son aylık getirisinin iki katından aşağı olamaz.

Şirket, katkı paylarını, şirkete intikalini takip eden en geç ikinci iş gününde yatırıma yönlendirmek zorundadır. Bu yükümlülüğün süresi içerisinde yerine getirilmemesi halinde, katılımcının dahil olacağı fonun son aylık getirisinin iki katı tutarında aylık gecikme cezası uygulanır ve bu tutar katılımcının hesabına ilave edilir.

Emekli Olma ve Emeklilik Seçenekleri

Madde 6- Katılımcı, sisteme giriş tarihinden itibaren en az 10 yıl sistemde bulunmak koşuluyla, 56 yaşını tamamladıktan sonra emekli olmaya hak kazanır. Emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel

emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir kısmının veya tamamının defaten ödenmesini ya da yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesi çerçevesinde kendisine maaş bağlanmasını talep edebilir. Şirket, katılımcının kısmen veya tamamen ödeme talebini, katılımcının emeklilik sözleşmesi gereği hak sahibi olduğu tarihten itibaren yedi iş günü içerisinde yerine getirmekle yükümlüdür. Katılımcının bu madde kapsamında birikimlerin ödenmesini talep etmesi veya başka bir şirket veya hayat sigorta şirketi ile yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapması halinde, hesabındaki birikimler herhangi bir kesinti yapılmadan yazılı bildirimden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde kendisine ödenir veya ilgili şirkete aktarılır.

Yıllık gelir sigortası, toplu veya belirli süreler içinde yapılan katılara göre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir süre sonra başlayan, sigortalıya veya lehdarlarına ömür boyu veya belirli süreler için yapılan düzenli ödemelerdir. Yıllık gelir sigortası sözleşmesine göre belirlenen emeklilik maaşı, aylık, üçer aylık, altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir. Yıllık gelir sigortası sözleşmelerinde, yıllık gelir sigortası genel şartları çerçevesinde ilgili şirketin üstlenmiş olduğu rizikonun, tazminat yükümlülüğünün türü ve kapsamının, tarafların hak ve yükümlülüklerinin, ödeme dönemlerinin, sözleşme süresi ve sözleşmeyi sona erdiren hallerin ve ilgili diğer hususların belirtilmesi zorunludur.

Emeklilik sözleşmesi süresi içerisinde, katılımcının vefat etmesi halinde lehdarı, sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde ise katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin kendisine ödenmesini talep edebilir. Katılımcının emekliliğe hak kazanmadan sistemden ayrılma talebinde bulunması halinde ise, bireysel emeklilik hesabındaki birikimler emeklilik sözleşmesi hükümleri çerçevesinde kendisine ödenir.

Şirket, bu maddede öngörülen aktarma ve ödeme yükümlülüklerini yedi iş günü içerisinde yerine getirmemezse, yedinci iş gününün sonunda ihtara gerek kalmaksızın kendiliğinden mütemerrit hale gelir. Bu halde uygulanacak aylık temerrüt faizi, katılımcının dahil olduğu fonun son aylık getirisinin iki katından aşağı olamaz.

Emeklilik sözleşmesi veya yıllık gelir sigortası sözleşmesi hükümlerine göre, hak sahiplerine ödenmesi gereken tutar, ödemeyi gerektiren tarihten itibaren 10 yıl içinde hak sahipleri tarafından aranmamış ise, 10 uncu yılı takip eden yılbaşından itibaren altı ay içerisinde hak sahiplerinin adı, soyadı ve hak kazandıkları para miktarını gösterir şekilde tanzim edilecek bir cetvel ile Müsteşarlık emrine Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına aktarılır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına yatırılan bu paralar iki yıl içinde sahipleri tarafından aranmadığı takdirde Hazineye gelir kaydedilir.

Şirket tarafından ilk kez uygulamaya konulacak emeklilik sözleşmeleri ve yıllık gelir sigortası sözleşmeleri ile bunlara ilişkin değişiklikler Müsteşarlığın tasdikine tabidir. Bu madde kapsamında hak sahiplerinin bulunması için şirket ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yapılması gereken araştırmalara, söz konusu tutarın 10 yıllık süre içerisinde şirketçe ve 2 yıllık süre içerisinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca değerlendirilmesine ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlık tarafından belirlenir.

Giriş Aidatı, Yönetim ve Fon İşletim Giderleri

Madde 7- Şirket, katılımcının sisteme ilk kez katılması sırasında ve yeni bir bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde giriş aidatı talep edebilir. Söz konusu giriş aidatları bireysel emeklilik hesabına ödenen katılardan ayrı olarak azami bir yıl içerisinde taksitler halinde de ödenebilir. Katkı payı, fon varlıkları veya fon gelirleri üzerinden yönetim gideri ve fon işletim masrafı kesintisi yapılabilir. Bireysel emeklilik hesaplarından yapılacak her türlü kesintilerin ve giriş aidatlarının emeklilik sözleşmesinde ve yapılacak ilan ve reklamlarda açık olarak belirtilmesi zorunludur. Giriş aidatı, yönetim ve fon işletim giderleri miktar ya da oranları ve bunlara ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlık tarafından belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Emeklilik Şirketine İlişkin Düzenlemeler
Kuruluş Esasları ve Kuruluş İzni

Madde 8- Emeklilik şirketi, bu kanuna göre kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere bu kanun ile ihdas edilen emeklilik branşında ruhsat almış şirketi ifade eder. Şirket, 21.12.1959 tarih ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu hükümlerine göre hayat ve ferdi kaza sigortaları branşlarında da ruhsat alabilir.

Şirketin emeklilik branşı dışında başka bir branşta da faaliyet göstermesi halinde her bir branşa ait hesaplar ayrı tutulur.

Şirket kuruluş izni Bakan tarafından verilir. Kurulacak şirketin ticaret unvanında "emeklilik" ibaresinin bulunması zorunludur. Kuruluş izni için Müsteşarlığa başvuruda bulunulur.

Kurulacak şirketin;

- a) Anonim şirket şeklinde kurulması,
- b) Faaliyet konusunun bu kanunda belirtilen faaliyetlerle sınırlandırılmış olması,
- c) Sermayesinin 20 trilyon liradan az olmaması ve ödenmiş sermayesinin asgari 10 trilyon olması ve kalanının 3 yıl içerisinde ödenmesinin taahhüt edilmesi,
- d) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- e) Anasözleşmesinin bu kanun hükümlerine uygun olması,
- f) İş planı ve sistem tasarımı ile yapılabilirlik raporlarının sunulması,
- g) Kurucularının;
  - 1) Tasfiyeye tabi tutulan bankerler, bankalar, sigorta şirketleri ile para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren diğer kurumlarda doğrudan ve dolaylı yüzde on veya daha fazla bir oranda pay sahibi olmaması,
  - 2) İlgili mevzuat çerçevesinde faaliyetlerinin tamamen veya belirli faaliyet alanları itibariyle sürekli veya başvuru tarihinden önceki bir yıl içerisinde bir ay veya daha fazla süreyle geçici süreyle durdurulma kararı verilmemiş olması,
  - 3) Müflis veya konkordato ilan etmiş olmaması, taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut basit veya nitelikli zimmet, cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, karapara aklama veya devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı kesinleşmiş mahkumiyet kararlarının bulunmaması,
  - 4) Emeklilik şirketi olmanın gerektirdiği mali güç ve itibara sahip olması

gerekir.

Sermayenin en az yüzde ellibirinin mali piyasalar konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip tüzel kişi ortaklara ait olması ve tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin. bu maddenin dördüncü fıkrasının (g) bendinin 4 numaralı altbendi hariç kurucularda aranan şartları taşımaları gerekir.

Kuruluş izni için gerekli sermaye tutarı, Devlet İstatistik Enstitüsü Toptan Eşya Fiyat Endeksinin iki katının gerektirdiği miktar ve sınırları aşmamak üzere Müsteşarlık tarafından artırılabilir.

Faaliyet Ruhsatı

Madde 9- Kuruluş izni alan şirketin faaliyete geçebilmesi için emeklilik branşında faaliyet ruhsatı alması zorunludur. Emeklilik branşı faaliyet ruhsatı Müsteşarlık tarafından verilir. Faaliyet ruhsatı almak üzere Müsteşarlığa yapılan başvurularda;

- a) İki yıl içerisinde en az 100,000 katılımcıya hizmet verecek biçimde gerekli her türlü planlamanın yapılmış olması,
- b) İş planı ve sistem tasarımında öngörülen düzenlemelerin yapılmış olması,
- c) Fiziksel mekan, teknik ve idari altyapı ile insan kaynakları uyumunun sağlanmış olması şartları aranır.

Kuruluşa ilişkin verilen izin, izin tarihinden itibaren bir yıl içinde emeklilik branşı faaliyet ruhsatı almak üzere başvurunun yapılmamış veya gerekli belgelerin süresi içinde tamamlanmamış olması halinde kendiliğinden geçersiz olur. Emeklilik branşında faaliyet ruhsatı alan şirketin, ruhsatın verilmiş tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde fon kurmak amacıyla Kurula başvurusu gerekir. Şirketin fon kurma başvurusunun Kurula zamanında yapılmaması veya başvurusunun reddedilmesi halinde, verilmiş olan kuruluş izni ve faaliyet ruhsatı kendiliğinden geçersiz olur.

Kuruluş izni ve faaliyet ruhsatı başvurularında istenecek bilgi ve belgeler ile diğer esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir.

Emeklilik ile İlgili Kavramların Kullanımı, İlan, Reklam ve Açıklanacak Bilgiler

Madde 10- Kanunla kurulmuş sosyal güvenlik kurumları, 17.7.1964 tarih ve 506 sayılı Kanunun Geçici 20 nci maddesi kapsamında kurulan sandıklar ve 13.7.1967 tarih ve 903 sayılı Kanun ile değişik 743 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri kapsamında kurulan vakıflar hariç olmak üzere, bu kanun kapsamında bulunmayan gerçek ve tüzel kişiler bu kanunda düzenlenen faaliyetlerde buldukları izlenimini verecek şekilde "Emeklilik", "Emeklilik Planı", "Emeklilik Fonu" ve "Emeklilik Yatırım Fonu" gibi kavramları veya aynı işlevi gören ifadeleri kullanamazlar.

Şirket ve bireysel emeklilik araçları, katılımcılara, üçüncü kişilere ve kuruluşlara karşı gerçeğe aykırı, yanıltıcı ve aldatıcı beyanda bulunamazlar ve ilân, reklam ve broşürleri ile bu amaca yönelik her türlü faaliyetlerinde bu nitelikteki ifadelerle yer veremezler. Bireysel emeklilik sisteminde katılımcılara veya kamuya açıklanacak bilgiler, açıklanma dönemleri ve süreleri ile ilân ve reklamlara ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir.

Şirketin Sorumlulukları ve Bireysel Emeklilik Araçları

Madde 11- Şirket;

- a) Emeklilik sözleşmelerine ilişkin Müsteşarlığın belirleyeceği esaslara göre bankalardan hizmet almakla,
- b) Emeklilik sözleşmesi çerçevesinde tahsil edilen katkıların fona yönlendirilmesini sağlamak ve bireysel emeklilik hesaplarının ve ilgili diğer kayıtların güncelleştirilmesi işlemlerini gerçekleştirmekle,
- c) Portföy yöneticilerinin, şirketin genel fon yönetim stratejisine ve kararlarına göre fon portföyünü yönetmesini sağlamakla,
- d) Katılımcılarının bireysel emeklilik hesaplarına ait günlük bilgilere erişimine olanak sağlamakla,
- e) Fon portföyünde yer alan varlıklar, fonun performansı, mali tabloları gibi konularda katılımcılara düzenli bilgi verilmesini sağlamakla,

f) Müsteşarlık ve Kurul tarafından istenecek bilgi, belge ve tablolar ile bireysel emeklilik kayıt sisteminin belirlenecek esas ve usullere göre hazırlanmasını sağlamakla,

g) Müsteşarlığın belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde şirketin, Kurulun belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde de fonun iç denetimini sağlamakla,

h) Bireysel emeklilik hesaplarının ve emeklilik faaliyetlerinin sürekliliğini ve fon varlıklarının korunmasını sağlamak üzere, kayıtların ve varlıkların saklanması konusunda gerekli tedbirleri almakla

sorumludurlar.

Bireysel emeklilik araçları, Müsteşarlık nezdinde tutulan Bireysel Emeklilik Araçları Siciline kaydolmak zorundadır. Bireysel emeklilik araçlarında aranacak nitelik ve şartlara, kuruluşlarına, faaliyetlerine, yapamayacakları işlere, sicile ilişkin işlemlere, tutacakları defterlere ve diğer hususlara ilişkin esas ve usuller Müsteşarlıkça düzenlenir.

Şirketin Teşkilat ve Organları

Madde 12- Şirketin yönetim kurulu beş kişiden az olamaz. Şirket genel müdürü ve yokluğunda vekili yönetim kurulunun doğal üyesidir. Yönetim kurulu üyelerinin salt çoğunluğunun bu maddede genel müdür için öngörülen mesleki deneyim süresi hariç diğer şartları haiz olması gerekir. Denetim kurulu üyelerinin, genel müdürün, genel müdür yardımcılarının ve başka unvanlarla istihdam edilseler dahi yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda imza yetkisini haiz diğer yöneticilerin, bu maddenin üçüncü fıkrasında öngörülen şartları haiz olmaları, en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olmaları ve sigortacılık veya işletmecilik alanında mesleki deneyime sahip olmaları şarttır. Asgari mesleki deneyim süresi, genel müdür için on yıl, genel müdür yardımcıları ve başka unvanlarla istihdam edilseler dahi yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda imza yetkisini haiz diğer yöneticiler için yedi yıldır.

Genel müdür ve genel müdür yardımcısı olarak atanacakların, bu maddede aranan şartları taşıdıklarını gösteren belgelerle birlikte Müsteşarlığa bildirilmesi gerekir. Bunların atanmaları, bildirim alındığı tarihten itibaren on iş günü içerisinde Müsteşarlıkça olumsuz görüş bildirilmediği takdirde yapılabilir. Herhangi bir nedenle görevden ayrılan genel müdür ve genel müdür yardımcılarının, görevden ayrılma nedenleri şirket ve görevden ayrılan tarafından, ayrılış tarihinden itibaren on iş günü içerisinde Müsteşarlığa bildirilir.

Bu kanun hükümlerine aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya bir defadan fazla ağır para cezası ile cezalandırılanlar ile durumları bu kanunun 8 inci maddesinin dördüncü fıkrasının (g) bendinin 4 numaralı alt bendi hariç olmak üzere (g) bendine uymayanlar, hiç bir şirkette yönetim kurulu üyesi, denetim kurulu üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya birinci derecede imza yetkisini haiz görevli olarak çalıştırılmazlar. Şirket, bu gibi kişilerin imza yetkilerini derhal kaldırmak zorundadır. Yapılan denetimler sonucunda, bu kanun veya ilgili diğer mevzuat hükümlerini ihlal ettikleri ve şirketin emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürdükleri tespit edilen şirket yöneticileri ve görevlilerinin, haklarında kanuni kovuşturma istenmesini müteakip Müsteşarlığın talebi üzerine geçici olarak imza yetkilerinin kaldırılması zorunludur. Bu kişiler Müsteşarlığın izni olmadıkça imza yetkisini haiz personel olarak hiç bir şirkette çalıştırılmazlar.

Anasözleşme Değişiklikleri, Hisse ve Malvarlıklarının Devri ve Şirket Birleşmeleri

Madde 13- Şirketlerin anasözleşmelerinin değiştirilmesinde Müsteşarlığın uygun görüşü aranır. Müsteşarlıkça uygun görülmeyen değişiklik tasarıları genel kurulda görüşülemez. Sicil memuru, Müsteşarlığın uygun görüşü olmaksızın anasözleşme değişikliklerini Ticaret Siciline tescil edemez.

Bir gerçek veya tüzel kişinin, şirketin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya fazlasını temsil eden payları edinmesi ile bir ortağa ait payların şirket sermayesinin yüzde onunu, yüzde yirmisini, yüzde otuzüçünü ya da yüzde ellisini aşması sonucunu doğuran hisse edinimleri ile bir ortağa ait payların söz konusu oranların altına düşmesi sonucunu doğuran hisse devirleri Bakanlığın iznine tabidir. Oy hakkı edinilmesi ile hisselerin rehnedilmesinde de bu hüküm uygulanır.

Yönetim ve denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri, yukarıdaki oransal sınırlara bakılmaksızın Bakanlığın iznine tâbidir.

Şirketin tüm aktif ve pasiflerini diğer bir emeklilik şirketine devretmesi ya da bir veya birkaç emeklilik şirketi ile birleşmesi Bakanlığın iznine tabidir.

Şirket sermayesinin yüzde on ve daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi Bakanlığın iznine tabidir. İzin devralan ortağın kurucularda aranan şartları taşıması kaydıyla verilebilir. Bu fıkra hükmü tüzel kişi ortağın yönetim ve denetimini belirleyen sermaye paylarının bir başka tüzel kişiye ait olması halinde, gerçek kişi ortak ya da ortaklara ulaşıncaya kadar uygulanır.

Bu madde hükümlerine aykırı olarak yapılan tescil işlemleri hükümsüzdür.

Şirkette hisse edinilmesine ve devrine, şirketin malvarlıklarının devrine, şirket ortaklarının bu kanunda aranan nitelikleri kaybetmeleri halinde temettü hakkı hariç ortağa ait hakların kullanımına, dolaylı pay sahipliğine, şirketlerin birleşmesine ve diğer hususlara ilişkin esas ve usuller Kurulun uygun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir.

Mali Bünyenin Güçlendirilmesi

Madde 14- Şirketin sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediğinin veya mali bünyesinin katılımcıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek düzeyde zayıflamakta olduğunun tespiti hallerinde Bakan, şirketin yönetim kurulundan;

- a) Sermayenin artırılmasını, ödenmemiş kısmının ödenmesini, sermayeye mahsuben ödeme yapılması için ortaklara çağrıda bulunulmasını veya kar dağıtımının durdurulmasını,
- b) İştiraklerin ve sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını veya elden çıkarılmasının durdurulmasını, yeni iştirak ve sabit değerler edinilmemesini,
- c) Serbest varlıkların gösterilecek bir bankada bloke edilmesini ve bu varlıklar üzerinde izinsiz tasarruf edilmemesini,
- d) Şirketin mali bünyesini düzeltmeye yönelik diğer tedbirlerin alınmasını

isteyebilir. Şirket, alınması talep edilen tedbirlerin bildiriminden itibaren 10 iş günü içerisinde iyileştirme planını hazırlayıp Müsteşarlığa göndermek zorundadır.

İyileştirme planında öngörülen önlemlerin zamanında alınmaması veya bu tedbirlerin uygulanmasına rağmen bu maddenin birinci fıkrasında belirlenen hususların devam etmesi ya da şirketin mali bünyesindeki zayıflamanın bu maddenin birinci fıkrasında yer alan safhaların uygulanması durumunda dahi şirketin mali durumunun düzeltilmesine imkan bulunmadığının tespit edilmesi hallerinde Bakan, şirketin;

- a) Yeni sözleşme akdetme ve temdit yetkisini kaldırmaya,
- b) Yönetim kurulu üyelerinin tamamını veya bir kısmını görevden alarak veya üye sayısını artırarak yönetim kuruluna üye atamaya,
- c) Fonları ve varsa diğer branşlara ait portföylerini belirlenecek esaslar dahilinde diğer şirketlere devretmeye,
- d) Faaliyet ruhsatlarını iptal etmeye,
- e) İflasını istemeye,
- f) Gerekli görülen diğer tedbirleri almaya

yetkilidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Emeklilik Yatırım Fonuna İlişkin Düzenlemeler

Emeklilik Yatırım Fonu ve Fon İçtüzüğü

Madde 15- Fon, şirket tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenen katkıların, riskin dağıtılması ve inancılı mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan malvarlığıdır. Fonun tüzel kişiliği yoktur. Fon, bu kanunda yer alan amaçlar dışında kullanılamaz ve kurulamaz.

Şirketin, fon içtüzüğü, emeklilik sözleşmesi ve Kurulca belirlenecek diğer belgelerle birlikte, fon kurmak üzere Kurula başvurması zorunludur. Kuruluş izni almak üzere yapılacak başvurularda istenilecek şartlara ilişkin esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fon içtüzüğü, katılımcı ile şirket, saklayıcı ve portföy yöneticisi arasında fon portföyünün inancılı mülkiyet esaslarına göre saklanması ve vekalet akdi hükümlerine göre yönetimini konu alan ve genel işlem şartlarını içeren iltihaki bir sözleşmedir. Kurul tarafından uygun görülen fon içtüzüğünün notere onaylatılmasından sonra, izin belgesi ile birlikte altı iş günü içerisinde şirketin merkezinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil için başvurulur ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân olunur. Fon içtüzüğüne yönelik esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fonun Faaliyete Geçmesine İlişkin Esaslar

Madde 16- Şirket, fon kuruluş izni tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde Kurul tarafından belirlenen belgelerle birlikte katılma belgelerinin kayda alınması talebiyle Kurula başvurmak zorundadır. Bu süre içerisinde Kurula başvuru yapılmaması halinde, fon içtüzüğü şirket tarafından ticaret sicilinden terkin ettirilir ve buna ilişkin belgeler terkin takip eden altı iş günü içerisinde Kurula gönderilir. Fonun kayda alınma başvurusunun Kurulca değerlendirilebilmesi için;

- a) Fon içtüzüğünün şirketin merkezinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilân edilmiş olması,
- b) Yeterli mekan, teknik donanım ve örgütlenmenin sağlanmış, fon hizmet biriminin ve fon kurulunun oluşturulmuş, iç denetim sisteminin kurulmuş, personelin buna uygun görev ve sorumluluklarının belirlenmiş olması ve bu konularda gerekli belgelerin hazırlanmış olması,
- c) Muhasebe kayıt ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak teknik alt yapının kurulmuş olması,
- d) Fonlara ilişkin insan kaynaklarının belirlenmiş olması,
- e) En az bir portföy yöneticisi ile portföy yönetim sözleşmesinin imzalanmış olması,
- f) Şirketin bu kanunda öngörülen kuruluş şartlarını kaybetmemiş olması

zorunludur.

Kurulca yapılacak değerlendirme sonucu uygun görülen ve fon içtüzüğünde yer alan, kurulacak olan asgari üç fonun herbiri için ayrı ayrı olmak üzere, şirketin ödenmiş sermayesinin asgari yirmide biri tutarındaki fon miktarına karşılık gelen pay sayısı Kurul kaydına alınır ve fon portföyleri öncelikle bu paylara karşılık gelen tutar ile oluşturulur. Katılımcılardan toplanan katkılar karşılığında verilecek payların fon içtüzüğünde öngörülen tutara karşılık gelen payları aşması halinde, yeni pay sayısının artırılması ve artırılan payların Kurul kaydına alınması talebiyle Kurula başvurulur.

Fonun Kurulca kayda alınması sırasında, fonun ihraç değerinin en fazla binde biri oranında ücret alınır.

Şirkete ve katılımcılara ait fondaki pay adedi, fon miktarı, fonun faaliyet ilke ve esasları, örgüt yapısı, muhasebe, belge ve kayıt düzeni, katılımcıların bilgilendirilmesi ve bunlara ilişkin esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fon Malvarlığına, Fon Portföyüne ve Fon Varlıklarının Saklanması İlişkin İlkeler

Madde 17- Fonun malvarlığı, şirketin bu kanundan, 28.7.1981 tarih ve 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunundan, emeklilik sözleşmesinden, fon içtüzüğünden ve ilgili mevzuattan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi ve sorumluluğunu karşılaması dışında hiçbir amaçla kullanılamaz. Fon malvarlığı rehnedilemez, teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczettirilemez ve iflas masasına dahil edilemez.

Şirket, emeklilik sözleşmelerinde belirtilmek koşuluyla, para ve sermaye piyasası araçlarından oluşan farklı portföy yapılarına sahip Kurul tarafından belirlenen türlerden olmak üzere en az üç fon kurmak zorundadır. Fon portföy sınırlamalarına ilişkin ilkeler, fon portföyünde yer alacak devlet iç borçlanma senetlerinin asgari oranı ve yabancı menkul kıymetlerin azami oranı ile fon portföyündeki varlıkların değerlendirilmesine ilişkin esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fon portföyündeki varlıklar saklayıcı nezdinde saklanır. Katılımcıların sahip oldukları ve fondaki katkılarını gösteren pay adedi de, saklayıcı nezdinde katılımcı bazında ve katılımcıların erişebileceği şekilde izlenir.

Fon Portföyünün Yönetimi

Madde 18- Fon portföyü, portföy yöneticileri tarafından yönetilir. Portföy yöneticileri, portföyü bu kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, fon içtüzüğü, emeklilik sözleşmesi ve ilgili mevzuat hükümlerine göre yönetmekle yükümlüdür. Alınacak portföy yönetim hizmetine ilişkin esaslar bu konuda şirket ve portföy yöneticileri arasında yapılacak portföy yönetim sözleşmesi ile belirlenir. Portföy yönetim sözleşmesinin Kurulca onaylanması zorunludur.

Şirket, portföy yöneticilerinin, fon yönetiminde gerekli özen ve basireti göstermemeleri, Kurulun portföy yöneticiliğine ilişkin ilkelerine aykırı hareket etmeleri, mali bünyelerinin zayıfladığının tespit edilmesi gibi durumlarda, portföy yönetim sözleşmesini feshedip, Kurulca uygun görülen başka portföy yöneticileri ile portföy yönetim sözleşmesi imzalayabilir. Yukarıdaki koşulların varlığı halinde Kurul da portföy yöneticilerinin değişmesini isteyebilir. Portföy yönetim sözleşmesine ilişkin esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fonların Birleştirilmesi ve Devri

Madde 19- Aynı şirkete ait fonlar, şirketin talebi üzerine veya re'sen Kurul tarafından birleştirilebilir. Fon, ancak başka bir emeklilik yatırım fonu ile birleştirilebilir. Söz konusu birleştirmelere yönelik esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

Fon süresiz olarak kurulur. Kurul;

- a) Şirketin bir yıl öncesinden fesih ihbarında bulunması,
- b) Şirketin fon kurmaya ilişkin şartlarını kaybetmesi,
- c) Şirketin mali bünyesinin zayıflaması nedeniyle bu kanunun 14 üncü maddesi kapsamına alınması

hallerinde, fon malvarlığını bir başka şirkete Müsteşarlığın uygun görüşünü alarak devredebilir. Devir işlemlerine ilişkin esas ve usuller Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak Kurul tarafından belirlenir.

ALTINCI BÖLÜM

Denetim ve Bağımsız Dış Denetim

Denetim

Madde 20- Şirketin, fonların ve portföy yöneticileri ile saklayıcıların bu kanun kapsamındaki faaliyetleri en az yılda bir kez Müsteşarlık ve Kurul tarafından denetlenir.

Şirketin bu kanun çerçevesinde yürütülen emeklilik faaliyetleri ile sigortacılık faaliyetleri Müsteşarlığın denetimine tabidir. Şirketin fonlarına, portföy yöneticilerine ve saklayıcılara ilişkin hesap ve işlemleri ise Kurulun denetimine tabidir. Denetimlere ilişkin raporlar, konularına göre Müsteşarlık veya Kurul tarafından değerlendirilir ve sonuçlandırılır.

Bağımsız Dış Denetim

Madde 21- Şirketin mali yönden bağımsız dış denetiminin, bağımsız denetleme kuruluşları tarafından yılda en az bir kez yapılması zorunludur. Şirketin bağımsız dış denetimine ilişkin esas ve usuller Müsteşarlıkça belirlenir. Müsteşarlık, 1.6.1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre denetlemeye yetkili olanlar tarafından kurulacak kuruluşların kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'nin görüşünü alarak belirler ve listeler halinde yayımlar. Fonların hesap ve işlemleri ayrıca, üçer aylık dönemler itibarıyla bağımsız dış denetime tabidir. Fonların bağımsız dış denetimine ilişkin esas ve usuller ise Kurul tarafından belirlenir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Ceza Hükümleri

İdari Suç ve Cezalar

Madde 22- Konularına göre Müsteşarlık veya Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bu kanuna tabi gerçek ve tüzel kişilere, bu kanunun;

- a) 4 üncü maddesi hükümlerine aykırı emeklilik sözleşmesi düzenlenmesi halinde iki milyar lira,
- b) 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen aktarma yükümlülüğüne aykırılık halinde bir milyar lira,
- c) 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen yatırıma yönlendirme yükümlülüğüne aykırılık halinde bir milyar lira,
- d) 6 ncı maddesinde öngörülen ödeme veya aktarma yükümlülüğüne aykırılık halinde bir milyar lira,
- e) 6 ncı maddesinin son fıkrasında öngörülen tasdik yükümlülüğünün yerine getirilmeden sözleşmelerin uygulamaya konulması halinde iki milyar lira,
- f) 7 nci maddesinde öngörülen katılımcı tarafından ödenecek giderler veya ücretler konusunda bilgilendirme yükümlülüğüne aykırılık halinde bir milyar lira,
- g) 10 uncu maddesinin birinci fıkrası hükümlerine aykırı olarak belirtilen kavramların kullanılması halinde beş milyar lira,
- h) 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine aykırı olarak ilan ve reklam faaliyetinde bulunulması halinde on milyar lira,
- ı) 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen katılımcılara bilgi verilmesi yükümlülüğüne aykırılık halinde bir milyar lira,
- j) 11 inci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen sorumlulukların yerine getirilmemesi halinde iki milyar lira,
- k) 11 inci maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine aykırı olarak aracılık faaliyetinde bulunulması veya aracılık hizmeti sağlanması hallerinde dört milyar lira,

- l) 12 nci maddesinin birinci fıkrası hükümlerine aykırı olarak belirtilen nitelikleri haiz olmayan kişilerin çalıştırılması halinde on milyar lira,
- m) 12 nci maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde iki milyar lira,
- n) 12 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükümlerine aykırı olarak belirtilen kişilerin yasaklanan görevlerde çalıştırılması halinde on milyar lira,
- o) 13 üncü maddesinin birinci fıkrası hükümlerine aykırı olarak anasözleşme değişikliklerinin tescil edilmesi halinde on milyar lira,
- p) 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükümlerine aykırı olarak malvarlıklarının devri veya bir başka şirketle birleşilmesi halinde on milyar lira,
- r) 21 inci maddesinde öngörülen bağımsız dış denetim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde on milyar lira,
- s) Bakanlık, Müsteşarlık ve Kurul tarafından alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğler ile yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması halinde, yukarıdaki fıkralarda, sigortacılık mevzuatı ve sermaye piyasası mevzuatında öngörülmüş bir cezanın olmadığı hallerde bir milyar lira

idari para cezası uygulanır.

Yukarıda belirtilen idari cezaların uygulanmasından önce ilgili kuruluş veya kişilerin savunmaları alınır. Savunma istendiğine ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde savunma verilmemesi halinde savunma hakkından feragat edildiği kabul edilir.

İdari para cezalarının verilmesini gerektiren fiillerin tekrarı halinde, verilen para cezası iki katı, izleyen tekrarlarda üç katı artırılarak uygulanır. Bu cezaların verildiği tarihten itibaren iki yıl içinde idari para cezasının verilmesini gerektiren aynı fiil işlenmediği takdirde önceki cezalar tekrarda esas alınmaz.

Bu maddeye göre ceza uygulama hakkı, aykırılığın vuku bulduğu tarihten itibaren beş yıllık zaman aşımına tabidir.

Bu kanunun 23 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen suçu işleyenler hakkında kanunî kovuşturmaya geçilmekle birlikte, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Müsteşarlığın talebi üzerine valiliklerce bunların işyerleri geçici olarak kapatılır; ilan ve reklamları durdurulur ya da toplatılır.

Bu maddede belirtilen idari para cezaları 21.7.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri gereğince vergi dairelerince tahsil olunur. Para cezalarında tüzel kişilerin sorumluluğu 29.6.1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 65 inci maddesine göre tayin olunur.

Adli Suç ve Cezalar

Madde 23- Bu kanuna göre gereken izinleri almaksızın emeklilik faaliyetinde bulunan veya ticaret unvanları ve her türlü belgeleri ve ilan ve reklamları ve kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu kanunda belirtilen kuruluşların adını kullanan ya da 10 uncu madde hükümlerine aykırı olarak bu kanunda düzenlenen faaliyetlerde buldukları izlenimini yaratacak söz ve deyimleri kullanan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin görevlileri hakkında fiile katılma derecelerine göre üç yıldan beş yıla kadar hapis ve altı milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası uygulanır. Ayrıca Müsteşarlığın talebi üzerine, bu suçları işleyen kişilerin işyerlerinin sürekli veya bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılmasına, ilan ve reklamların durdurulması veya toplatılmasına mahkemece karar verilir.

Şirketin yönetim kurulu başkanı ve üyeleri ile imza yetkisini haiz mensupları, portföy yönetim şirketinin yönetim kurulu başkanı ve üyeleri ile imza yetkisini haiz mensupları, görevleri dolayısıyla kendilerine tevdi olunan veya muhafazaları, denetimleri ve sorumlulukları altında bulunan şirkete ait

para veya diğer varlıkları zimmetine geçirirlerse altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar ve kuruluşun uğradığı zararı tazmine mahkum edilirler.

Bu maddenin ikinci fıkrasında gösterilen suç, kuruluşu aldatacak ve fiilin açığa çıkmasını önleyecek her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmişse, faile oniki yıldan aşağı olmamak üzere hapis ve meydana gelen zararın üç katı kadar ağır para cezası uygulanır. Ayrıca, meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece re'sen ödettilmesine hükmolunur.

Bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında yer alan cezalar, zararın kovuşturulmasına başlanmadan önce tamamiyle ödenmiş olması halinde yarısı, ödemenin hükümden önce yapılması halinde ise üçte biri oranında indirilir.

Bu kanunda gösterilen yetkili mercilerin ve denetim görevlilerinin istedikleri bilgi ve belgeleri vermeyen ya da denetim görevlilerinin görevlerini yapmalarına engel olan gerçek kişilerle tüzel kişilerin görevli ve ilgilileri hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası uygulanır.

Bu kanuna tabi gerçek ve tüzel kişilerin bu kanunda gösterilen merciler ile denetim görevlilerine, mahkemelere ve diğer resmi dairelere hitaben düzenledikleri veya yayımladıkları belgelerde yapılan gerçeğe aykırı beyanlarından dolayı bunları veya bunların düzenlenmesine esas olan her türlü belgeleri imzalayanlar hakkında, görev ve ilgilerine ve fiile katılma derecelerine göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve altı milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası uygulanır.

Bu kanuna tabi kuruluşların itibarını kırabilecek veya servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olan ya da bu yolda asılsız haber yayanlar için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur. Bu fiilin 15.7.1950 tarih ve 5680 sayılı Basın Kanununda yazılı ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzer yayın araçlarından biri ile işlenmesi halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sekiz milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur. İsimleri belirtilmesi dahi bu kanuna tabi kuruluşların güvenilirliği konusunda kamuoyunda tereddüte yol açarak bu kuruluşların mali bünyelerinin olumsuz etkilenmesine neden olabilecek nitelikte asılsız haberleri yukarıda belirtilen araçlarla yayınlayanlara sekiz milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası uygulanır.

Bu kanunun uygulanmasında ve uygulanmasının denetiminde görev alanlar, görevleri sırasında bu kanun kapsamında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler, bunların iştirakleri ve kuruluşları ile katılımcıya ait öğrendikleri sırları, bu kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamazlar ve kendi yararlarına kullanamazlar. Bu yükümlülük bu kişilerin görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu yükümlülüğe uymayan kimseler için iki yıldan dört yıla kadar hapis ve dört milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur.

Bu kanuna tabi kuruluşların mensupları ve diğer görevlileri, sıfat ve görevleri dolayısıyla bu kanuna tabi kuruluşlara veya emeklilik sözleşmesi ile ilgili kişilere ait öğrendikleri sırları bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder. Bu madde hükmüne aykırı davrandığı tespit edilen kişiler için bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına hükmolunur.

Bu maddenin sekizinci ve dokuzuncu fıkralarında yazılı kişiler, öğrendikleri sırları kendileri ya da başkaları için yarar sağlamak amacıyla açıklarlarsa, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasına ve altı milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasına mahkum edilir ve fiilin önemine göre ilgili kuruluşlarda görev yapmaları geçici veya sürekli olarak yasaklanır.

Kovuşturma Usulü

Madde 24- Bu kanunda belirtilen adli cezalara ilişkin suçlardan dolayı kovuşturma yapılması, konularına göre Müsteşarlık veya Kurul tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru ile Müsteşarlık veya Kurul aynı zamanda müdahil sıfatını kazanır. Cumhuriyet Savcıları kovuşturmaya yer olmadığına karar verirlerse, Müsteşarlık veya Kurul, 4.4.1929

tarikh ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı, itiraza yetkilidir.

Bu maddeye göre açılacak davalar ilgili kuruluşun merkezinin bulunduğu yerdeki Asliye Ceza Mahkemelerinde 8.6.1936 tarih ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu hükümlerine göre görüldür. Bu yerde birden fazla Asliye Ceza Mahkemesi bulunduğu takdirde bu davalara iki numaralı Asliye Ceza Mahkemelerinde bakılır.

Genel Hükümlerin Saklılığı

Madde 25- Bu kanuna göre suç teşkil eden hareket ve fiiller başka kanunlara göre de cezayı gerektirdiği takdirde faileri hakkında en ağır cezayı gerektiren kanun maddesi uygulanır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler Yönetmelikler

Madde 26- Bu kanunda, Bakanlığın, Müsteşarlığın ve Kurulun belirlemeye yetkili kıldığı hususlar yönetmeliklerle düzenlenir. Bu kanun kapsamında çıkarılacak yönetmelikler, kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde çıkarılır.

Geçici Madde 1- Bu kanunda belirtilen, yönetmelik ve tebliğler yürürlüğe girinceye kadar, yürürlükteki mevzuatın bu kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Bu kanunun yayımı tarihinden önce, hayat branşında faaliyet gösteren ve yeni poliçe akdetme yetkisi olan sigorta şirketleri, bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren beş yıl içerisinde başvurmak ve kanunun 8 inci maddesinde öngörülen şartları yerine getirmekle emeklilik şirketine dönüştürler. Söz konusu şirketlere emeklilik branşında ruhsat verilebilmesi için, bu kanunun 9 uncu maddesinde öngörülen şartların yerine getirilmesi ve emeklilik branşı dışında kalan branşlara ilişkin yasal yükümlülüklerin tamamını karşılayacak yeterli teminatın gösterilmiş olması gerekir. Ayrıca, bu şirketlerin hastalık sigortası portföyünün, sigortalıların tüm hak ve yükümlülüklerinin korunarak, emeklilik ruhsatının verildiği tarihten itibaren iki yıl içerisinde devredilmesi şarttır. Hayat sigorta şirketlerinin "sigorta şirketi" statüsünden "emeklilik şirketi" statüsüne geçişine, bu şirketlere faaliyet ruhsatı verilmesinde aranılacak şartlara, portföy devri yükümlülüklerine ve diğer hususlara ilişkin esas ve usuller Müsteşarlıkça belirlenir.

Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamında emeklilik şirketine dönüşen şirketler ile hayat branşında faaliyet gösteren ve yeni poliçe akdetme yetkisi olan sigorta şirketlerinden kurulacak emeklilik şirketine asgari yüzde on payla kurucu ortak olanlar, mevcut birikimli hayat sigortalılarının talep etmeleri ve sigortalıların bu kanunda öngörülen şartları haiz olmaları halinde, Müsteşarlıkça belirlenecek esas ve usullere göre, sigortalıların birikimlerini tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte bireysel emeklilik sistemine aktarırlar. Söz konusu birikimlerin aktarımı, aktarım işleminin bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren beş yıl içerisinde gerçekleştirilmesi şartıyla, her türlü vergi, resim ve harçtan müstesna olup, intibak ettirilen ve emeklilik sözleşmesi imzalamış katılımcılardan sisteme giriş aidatı alınmaz ve masraf kesintileri yapılmaz.

Bu kanunun yayımı tarihinden önce 7397 sayılı Kanuna göre tasdik edilmiş hayat sigortası tarifeleri ile bunlara ilişkin tablo, ilan, reklam ve broşürlerde bu kanunun 10 uncu maddesinde öngörülen kavramların yer alması halinde, söz konusu ifadelerin bu kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içerisinde değiştirilmesi zorunludur. Gerek görüldüğü takdirde bu süre Müsteşarlıkça bir yıldan fazla olmamak üzere artırılabilir. Söz konusu değişikliklerin yapılmaması halinde, bu tarifelere istinaden yeni sözleşme akdedilemez ve bunlara ilişkin tablo, ilan, reklam ve broşürler kullanılamaz.

Yürürlük

Madde 27- Bu kanun yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 28- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

EK-2 : BİREYSEL EMEKLİLİK MUHASEBE UYGULAMA ESASLARI (BEMU) TEBLİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Kapsam, Dayanak, Kısaltmalar

Amaç ve kapsam

Madde 1- Bu Tebliğin amacı, Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulamasının (BEMU) amacı, bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sisteminde faaliyet gösteren şirketlerin tek tip bilanço ve gelir tablosu hazırlanmasına olanak tanınması, muhasebe kayıtlarında ve raporlamada yeknesaklık sağlanması, sağlıklı ve karşılaştırılabilir bilgi üretimi ve akımını sağlayacak bir alt yapı oluşturup şirketlerin mali durumunun ve gelişiminin mümkün olan en iyi şekilde izlenebilir ve değerlendirilebilir hale gelmesidir.

Bu düzenlemedeki hükümler vergi mevzuatında yer alan değerlendirme ilke ve kurallarıyla ilgili bulunmamaktadır. Bu nedenle mükellefler tuttukları defter ve belgeler ile beyannamelerini vergi mevzuatının ilgili hükümlerine uygun şekilde düzenlemek zorundadırlar. Vergi mevzuatının farklı uygulamalara yer verdiği durumlarda şirketlerin sözkonusu mevzuat çerçevesinde gerekli düzeltmeleri yapmaları kendi sorumlulukları içerisindedir. Ancak şirketler kamuya açıkladıkları mali tabloları bu düzenlemeye uygun olarak hazırlamakla yükümlüdürler.

Şirketlerin oluşturdukları emeklilik yatırım fonların muhasebeleştirilmesi Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılan düzenlemelere tabi bulunmaktadır.

Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulaması (BEMU) ile yapılan düzenlemeler ile Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yapılan düzenlemeler arasında fark mevcutsa, kamuya (halka) açık şirketlerin Müsteşarlığa gönderecekleri mali tablolar ve bilgiler ile Müsteşarlık tarafından kamuya açıklanması istenen mali tablolar ve bilgilerde Bireysel Emeklilik Muhasebe Uygulamasındaki (BEMU) düzenlemelerini dikkate almak zorundadırlar. Ancak emeklilik yatırım fonlarının muhasebesine ilişkin SPK'nın buna ilişkin düzenlemelerindeki hükümler saklıdır.

Bu Tebliğ ve bu Tebliğe ek olarak uygulamaya konulacak muhasebe standartlarına ilişkin genelgede açıklık olmayan hallerde, varsa ulusal muhasebe standartlarına ve uluslararası muhasebe standartlarındaki esaslara, Avrupa Birliği düzenlemelerinin getirdiği normlara ve mevzuata aykırı olmamak kaydıyla mali piyasalarda yaygın olarak kullanılan esaslara uyulur.

Dayanak

Madde 2- Bu Tebliğ, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ve Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğe dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 3- Bu Tebliğde geçen;

- a) Kanun: 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununu,
- b) Bakan veya Bakanlık: Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan ve Bakanlığı,
- c) Müsteşarlık: Hazine Müsteşarlığını,

- d) Kurul: Sermaye Piyasası Kurulunu,
- e) Şirket: Kanuna göre kurulan emeklilik şirketini,
- f) Fon: Emeklilik yatırım fonunu,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Muhasebe ilkeleri, temel varsayımlar ve muhasebe standartları

Muhasebe ilkeleri, temel varsayımlar ve muhasebe standartları

Madde 4- Muhasebe ilkeleri, muhasebe temel kavramlarının muhasebe işlemleri ile mali tablolarda kullanılmasını sağlamak amacıyla uygulanacak esasları kapsar.

Muhasebenin temel ilkeleri; süreklilik ilkesi, dönemsellik ilkesi, tutarlılık ilkesi, temkinli olma (ihtiyatlılık) ilkesi, tam açıklama ilkesi, önemlilik ilkesi, sosyal sorumluluk ilkesi, tarafsızlık ve güvenilir belge ilkesi, özün önceliği ilkesi, kişilik ilkesi, parayla ölçülme ilkesi ve maliyet esası ilkesidir.

Muhasebe politikalarının seçimi ve uygulamasında sözkonusu temel ilkelerin kullanılması zorunludur. İşletmenin sürekliliği, dönemsellik ve tutarlılık temel ilkelere birinin geçerliliğinin ortadan kalkması ve diğer ilkelere aykırılıkların da önemli olması halinde, bu husus dipnotlarda açıklanması gerekir.

Bu temel ilkeler, aşağıda açıklandığı biçimde uygulanacaktır:

- a) **Süreklilik İlkesi:** Şirketlerin herhangi bir zaman sınırlamasına tabi olmaksızın faaliyetlerini sürdürecekleri varsayımını ifade eder.
- b) **Dönemsellik İlkesi:** Şirketin sürekliliği temel ilkesi uyarınca şirketin sınırsız kabul edilen ömrünün belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasını ifade eder. Muhasebe işlemlerinde, dönemlerin birbirinden bağımsız olması, gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, gelir ve karların aynı döneme ait gider ve zararlarla karşılaştırılması bu temel ilkenin gereğidir. Faaliyet sonuçlarının bir yıldan farklı dönemlerde değerlendirilmesi halinde de aynı ilkeye göre hareket edilmelidir.
- c) **Tutarlılık ilkesi:** Muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade eder. Şirketlerin mali durumunun faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması, bu ilkenin amacını oluşturur. Tutarlılık temel ilkesi, benzer olay ve işlemlerde, kayıt düzenleri ile değerlendirme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörür. Geçerli nedenlerin bulunduğu durumlarda, şirketler uyguladıkları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Ancak bu değişikliklerin ve bunların parasal etkilerinin mali tablo dipnotlarında açıklanması zorunludur. Bu kavramın gereği olarak, şirketin rapor sistemi tutarlı ve karşılaştırma imkanı verir nitelikte olmalıdır. Tutarlı rapor sistemi; tek düzen yöntemler ve genel kabul görmüş ilkeler uygulayarak işletmenin rapor dönemi sonları itibarıyla durumunu, herhangi bir yanılığa düşmeden yorumlama imkanı veren rapor sistemidir. Tutarlı rapor sistemi uyarınca muhasebe uygulamasına ilişkin yöntemler arasından şirketin özelliklerine uygun ve ihtiyaçlarına cevap verebilir nitelikte olanları seçilmeli, bu seçim yapıldıktan sonra o yöntem tam olarak uygulanmalı ve zorunluluk olmadıkça değiştirilmemelidir. Şirket raporlarının, diğer şirket raporları ile tutarlılığını sağlamak için Bireysel Emeklilik Tek Düzen Hesap Planı'na titizlikle uyulmalıdır.

- d) **Temkinli Olma (İhtiyatlılık) İlkesi:** Bu ilke, şirketin karşılaşılabileceği riskleri ve belirsizlikleri gözönünde tutmasını gerektirir. Buna göre muhtemel giderler, zararlar ve borçlar için gerekli karşılık ayrılırken, muhtemel gelir ve karlar için herhangi bir muhasebe kaydı yapılmaz. Gerekli karşılık ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak ayrılacak miktarı ifade eder. Bu ilkeye dayanarak fazla veya gizli karşılık ayrılması yoluna başvurulduğunda, varlıkların veya gelirlerin olduğundan az, yükümlülüklerin veya giderlerin olduğundan çok görünmesine yol açacağından tarafsızlık ilkesi bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Ayrıca şirket tarafından başka şirket ve kuruluşlara yaptırılacak tarafsız bir değerlendirme ile ek karşılık ayrılması mümkündür. Öte yandan Bu ilke gereğinden fazla karşılık ayrılmasının gerekçesini de oluşturmaması gerekir.
- e) **Tam Açıklama İlkesi:** Mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder. Tam açıklamanın sağlanması için gerekli bilgiler mümkün olduğu ölçüde muhasebe içinde üretilip raporlanmalı, bunun mümkün olmadığı durumlarda da muhasebe dışı işlem belirlenmeli ve mali tablo dipnotlarında kullanıcılara sunulmalıdır. Mali tablo dipnotlarında, finansal bilgilerin tam olarak açıklanması yanında, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir.
- f) **Önemlilik İlkesi:** Bir işlemin veya mali bir olayın kayıtlara geçirilmemesi veya mali tablolarda yanlış bir şekilde sunulması, kullanıcıların ekonomik kararlarını etkiliyorsa, o işlem veya mali olay önemli olarak kabul edilir. Önemlilik; bilginin kendisi ile kayda geçirilmesi veya yanlış sunulması sonucu ortaya çıkacak hatanın boyutuna bağlıdır. Önemlilik arzeden işlemlerin ve mali olayların mali tablolarda yer alması esastır.
- g) **Sosyal Sorumluluk İlkesi:** Muhasebenin işlevini yerine getirme hususunda yöneticilerin sorumluluğunu belirtir, bilgi üretmede ve üretilen bilgileri kullanıcılara sunmada tarafsız, adil ve dürüst davranılması gereğini anlatır. Bu temel ilke gereğince muhasebe işlemlerinin uygulanmasında ve üretilen bilgilerin rapor edilmesinde, tüm toplumun çıkarları gözetilmeli ve kullanıcıların üretilen bilgilere dayanarak doğru yargılara varılabilmelerinin ve rasyonel karar alabilmelerinin sağlanması, sosyal sorumluluk anlayışıyla hareket etmenin ölçütü olarak algılanmalıdır.
- h) **Tarafsızlık ve Güvenli Belge İlkesi** Muhasebe kayıtlarının güvenilir olması bakımından, gerçek durumu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş objektif belgelere dayandırılmasını ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde yansız ve önyargısız davranılması gereğini ifade eder. Mali tablolarda yer alacak bilgilerin seçim ve sunuş şeklinin, kullanıcıların doğru karar vermelerini etkilenmesi halinde tarafsızlık kavramına ters düşülmüş olur.
- i) **Özün Önceliği İlkesi:** İşlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini ifade eder. Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özleri paralel olmakla birlikte bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır. İşlemlerin muhasebeleştirilmesinde hukuki özelliklerinden önce mali yapıları ve şirket için ifade ettikleri gerçek gözönünde tutulmalıdır. İşlemin gerçek durumu yansıtacak şekilde kayıtlara geçirilmesi vergi mevzuatıyla çelişiyorsa, muhasebeleştirme, işlemin gerçek niteliğine göre yapılmalı, farklılık vergi hesaplaması amacıyla düzenlenen mali tablolarda giderilmelidir.
- j) **Kişilik İlkesi:** Şirketin ortaklarından, yöneticilerinden, personelinden ve diğer ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini ifade eder.

- k) **Parayla Ölçülme İlkesi:** Parayla ölçülebilen iktisadi olay ve işlemlerin muhasebeye ortak bir ölçü ile yansıtılmasını ifade eder. Muhasebe işlemleri, ulusal para birimine göre kaydedilir.
- l) **Maliyet Esası İlkesi:** Nakit ve alacaklar dışındaki varlıkların, elde etme maliyeti ile net gerçekleşebilir değerden veya elde etme maliyeti ile rayiç bedelden düşük olanı ile değerlendirilebileceği, varlıkların değerlerinden maliyet bedellerine göre oluşan artışların ise (yasal imkanlar dışında) dikkate alınmayacağını ifade eder. Bu kavrama bağlılık muhasebecileri değişen piyasa fiyatları karşısında sürekli olarak düzeltme kayıtları yapmak zorunda bırakmaz ve varlıklara ilişkin hareketlerin objektif belgelere dayandırılmasını sağlar. Değerleme Esasları bölümünde yer alan hususlar bu ilkeye uygun kabul edilir.

Muhasebe Politikalarının Açıklanması

Madde 5- Muhasebe politikaları muhasebe temel ilkelerine uygun olarak düzenlenmelidir. Uygulanan muhasebe politikalarından önemli olanların mali tablolarda, dipnotlar ve ekler aracılığıyla açık ve anlaşılır bir biçimde belirtilmesi şarttır.

Buna göre;

- a) Mali tablolar şirketin sürekliliği, tutarlılık ve dönemsellik kavramlarına dayanılarak hazırlanmış ise bunların açıklanması istenmez. Ancak, bu kavramlardan ayrılmaların mevcut olması hallerinde, bu husus mali tabloların dipnotlarında nedenleri ile birlikte açıklanmalıdır.
- b) İhtiyatlılık, özün önceliği ve önemlilik kavramları muhasebe politikalarının seçimini ve uygulamasını yönlendirmelidirler.
- c) Mali tabloların içerdiği bütün önemli muhasebe politikaları anlaşılır biçimde ve kısaca açıklanmalıdır.
- d) Kullanılan muhasebe politikalarıyla ilgili açıklamalar mali tablolarda bütünlük oluşturur. Kullanılan önemli muhasebe politikalarının açıklanması mali tabloların bütünlüğü ve tamlığı için temel ilkedir. Politikalara ilişkin açıklamalar şirket yönetimi tarafından muhasebe bölümüne toplu olarak verilmelidir.
- e) Bilanço ve gelir tablosundaki ve diğer tablolardaki yanlış veya gerçeğe uygun olmayan işlemler, muhasebe politikalarının açıklanması veya dipnotlarda belirtilmesi suretiyle düzeltilmiş olamaz. Düzeltme ancak, muhasebe kayıt ve tekniğine uygun olarak yapılır ve mali tablolara yansıtılır.
- f) Mali tablolar, dönemler itibarıyla karşılaştırılabilir nitelikte olmalıdır.
- g) Mali politikalarda, cari dönem veya gelecek dönemlerde önemli etki yaratan veya yaratabilecek bir değişiklik yapılmış ise, bu durum nedenleri ile birlikte açıklanmalı ve bunun mali tablolara olan etkileri göstermelidir.

Muhasebe Standartları

Madde 5- Finansal araçların, maddi ve maddi olmayan duran varlıkların, kiralama işlemlerinin, şirketin dahil olduğu risk grubuyla yaptığı işlemlerin, şirket birleşme ve devirleri ile şirketlerce iktisap edilen ortaklıkların, varlıklardaki değer azalışının, karşılıklar, şarta bağlı yükümlülükler ve varlıkların, şirket çalışanlarının haklarının, kur değişim etkilerinin, dönem net kâr/zararı ile temel hatalar ve muhasebe politikalarında yapılan değişikliklerin, bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan hususların, bağlı ortaklık, birlikte kontrol edilen ortaklık ve iştiraklerin muhasebeleştirilmesi ile konsolide mali tabloların, kamuya açıklanacak mali tablolar ile bunlara ilişkin açıklama ve dipnotların, yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzenlenmesinde ve gerekli görülen diğer hususlarda

uygulanacak muhasebe standartları Müsteşarlıkça bu Tebliğe ek çıkarılacak genelgelerle belirlenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tek Düzen Hesap Planı ve Açıklaması, Mali Tablolar

Tek Düzen Hesap Planı ve Açıklaması

Madde 6- Şirketlerin uygulayacağı Bireysel Emeklilik Tek Düzen Hesap Planı ile buna ilişkin açıklama ve esaslar bu Tebliğe ek olarak çıkarılacak genelgelerle belirlenecektir.

Tel Düzen Hesap Planının uygulanmasında dönem, üçer aylık bilanço dönemlerini ifade eder.

Hesap planında yer aldığı halde şirketçe kullanılmayacak hesapların açılmasına gerek yoktur. Örneğin hayat dalında veya ferdi kaza dalında faaliyeti bulunmayan şirketler bunlara ilişkin hesapları açmayacaklardır.

Şirketler tarafından ana hesaplarda Hazine Müsteşarlığının izni olmaksızın değişiklik veya ilave yapılamaz. Değişiklik ve/veya ilave talepleri Müsteşarlığa yapılır.

Hesap planında yer alan hesapların daha alt hesaplarının şirketlerce açılması serbesttir. Ancak, Hazine Müsteşarlığı tarafından istenen tablolarda yer alan her türlü bilgiyi kapsayacak ve istenildiği anda kolayca verilebilecek şekilde alt hesaplarını açmak zorundadırlar.

Şirketler planda belirlenen hesaplar dışında, faaliyet gösterdikleri tüm alanlarda günlük gözetim ve denetime dayanak oluşturacak tüm verilerini (istatistikî veriler de dahil) otomatik olarak elektronik ortamda elde edilmelerine, uluslararası muhasebe standartlarında öngörülen hususlara paralellik hedeflediğinden, bu konuda oluşturulmuş ve oluşturulacak Bireysel Emeklilik Muhasebe Standartlarına uyum açısından; özkaynak değişim tablosu, nakit akım tablosu, yüksek enlasyonlu ekonomilerde finansal raporlama, konsolide mali tablolar ve bağlı ortaklık ile iştiraklerin muhasebeleştirilmesi, finansal varlıkların kayıt ve değerlemeleri (opsiyon ve türev enstrümanların muhasebeleştirilmesi dahil), maddi duran ve maddi olmayan duran varlıkların muhasebe ve değerlemeleri, kiralama sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi gibi hususlarda gerekli alt yapının hazır olması, bireysel emeklilikte katılımcılara , fonlara ve yatırımlara ilişkin bilgiler ile bunun yanında sigortacılıkta, hayat ve hayat dışı dallarda yükümlülük karşılama yeterliliği, tarife ve sigortalılar bazında bilgiler, poliçe bazında prim, tazminat, muallak hasarlar, reasürans sözleşmeleri bazında reasürans bilgileri gibi bilgilerin elde edilmesine olanak sağlayacak bilgi işlem alt yapılarını da hazırlamaları ve kurmaları gerekmektedir.

Mali Tablolar

Madde 7-

Bilanço ve gelir tablosu, dipnot, açıklama ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturur. Özkaynak değişim tablosu, nakit akım tablosu, kâr dağıtım tablosu, yükümlülük karşılama yeterliliği tablosu gibi Müsteşarlıkça istenecek diğer tablolar da diğer mali tabloları oluşturur.

Mali tabloların temel ilkeleri, mali tabloların düzenlenmesinde, muhasebe ilkeleri ile birlikte uygulanması gereken esasları ifade eder.

Mali tablolarda yer alan bilgilerin, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir ve karşılaştırılabilir olması ve bunların düzenlenmesinde kullanılan muhasebe politika larına uygun olarak düzenlenmeleri şarttır. Dipnot ve açıklamaların, belirli bir olay veya işlemin şirketin mali durumu ve faaliyetleri üzerindeki etkisinin değerlendirilmesinde yetersiz kalması halinde ilave açıklamalara yer verilir.

Mali tablo temel ilkeleri ile muhasebe ilkeleri ve değerleme kuralları ihmal edilerek hazırlanan veya kayıt ve değerleme yöntemlerinde yapılan hatalar nedeniyle gerçeği yansıtmadığı saptanan mali tablolar ile bu mali tablolara ve ilgili hesaplara dayanılarak yapılan raporlamalar, Şirket tarafından zaman geğirmeksizin gerçeği yansıtacak Şekilde yeniden dzenlenir ve raporlanır, kamuya ağıklananlar izerlerine dzeitme kaydı konulmak suretiyle yeniden yayımlanır.

Şirketlerin dzenleyecekleri mali tablolar ve kamuya ağıklayacakları mali tablolara ilişkin Şekil ve esaslar bu Tebliğe ek olarak ęıkarılacak Genelgelerle belirlenecektir.

Temel Mali Tablolar

Madde 6- Bilanço ve gelir tablosu, dipnot, açıklama ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları oluşturur. Mali tablo dipnot ve ağıklamaları ile mali tablolarda yer alan bilgilere ilişkin açıklayıcı rapor ve tablolar, mali tabloların ayrılmaz parçalarıdır.

- a) Bilanço; Şirketin belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve öz kaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar Şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablodur.
- b) Gelir Tablosu: Gelir tablosu, Şirketin belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak ızetleyen tablodur.

Diğer Mali tablolar

Madde 8- Nakit akım tablosu, öz kaynak değişim tablosu, kâr dağıtım tablosu ile yükümlülük karşılama yeterliliği tablosu ile MüŐteŐarlıkça istenecek diğer mali tablolar, diğer mali tabloları oluşturur.

YurtdiŐi Őubelere ait mali tabloların konsolide edilmesi

Madde 9- Şirketlerin yurtdiŐindeki Şubelerinin mali tablolarının konsolide edilmesine ilişkin aşağıda belirtilen ilke ve kuralların amacı, söz konusu Şirketlerin yurtdiŐindeki Şubelerinin aktif, pasif, gelir ve giderlerinin Şirket ana merkezinin (genel müdürlük) yurtiçindeki faaliyetlere dönük bilançosunun, kar ve zarar cetvelinin ve diğer mali tabloların birleştirilmesi sağlanarak hazırlanacak konsolide mali tablolar yardımı ile Şirketin bir bütün olarak mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında sigortalılara, tasarruf sahiplerine, mali yatırımcılara denetim mercilerine ve ilgili diğer kişilere gerçek ve doğru bilginin verilmesini sağlamaktır.

Ana merkezleri Türkiye’de bulunup, yurtdiŐinde Őubesi/Őubeleri olan Şirketlerin söz konusu Őube/Şubelerinin hesaplarını yurtiçi birimlerinin hesapları ile konsolide ederek hesap ızetlerini ayrı ayrı ve yurtdiŐi Şubelerinin tamamı için bir bütün olarak dzenlemeleri ve MüŐteŐarlıkça bildirmeleri gerekmektedir. Bu itibarla söz konusu Şirketlerin yurtdiŐi Şubelerinin tabi oldukları yabancı ülke hesap ve kayıt dzenini söz konusu mali tabloları sağlıklı olarak hazırlayacak Şekilde gözden geğirmeleri ve ılmemizde uygulanan Şirketler muhasebesine ilişkin kurallara adapte etmeleri bakımından gerekli tedbirleri almaları zorunludur. Yabancı ılmelerdeki Şubelerin mali tabloları genel müdürlüğün Türkiye’deki denetim otoritelerine raporlayacakları formlar ile tip bilanço ve kar ve zarar cetveline (gelir tablosuna) biçim ve içerik bakımından intibak ettirilir. YurtdiŐi Şubelerinin faaliyette buldukları ülke mevzuatı bakımından farklı bir muhasebe sistemi uygulanması durumunda genel müdürlük (ana merkez) ile Őube arasında karşılıklı işlemlerde mutlaka hesap mutabakatı yapılmalı ve ilgili hesapların birbiri ile aynı içerikte olmaları ve aynı bakiyeleri vermeleri sağlanmalıdır. Söz konusu hesapların mutabakatı yapılmadan konsolidasyon ęalıŐması yapılmamalıdır.

Yurtiçi-yurtdiŐi konsolide mali tablolar Şirket ana merkezinin mali tablolarının dzenlendiği tarih esas alınarak hazırlanmalıdır.

Yurtiçi-yurtdiŐi konsolide bilançonun, gelir tablosunun ve hesap ızetlerinin dzenlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulması zorunludur:

- a) Konsolidasyona alınan yurtiçi-yurtdışı birimlerin aktif ve pasif kalemleri “tam konsolidasyon” yöntemi uygulanarak konsolide bilançoya alınır. Yurtdışı şubelerin varlık, kaynak, gelir ve giderlerinin, nazım hesaplarının tamamının ana merkezin varlık, kaynak gelir giderleriyle ve nazım hesaplarıyla birleştirilmesi sağlanır. Şirketin yurtdışı şubelerinin birbirlerinden olan alacak ve borçları karşılıklı indirilir. Söz konusu birimler, birbirlerinin borçlanmayı temsil eden menkul kıymetlerine veya benzer nitelikteki diğer senetlerine sahipse, söz konusu kıymetler karşılıklı olarak indirim tabii tutulur.
- b) Yurtiçi-yurtdışı birimlerin birbirlerine karşılıklı olarak vermiş oldukları taahhütler, kefaletler gibi bilanço dışı işlemleri, nazım hesaplardan çıkarılarak, konsolide bilançonun bilanço dışı kalemleri netleştirilir.
- c) Şirket tarafından konsolidasyona alınan yurtiçi-yurtdışı birimlerin gelir ve giderleri, tümüyle konsolide gelir tablosuna alınır. Konsolidasyona alınan yurtiçi-yurtdışı birimler arasındaki işlemlerden doğan gelir ve giderler karşılıklı olarak mahsup edilir.
- d) Yurtiçi ve yurtdışı birimler arasındaki farklı uygulamalar genel konsolide mali tablo dipnotlarında belirtilir ve bu uygulamaların varlık, kaynak, finansal durum ve kar/zarara olan önemli etkileri açıklanır. Yurtdışı şubelerin buldukları ülke ve şehirler, aktif, mevduat ve prim büyüklükleri ve konsolide mali tabloların farklı kalemlerinde kullanılan değerlendirme yöntemleri, değer düzeltmelerinde kullanılan yöntemler bilanço ve kar ve zarar cetvelinin (gelir tablosunun) dipnotlarında açıklanmalıdır.
- e) Konsolide mali tabloların düzenlenmesinde aktif ve pasif kalemler, BEMU’da belirtilen ilke ve standartlarının ilgili maddelerinde öngörülen değerlendirme kurallarına uygun olarak değerlendirilir.
- f) Yurtiçi-yurtdışı konsolide mali tabloları hazırlayan şirket ana merkezi konsolidasyonda, yurtiçi birimlerine ilişkin mali tablolarında kullandığı değerlendirme yöntemlerinin aynısını kullanmalıdır.
- g) Konsolidasyona alınan mali tablolardaki aktif ve pasif kalemler, yurtdışı şubeler tarafından bu düzenlemede yer alan değerlendirme yöntemlerinden farklı değerlendirilmişse, bu kalemler, konsolidasyonda kullanılan değerlendirme yöntemlerine göre yeniden değerlendirilmelidir. Ancak değerlemedeki söz konusu farklılığın mali tabloların doğru olmasını ve gerçeği göstermesini engellemediği durumlarda, şirket tarafından yeniden değerlendirilmeyebilir.
- h) Yurtdışı şubelerin mali tablolarının konsolidasyon kapsamına alınmasında, yabancı para üzerinden düzenlenen mali tablolar “Dönem Sonu Kur Yöntemi” uygulanarak Türk parasına dönüştürülür. Dönüştürme işleminde aşağıdaki esaslara uyulur:

1. Aktifler, pasifler ve nazım hesaplardaki taahhüt kefalet, teminat mektubu vb. her türlü şarta bağlı borçlar “dönem sonu kuru”na göre Türk parasına dönüştürülür. Dönem sonu kuru, şirket ana merkezinin kendi mali tablolarında yer alan yabancı para hesapların dönem sonundaki değerlendirme işlemlerinde kullandığı değerlendirme kurudur. Ancak bazı kalemlerin değerlemesinde şirket tarafından zorunlu bir sebeple sabit kur veya tarihi kur kullanılması durumunda şirket tarafından bu husus dipnotlarda açıklanmalıdır.

2. Gelir tablosu kalemleri, gelir ve giderlerin döneme eşit olarak yayıldığı varsayımı altında, şirketçe belirlenen döviz alış kuruna göre hesaplanan dönemin ağırlıklı ortalama döviz alış kuruna göre veya dönemin ortalama döviz alış kuruna göre Türk parasına dönüştürülebilir.

3. Dönem net kar ya da zararı; gelir tablosu kalemlerinin düzeltilmiş bir unsuru ve sonucu olarak mali tablolarda yer alır. Yabancı para üzerinden düzenlenen mali tabloların Türk parasına çevrilişi sırasındaki kur değişimlerinden kaynaklanan çevrimsel artış ve azalışların

(farkların), çeviriminden doğan kur farkları olarak şirketin yurtiçi-yurtdışı konsolide bilançosunda yer alması gerekir.

Yönetimin sorumluluğu

Madde 10- Hesap ve kayıt düzeninin tutulması, mali tabloların hazırlanması, bu Tebliğ ile bu Tebliğe ek olarak çıkarılan genelgede belirtilen muhasebe ilkelerine ve standartlara göre oluşturulması, tasdik edilmesi, denetlenmesi, yetkili mercilere sunulması ve yayımlanması şirket yönetim kurulunun sorumluluğundadır. Ayrıca yönetim kurulu, hesap ve kayıt düzeniyle ilgili olarak; temel politikaların belirlenmesi, iş tanımlarının, görev, yetki ve sorumlulukların açık bir şekilde yapılması, iç ve dış bilgi akış sisteminin yeterli hale getirilmesi, yetki ve sorumlulukların açık bir şekilde belirlenmesi ve bununla ilgili uygulamanın gözetilmesi hususlarında gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Yıllık Faaliyet Raporunun

Madde 11- Yıllık faaliyet raporunun şirketlerin iktisadi ve mali durumunu ve işletme faaliyetlerinin gelişimini gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde yansıtması şarttır.

Yıllık faaliyet raporlarında;

a) Hesap döneminin kapanmasından ilgili raporların düzenlenmesine kadar geçen sürede meydana gelen önemli olaylara,

a) Ortaklığın gelişimi hakkında yapılan öngörülere,

b) Yapılan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine,

c) Türk Ticaret Kanununun 329. maddesi hükümleri çerçevesinde ortaklığın kendi hisse senetlerini elde etmesi durumunda bu hususa ilişkin bilgilere,

yer vermesi zorunludur.

Yıllık faaliyet raporları belirlenen esas ve standartlar çerçevesinde düzenlenmiş bulunan ayrıntılı mali tabloları, bunların dipnotları ve eklerini içerir.

Yıllık faaliyet raporları yanıltıcı, abartılı, işletme ve işletme faaliyetleri hakkında yanlış kanaat uyandırıcı ifadeler taşıyamaz.

Denetçi Raporu

Madde 12- Denetçiler şirket hesapları, mali tablo ve raporlar üzerinde TTK, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi mevzuatı ve ile sigortacılık mevzuatı ve bu Tebliğ ile bu Tebliğe ek olarak çıkarılmış standartlarda belirtilen hususlara göre inceleme yapar ve rapor düzenlerler.

Aktüerya Raporu

Madde 13- Sorumlu aktüerler, sigorta şirketinin hayat sigortacılığı faaliyetleri ile ilgili olarak yıl sonu itibarıyla hazırladıkları "Aktüerya Raporu"nu şirket genel müdür veya genel müdür yardımcısınınca imzalanmış bir yazı ile birlikte her yılın en geç mart ayı sonuna kadar Müsteşarlığa göndermek zorundadırlar.

Aktüerya raporunda, şirketin ürün yapısı, prim üretimi, yeni işler, harcama analizi, kâr payı dağıtımı, teknik karşılıklar ve karşılık olarak gösterilen varlıklar, yatırım analizi, iptaller ile şirketin faaliyetlerinin geliştirilmesi ve varsa sorunların çözümüne yönelik olarak alınması gereken önlemler tarife ve emeklilik planları gruplarına göre ve ayrıntılarıyla yer alır.

Mali tabloların yetkili kişilerce imzalanması

Madde 14- Şirketçe hazırlanan mali tablolar, şirketin iç denetim sisteminden sorumlu yönetim kurulu üyesi, genel müdür, ilgili genel müdür yardımcısı, aktüer, ve muhasebe müdürü tarafından ad, soyad ve unvan belirtilmek suretiyle, mali tabloların bu Tebliğ hükümlerine ve bu Tebliğe ek olarak çıkarılmış bulunan genelgelere şirket kayıtlarına uygun olduğu belirtilerek imzalanır.

Mali tabloların ilgili mercilere gönderilmesi ve yayımlanması

Madde 15- Şirketler, bu Tebliğ ile bu Tebliğe ek olarak çıkarılan genelgelere belirtilen tablolar formatında düzenleyecekleri yıl sonu bilançosunun, yıllık gelir, nakit akım, özkaynak değişim ve kar dağıtım tablolarının birer örneğini, bu tabloların dipnotlarını da içerecek şekilde, hesap dönemini izleyen beş ay içinde yönetim kurulu ve denetçilerinin raporları ile birlikte Müsteşarlığa tevdi etmek ve çapında basımı ve dağıtımını yapılan günlük iki gazetede ilan etmek zorundadırlar.

Şirketler, bu maddenin birinci fıkrasına göre ilan edilecek yıl sonu bilançoları ile yıllık gelir tablolarının hesap ve kayıt düzenine ilişkin mevzuata uygunluğuna dair, bağımsız denetim kuruluşlarının açıklamalarına ve onayına yer vermek zorundadırlar.

Şirketler, Mart, Haziran ve Eylül ayları sonu itibarıyla düzenleyecekleri ara dönem bilançoları ve gelir tabloları ile Haziran ayı sonu itibarıyla düzenlenen yükümlülük karşılama yetelililiği tablosu, nakit akım tablosu ve özkaynak değişim tablolarının birer örneğini, bu tabloların dipnotları ile birlikte Müsteşarlığa bir ay içinde göndermek zorundadırlar. Müsteşarlık Tabloları belirlenecek bilgisayar program veya sisteminde kullanılabilir şekilde isteyebilir.

Yürürlük

Madde 16- Bu Tebliğ 1.1.2004 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 17- Bu Tebliğ hükümlerini Müsteşarlık yürütür

EK-3: X Bireysel Emeklilik Şirketi'nin 2003 Yılı Faaliyet Raporu'nda Yer Alan Finansal Bilgiler*

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

01.01.2003 - 31.12.2003 DÖNEMİ KAR / ZARAR TABLOSU (Milyon TL)

	FERDİ KAYA		SAĞLIK		HAYAT		BİREYSEL EMEKLİLİK	TOPLAM	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2003	2002	2003
I. TEKNİK GELİRLER	387.621	537.972	54.791.140	54.158.004	47.232.331	74.030.766	35.514	97.411.100	128.762.697
A) Alınan Primler	327.144	405.845	30.522.380	27.578.077	21.756.829	39.039.909	0	52.806.354	67.069.031
B) Alınan Komisyonlar	33.884	34.917	4.269.390	2.362.596	287.730	323.447	0	4.590.264	2.720.920
C) Ödenen Tazminatla Reasürans Payı	233	40.538	9.881.216	11.320.592	429.422	653.166	0	10.310.872	11.914.296
D) Davreden Teknik Karşılıklar (NET)	15.508	42.485	2.869.840	7.902.465	12.517.438	24.823.315	0	15.422.707	32.788.264
a) Cari Riskler Karşılığı	14.215	40.707	2.766.549	6.615.772	967.781	351.346	0	3.248.043	7.007.825
b) Muallak Hasarlar Karşılığı	1.295	1.778	6.112.291	1.286.693	0	0	0	624.586	1.286.471
c) Hayat Matematik Karşılığı	0	0	0	0	7.153.540	15.240.128	0	7.153.540	15.240.128
d) Hayat Muallak Tazminat Karşılığı	0	0	0	0	284.942	132.661	0	284.942	132.661
e) Hayat Kar Payı Karşılığı	0	0	0	0	4.111.676	9.038.980	0	4.111.676	9.038.980
E) Ayrılan Teknik Karşılıklarda Reasürans Payı	10.959	14.100	7.193.462	4.982.469	196.160	438.310	0	7.400.581	5.435.879
a) Cari Riskler Karş. Reas. Payı	13.958	14.100	5.809.934	3.441.572	167.405	375.701	0	5.783.398	3.831.374
b) Muallak Hasarlar Karş. Reas. Payı	0	0	1.833.468	1.540.898	0	0	0	1.583.468	1.540.898
c) Hayat Matematik Karş. Reas. Payı	0	0	0	0	0	0	0	0	0
d) Hayat Muallak Taz. Karş. Reas. Payı	0	0	0	0	33.755	63.603	0	33.755	63.603
e) Hayat Kar Payı Karş. Reas. Payı	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F) Diğer Gelirler	92	88	34.899	12.846	7.045.251	6.895.059	0	7.080.242	8.817.932
G) Bireysel Emeklilik Gelirleri	0	0	0	0	0	0	35.514	0	35.514
a) Fon İşletim Gideri Kesintisi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
b) Yönetim Gideri Kesintisi	0	0	0	0	0	0	4.995	0	4.995
c) Sermaye Avansı Tahsisli Faiz Geliri	0	0	0	0	0	0	2.451	0	2.451
II. TEKNİK GİDERLER	245.766	360.529	52.597.397	53.723.675	36.503.668	67.412.611	30.097	89.346.832	116.534.912
A) Reasüransla Verilen Primler	106.818	100.614	15.221.971	12.349.747	1.036.679	1.283.569	0	16.365.468	13.733.930
B) Ödenen Komisyonlar	70.407	73.037	4.151.798	3.603.738	2.653.213	3.489.682	0	6.775.417	7.181.446
C) Ödenen Tazminatlar	14.676	128.512	17.552.453	24.740.736	7.807.932	14.146.115	0	25.375.061	39.116.346
D) Ayrılan Teknik Karşılıklar	52.444	57.586	15.095.927	11.978.238	25.019.475	43.364.494	0	40.168.646	55.400.300
a) Cari Riskler Karşılığı	51.666	55.270	12.225.765	8.837.778	513.752	1.899.465	0	12.791.163	10.852.512
b) Muallak Hasarlar Karşılığı	1.778	2.298	2.870.161	3.280.460	0	0	0	2.871.230	3.280.756
c) Hayat Matematik Karşılığı	0	0	0	0	15.240.128	25.736.336	0	15.240.128	25.736.336
d) Hayat Muallak Taz. Karşılığı	0	0	0	0	166.616	644.470	0	166.616	644.470
e) Hayat Kar Payı Karşılığı	0	0	0	0	9.038.980	15.084.224	0	9.038.980	15.084.224
E) Diğer Giderler	421	798	575.249	1.045.235	86.370	119.751	0	662.040	1.165.784
F) Bireysel Emeklilik Giderleri	0	0	0	0	0	0	38.097	0	38.097
a) Fon Yönetim Giderleri	0	0	0	0	0	0	13.187	0	13.187
b) Aracı Komisyonları	0	0	0	0	0	0	24.780	0	24.780
c) Diğer Giderler	0	0	0	0	0	0	649	0	649
III. TEKNİK KAR/ZARAR (I-II)	141.855	177.443	2.193.750	435.329	5.728.663	11.617.595	2.582	8.064.268	12.227.785
IV. GENEL GİDERLER								11.580.489	12.725.081
A) Personel Giderleri								5.601.380	6.976.018
B) Genel Yönetim Giderleri								4.334.080	4.566.676
C) Vergi ve Diğer Yükümlülükler								295.724	207.984
D) Amortisman Giderleri								884.877	833.884
E) Karşılıklar Giderleri								459.323	33.532
F) Diğer Giderler								15.105	106.986
V. MALİ GELİRLER								16.300.061	22.001.336
A) Faiz Gelirleri								14.707.799	20.545.398
B) Kar Payı Gelirleri								37.270	17.532
C) Satış Karları								552.441	463.934
D) Kıra Gelirleri								39.634	4.362
E) Kambiyo Karları								339.507	58.372
F) Diğer Gelirler								623.500	911.757
VI. MALİ GİDERLER								859.040	780.522
A) Faiz Giderleri								551.149	56.372
B) Satış Zararları								305.551	64.870
C) Kambiyo Zararları								1.340	157.272
D) Karşılıklar								0	0
E) Diğer Giderler								0	0
VII. DÖNEM KAR/ZARARI (III-IV-V+VI)								11.924.600	21.223.518
VIII. DÖNEM VERGİ KARŞILIĞI								4.350.298	7.106.041
IX. DÖNEM NET KARI (VII-VIII)								7.565.592	14.117.477

* Şirket sektörde faaliyet gösteren gerçek bir şirkettir. Ancak ismi gizlenmiştir.

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

31.12.2003 TARİHLİ BİLANÇO (Milyon TL)

AKTİFLER	2002	2003	PASİFLER	2002	2003
I. NAKİT DEĞERLER	6.009.641	4.809.644	I. BORÇLAR	7.421.547	4.492.481
a) Para	921	386	a) Sigorta ve Reasürans Şirketleri Çan Hesabı	4.329.410	1.591.502
b) Senküler	5.029.717	4.029.396	b) Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Depozito	292.390	62.467
II. MENKUL DEĞERLER ÇÜZDAN	45.614.265	43.289.154	c) Ödenecek Vade ve Diğer Yükümlülükler	324.955	289.895
Menkul Değerler Çüzdanı	45.733.836	43.389.154	d) Bireysel Emeklilik Sistemi Hesapları	0	219.036
Menkul Değerler Değer Azalış Karşılığı (-)	116.591	0	e) Diğer Borçlar	2.414.923	2.351.511
III. ALACAKLAR	11.213.841	4.897.779	II. KARŞILIKLAR	33.739.587	50.917.380
a) Sigortalılar	11.028.742	3.929.697	A) Takim Karşılıkları	32.769.264	49.964.421
Sigortalılardan Prim Alacak Karşılığı (-)	11.027.074	3.928.179	a) Can Riskleri Karşılığı	7.487.616	5.104.189
Sigortalılardan Prim Alacak Karşılığı (-)	271.113	44.492	Can Riskleri Karşılığı	12.791.183	10.862.612
Acemiler	87.255	74.796	Reasürans Payı (-)	5.703.250	3.831.174
Acemilerden Prim Alacak Karşılığı (-)	54.003	32.375	b) Muhtlak Hasar Karşılığı	1.286.471	1.741.851
c) Bireysel Emeklilik Sisteminden Alacaklar	0	117.182	Muhtlak Hasar Karşılığı	2.871.919	3.392.759
d) Sigorta ve Reasürans Sicilinin Çan Hesabı	3.453	313.093	Reasürans Payı (-)	7.645.469	1.540.699
e) Sigorta ve Reasürans Sicilinin Muhtlak Muhtlak Depozito	0	0	c) Hayat Matematik Karşılığı	15.281.126	26.736.236
Borçlar	0	0	Hayat Matematik Karşılığı	15.241.126	26.736.236
Diğer Alacaklar	79.791	59.071	Reasürans Payı (-)	0	0
IV. İZARİ VE KAHİRİ TANIPTEN ALACAKLAR	0	0	d) Hayat Muhtlak Tahminat Karşılığı	112.881	589.251
İdari ve Kanun İşleyişinde Alacaklar	7.890	3.005	Hayat Muhtlak Tahminat Karşılığı	180.616	644.470
İdari ve Kanun İşleyişinde Alacak Karşılığı (-)	7.890	3.005	Reasürans Payı (-)	35.756	63.690
V. İSTİRAKLER	389.000	739.000	e) Hayat Kan Payı Karşılığı	1.009.220	16.094.224
İstirakler	539.000	479.000	Hayat Kan Payı Karşılığı	1.009.220	16.094.224
İstirakler Değer Azalış Karşılığı (-)	0	0	Reasürans Payı (-)	0	0
İstirakler Sermaye Taahhütlerinden (-)	149.000	149.000	III. DİĞER PASİFLER	1.352	0
VI. SABİT DEĞERLER	1.674.374	1.446.384	IV. ÖZKAYNAKLAR	21.537.800	23.441.507
a) Menkuller	1.674.374	1.446.384	a) Ödenmiş Sermaye	14.500.000	30.000.000
Menkuller	4.371.801	4.652.498	b) Teminat Sermaye	30.000.000	30.000.000
Menkuller Değer Azalış Karşılığı (-)	2.697.428	3.106.104	c) Ödenmemiş Sermaye (-)	5.500.000	0
Gayrimenkuller	0	0	d) Kurulum Yedek Akçeleri	1.885.137	2.370.877
Gayrimenkuller	0	0	e) Öljüdevirimi Hesap Karşılığı	0	0
Gayrimenkuller Değer Azalış Karşılığı (-)	0	0	f) Diğer Yedek Akçeleri	0	0
VII. DİĞER AKTİFLER (Net)	7.755.275	11.914.335	g) Öljüdevirimi Yedek Akçeleri	4.732.051	4.732.051
			h) Yarıdan Değerlendirme Fonu	1.130.891	1.130.891
			i) Özet Fonlar	0	0
			j) Döğüdeneme Kar	0	0
			k) Zarf (-)	0	0
			l) Dönem Zarfı	0	0
			m) Geçmiş Tü Zarfı	0	0
AKTİF TOPLAM	74.677.185	106.074.886	V. KAR	11.924.800	21.223.516
			A) Ödenen Kar	11.924.800	21.223.516
HAZİN HESAPLAR	9.973.817.776	9.045.741.562	a) Dönem net karı	4.329.208	7.106.041
			b) Dönem net karı	2.966.692	14.117.477
			B) Geçmiş Yıl Net Karları	0	0
PASİF TOPLAM	74.677.185	106.074.886			
HAZİN HESAPLAR	9.973.817.776	9.045.741.562			

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

31.12.2003 TARİHLİ BİLANÇO HAKKINDA AÇIKLAYICI NOTLAR

Nakit Değerler

288 Milyon TL kasa mevcudu ve 4.088 Milyar TL banka mevduatı olmak üzere toplam nakit değerlerimiz 4.089 Milyar TL 'dir. Banka mevduatı; 18 Milyar TL'si vadesiz, 47 Milyar TL'si vadesiz döviz, 1.159 Milyar TL'si vadeli, 1.184 Milyar TL'si vadeli döviz ve 1.681 Milyar TL'si kısa süre blokeli hesaplardan oluşmaktadır.

Menkul Değerler Cüzdanı

Ağırlıklı olarak Devlet Borçlanma Senetlerinden oluşan menkul değerler cüzdanımızın alış değeri ile toplamı 83.289 Milyar TL'dir.

Bu rakamın 78.867 Milyar TL'sini Devlet Borçlanma Senetleri, 1.157 Milyar TL'sini Repo, 121 Milyar TL'sini de Hisse Senetleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Menkul Değerler Cüzdanı içerisinde 3.144 Milyar TL Emeklilik Yatırım Fonu mevcuttur.

Toplam menkul değerlerimizin 36.444 Milyar TL'si Hazine Müsteşarlığı emrine 7397 sayılı yasa uyarınca bloke edilmiştir.

Alacaklar

Sigortalılardan ve acentelerden olan alacaklarımız 4.065 Milyar TL'dir. Sigortalılar ve acentelerden olan alacakların 66 Milyar TL' lik kısmı 7397 sayılı yasanın 25. maddesi gereği prim alacak karşılığı olarak ayrılmıştır.

Bireysel Emeklilik Sisteminden Alacaklarımız olan 117 Milyar TL'nin; 10 Milyar TL'si Emeklilik Yatırım Fonlarından olan Fon İşletim Gider Kesintisi Alacaklarından, 107 Milyar TL'si ise Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcılarına ait Emeklilik Yatırım Fonları nedeni ile Saklayıcı Şirketten Alacaklar'dan oluşmaktadır.

Reasürans şirketlerinden olan alacaklarımız 513 Milyar TL'dir. Diğer Alacaklarımız ise; verilen depozitolar 5 Milyar TL, Toplu İş Sözleşmesi gereği personele verilen tüketim kredileri 42 Milyar TL ve Diğer Alacaklar 22 Milyar TL olmak üzere toplam 69 Milyar TL'dir.

İdari ve Kanuni Takipteki Alacaklar

3.805 Milyon TL acentelerden alacaklarımız nedeni ile Kanuni Takip hesaplarına infikal eden tutarı oluşturmaktadır.

İştirakler

2 Trilyon TL sermayeli **ABC şirketine** %14 pay ile kurucu ortak olunmuş, şirketimiz payına ait 280 Milyar TL sermaye taahhüdünün 140 Milyar TL'si ödenmiştir. 1,5 Trilyon sermayeli Ziraat Portföy Yönetimi A.Ş.'ne % 24,90 pay ile kurucu ortak olunmuş, şirketimiz payına ait 374 Milyar TL sermaye taahhüdünün tamamı ödenmiştir. 2003 yılında kurulan Emeklilik Gözetim Merkezi'ne tamamı ödenmiş 225 Milyar TL ile ortak olmuştur.

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

Sabit Değerler

Şirketimizin mevcut demirbaş ve gayri maddi haklar toplamı tutarı 4.226 Milyar TL, özel maliyet bedeli tutarı 327 Milyar TL olup, bunlar için ayrılan amortisman tutarı 3.106 Milyar TL'dir.

Diğer Aktifler

11.814 Milyar TL olan Diğer Aktifler toplamının; 6.469 Milyar TL'si menkul kıymet ve vadeli mevduat Reeskont Gelirlerini, 5.300 Milyar TL'si Mahsup Edilecek Vergileri, 45 Milyar TL'si ise Peşin Ödenen Giderleri ifade etmektedir.

Borçlar

Sigorta ve Reasürans Şirketleri cari hesabı 1.592 Milyar TL bakiye göstermektedir. Yurtiçi ve yurtdışı Sigorta ve Reasürans Şirketleriyle yapılan anlaşmalar gereği, prim devirlerinden oluşan bu borçlar, ilgili şirketlere sürelerinde ödenmektedir.

Reasürans anlaşma şartlarına göre, reasürörlere Muallak Hasarlar nedeni ile tahakkuk ettirilen Depo Hesabı 62 Milyar TL'dir.

Vergi ve Diğer Yükümlülükler Hesabındaki 259 Milyar TL şirketimizin müteakip dönemde ödeyeceği tutardır.

Bireysel Emeklilik Sistemine Borçlarımız olan 218 Milyar TL'nin; 86 Milyar TL'si Katılımcılara Borçlar'dan, 21 Milyar TL'si Bireysel Emeklilik Aracılarına Borçlar'dan, 4 Milyar TL'si Portföy Yönetim Şirketine Borçlar'dan ve 107 Milyar TL'si ise Bireysel Emeklilik Katılımcılarına ait Emeklilik Yatırım Fonları nedeni ile Saklayıcı Şirketten Alacaklar hesabına karşılık olmak üzere Katılımcılar hesabının bakiyesinden oluşmaktadır.

Diğer Borçlar hesabının toplamı 2.361 Milyar TL'dir. Bu hesap; 875 Milyar TL Acentelere olan borçlardan, 232 Milyar TL Acente Komisyon Depo Hesabından, 705 Milyar TL Sigorta A.Ş. Cari Hesabından, 339 Milyar TL'si Satıcılara Borçlardan, 90 Milyar TL'si Sigortalılara Borçlardan, 53 Milyar TL Alınan Depozito ve Teminatlardan, 67 Milyar TL'si de Murakabe Kurulu Aidatından oluşmaktadır.

Karşılıklar

Şirketimiz teminatı altında bulunan ve 2004 yılında yükümlülüğü devam edecek sigorta sözleşmeleri için mevcut düzenlemeler çerçevesinde ayrılan Cari Rizikolar Karşılığı, hayat sigortalılarımıza ait yükümlülüklerimizin karşılığını oluşturan Aktüeryal Matematik ve Kar Payı Karşılıkları, ihbarı yapılmış olmakla beraber henüz ödenmemiş hasarlar için ayrılan Muallak Hasar Karşılıklarını içeren Teknik Karşılıklarımızın toplamı, reasürörler hissesi düşüldükten sonra 49.964 Milyar TL'dir.

Şirketimiz çalışan personeli için ayrılan 926 Milyar TL Kıdem Tazminatı Karşılığı ve 27 Milyar TL Ertelenmiş Vergi Karşılığı ile birlikte net karşılıklarımızın toplam tutarı 50.917 Milyar TL'dir.

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

Özkaynaklar

Şirketimizin Özkaynakları; 20.000 Milyar TL Ödenmiş Sermaye, 2.979 Milyar TL Kanuni Yedek Akçe, 5.235 Milyar TL Olağanüstü Yedek Akçe ve 1.228 Milyar TL Yeniden Değerleme Fonu olmak üzere toplam 29.442 Milyar TL'dir.

Kar

Şirketimiz, 2003 yılı faaliyetleri sonucunda, 21.224 Milyar TL vergi öncesi kar gerçekleştirmiştir. 7.106 Milyar TL Dönem Kar'ı Vergi Karşılığı düşüldükten sonra kalan 14.118 Milyar TL Vergi Sonrası Net Kar'ı oluşturmaktadır.

Sonuç

Şirketimiz 6. faaliyet yılı olan 2003 yılında Hayat, Sağlık, Ferdi Kaza ve Bireysel Emeklilik dallarında sağladığı Teknik Kar toplamı 12.228 Milyar TL ve Mali Gelirler toplamı 22.001 Milyar TL'dir. Teknik Kar ve Mali Gelirlerin Toplamı ise 34.229 Milyar TL'dir.

Toplam 34.229 Milyar TL gelirimizden, Genel ve Mali Giderlerimizin toplamı olan 13.005 Milyar TL'nin çıkarılmasından sonra kalan 21.224 Milyar TL şirketimizin 2003 yılı vergi öncesi kar'ını oluşturmaktadır. Dönem Vergi Karşılığı 7.106 Milyar TL ayrıldıktan sonra, Dönem Net Kar'ı 14.118 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Şirketimizin, 2003 yılında elde ettiği bu başarılı sonuca ulaşmasında üretim ve destekleriyle güç katan başta Bankası A.Ş. ve Sigorta A.Ş. olmak üzere ortaklarımıza, üstün performans ile çalışan personelimize, değerli sigortalılarımıza, bizlerle tam uyum içinde hareket eden acentelerimize teşekkür eder; bilanço ve kar zarar hesabımızın onaylanması ve kar paylarının dağıtım tarihinin kurumumuzca tespit edilmesi hususunu kararlarınıza saygılarımızla sunarız.

YÖNETİM KURULU

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

2003 YILI GENEL DURUM TABLOSU (Milyon TL)

	2002 YILI	2003 YILI	DEĞİŞİM (%)
TEKNİK SONUÇLAR (*)			
Üretim	52.606.353	67.069.831	27
Teknik Kar	8.064.268	12.227.785	52
Teknik Kar / Üretim	0,15	0,18	20
Ödenen Hasar	25.375.061	39.015.355	54
Ödenen Hasar / Üretim	0,48	0,58	21
MALİ SONUÇLAR			
Kullanılabilir Nakit/Benzeri Değerler	35.897.122	50.933.567	42
Mali Gelir	16.300.061	22.001.336	35
Genel Yönetim Gideri	4.334.080	4.566.876	5
Genel Giderler	11.580.489	12.725.081	10
Genel Yönetim Gideri / Genel Giderler	0,37	0,36	-3
Genel Giderler / Üretim	0,22	0,19	-14
Özkaynak	21.537.800	29.441.507	37
Ödenmiş Sermaye	14.500.000	20.000.000	38
Bilanço Karı	11.924.800	21.223.518	78
Bilanço Karı / Ödenmiş Sermaye	0,82	1,06	29
DiĞER SONUÇLAR			
Personel Sayısı	162	132	-19
Personel Başına Üretim	324.731	508.105	56
Personel Gideri	5.601.380	6.976.018	25
Personel Gideri / Genel Giderler	0,48	0,55	15
Personel Başına Gider	34.576	52.849	53
Personel Başına Teknik Kar	49.779	92.635	86

(*) 2003 yılında Sağlık Branşında 9 aylık dönemde prim üretimi gerçekleştirilmiştir.

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

EMEKLİLİK A.Ş. ORTAKLAR GENEL KURULU'NA

Emeklilik A.Ş.'nin 2003 yılı faaliyet dönemi hesap ve işlemleri, Türk Ticaret Kanunu, Şirket Ana Sözleşmesi ve diğer yasal mevzuat ile genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartlarına göre incelenmiştir.

Şirket defterlerinin ve bunlara intikal ettirilen kayıt ve işlemlerin düzenli olduğu, Türk Ticaret Kanunu ile Şirket Ana Sözleşmesi ve Yönetim Kurulu Kararlarına uygun olduğu, 2003 yılı bilançosu ile kar / zarar hesabının bu kayıt ve belgelere dayandığı, şirket hesaplarının ve düzenlenen bilanço, kar / zarar cetvellerinin kayıtlara uygun olduğu hususlarını bilgilerinize sunarız.

Bu nedenle, 2003 yılı Bilanço ve Kar Zarar cetvellerinin tasdik edilerek Yönetim Kurulu'nun aklanmasını saygılarımızla arz ederiz.

DENETİM KURULU

X BİREYSEL EMEKLİLİK ŞİRKETİ

KAR DAĞITIM TABLOSU

2003 YILI VERGİ ÖNCESİ KAR'I	21.223.517.723.099
1. TERTİP KANUNİ YEDEK AKÇE (T.T.K. 466/1 ve Ana sözleşme gereği)	1.061.175.886.155
ORTAKLARA I. TEMETTÜ OLARAK (Ödenmiş Sermayenin %5'i)	1.000.000.000.000
YÖNETİM KURULU ÜYELERİNE DAĞITILACAK TEMETTÜ (*)	8
PERSONELE DAĞITILACAK TEMETTÜ	197.168.372.748
VERGİ KARŞILIKLARI	7.106.040.518.484
ORTAKLARA II. TEMETTÜ OLARAK	0
2. TERTİP KANUNİ YEDEK AKÇE (T.T.K. 466/3 maddesi gereği)	0
OLAĞANÜSTÜ YEDEK AKÇE	11.859.132.945.704

(*) Yönetim Kurulu Üyeleri için ayrılan kar payları kendilerine ödenmeyip, temsil ettikleri kuruluşlara ödenmekte olduğundan her üye için sembolik olarak sadece 1'er TL kar payı ayrılmıştır.